

Universitat
de les Illes Balears

TREBALL DE FI DE MÀSTER

LA SORTIDA DIDÀCTICA, COM A RECURS PER TREBALLAR LES CIÈNCIES SOCIALS, DIRIGIDA A LES POSSESSIONS: 3 CASOS. SA GRANJA D'ESPORLES, ES CALDERERS DE SANT JOAN I ALFÀBIA DE BUNYOLA

Rafael Pastor Antequera

Màster Universitari de Formació del Professorat

(Especialitat/Itinerari de *Geografia i Història*)

Centre d'Estudis de Postgrau

Any acadèmic 2019-20

LA SORTIDA DIDÀCTICA, COM A RECURS PER TREBALLAR LES CIÈNCIES SOCIALS, DIRIGIDA A LES POSSESSIONS: 3 CASOS. SA GRANJA D'ESPORLES, ES CALDERERS DE SANT JOAN I ALFÀBIA DE BUNYOLA

Rafael Pastor Antequera

Treball de Fi de Màster

Centre d'Estudis de Postgrau

Universitat de les Illes Balears

Any acadèmic 2019-20

Paraules clau del treball:

Sortida didàctica, història local, possessió, aula-laboratori, societat preturística

Nom del tutor / la tutora del treball: Jordi Pons Bosch

Nom del tutor / la tutora (si escau)

Nom del tutor / la tutora (si escau)

Resum

Aquest treball proposa tres sortides didàctiques com a recurs per treballar les ciències socials dins i fora de l'aula.

A través de les possessions d'Es Calderers (Sant Joan), Alfàbia (Bunyola) i Sa Granja (Esporles) es pretén aprofundir al sector primari, així com al dia a dia, i els seus oficis, de la societat preturística i agrícola balear. Aquestes sortides pretenen ser eines, sobre tot, per a alumnes de tercer i quart d'ESO, així com esser útils per a cursos superiors. D'aquesta manera, i tenint en compte els continguts curriculars, es treballaran diversos dossiers de les diferents possessions per part dels alumnes a través de diverses metodologies. El professor o professora també tindrà un dossier que el serveixi de guia per tal de desenvolupar cada proposta.

Abstract

This work proposes three educational outings as a resource for working social sciences inside and out of the classroom.

Through the possessions of Es Calderers (Sant Joan), Alfàbia (Bunyola) and Sa Granja (Esporles) it is intended to deepen in to the primary sector, as well as the day to day life, and the trades, of the Balearic preturistic and agricultural society. These outings are intended to be tools, especially for the students in third and fourth year of ESO, as well as being useful for higher courses. This way, and taking into account the curricular contents, various dossiers of the different possessions will be worked on by the students through various methodologies. The teacher will also have a dossier that will guide him / her in order to develop each proposal.

Índex

Introducció: justificació i metodologia	1
Objectius	2
Estat de la qüestió	3
Els museus com a recurs didàctic a les ciències socials: el museu de història	3
El patrimoni cultural i l'aula com a laboratori.....	6
La història local i oral com a recurs	8
El treball de camp i les sortides didàctiques	9
Material didàctic sobre possessions	12
Proposta didàctica.....	13
Metodologia	13
Vinculació amb els blocs temàtics del currículum.....	17
Estructura model del dossier d'activitats.....	18
Dossiers d'activitats per la sortida didàctica o treball de camp	19
Dossier 1: Com era la vida a una possessió?	19
Dossier 2: Foren rellevants les possessions a les lluites de poder dels segles XVI i XVII?	25
Dossier 3: Tenien poder els amos de possessió?	30
Conclusions.....	36
Bibliografia referenciada, de consulta i recursos web	40
Bibliografia referenciada	40
Bibliografia de consulta.....	41
Recursos web	42
Currículum	43
Annexos	44

Introducció: justificació i metodologia

Dins l'especialitat de Geografia, Història i Història de l'Art, el principal objectiu ha de ser convertir els professors en simples guies que ajuden als seus alumnes a unir el present amb el passat. És a dir, saber d'on ve la societat actual, on esta i on va. I això es vol fer tenint en compte el lloc on es troba l'alumne, com ha evolucionat, que ha passat i quin patrimoni, recursos o evidències han deixat, per tal de comprendre tot el procés evolutiu de la mateixa societat que objecte d'estudi.

A més, es considera que la relació dels continguts del currículum oficial amb l'experimentació i el treball de camp dins la realitat de l'alumne, és a dir, dins l'àmbit de les Illes Balears, pot fer que els coneixements es comprenguin, s'entenguin i s'assimilïn d'una millor forma.

Per tant, al llarg del present document, es vol treballar els continguts referents al sector primari i les societats preindustrials al món, a Europa, a Espanya i a les Illes Balears a partir de la visita de tres possessions mallorquines. Aquestes, avui dia, es troben museïtzades però conserven gairebé el seu origen i la seva evolució històrica de manera intactes, o petitament modificades, treballant-ho amb els alumnes per tal de que ells siguin crítics i capaços de saber diferenciar allò que és real amb allò que no, i saber respondre a allò que se'ls demana, a l'hora que emeten la seva pròpia opinió sobre allò que veuen, toquen i trepitgen.

En definitiva, es vol crear una proposta didàctica nova, motivadora que serveixi al professorat per tal d'aconseguir que els seus alumnes siguin capaços d'adquirir aquests coneixements ja esmentats a partir de tres entitats presents en la història balear i que ells veuen a diari i mai s'han plantejat el seu funcionament, la seva distribució, o la seva utilització en temps passats, ni la història que va lligades a elles.

En quant a la metodologia que es seguirà en el present treball, es començarà establint els objectius que es volen aconseguir assolir amb aquesta proposta.

Seguidament, s'elaborarà un estat de la qüestió partint de la base teòrica ja existent. Conèixer aquesta, servirà per poder desenvolupar la proposta d'una manera més sòlida i amb coneixement de la realitat de la qüestió.

S'aprofundirà, d'aquesta manera, en els recursos d'allò que pot suposar la història local, el treball de camp i les sortides didàctiques per tal d'assolir coneixements d'una forma més propera i evident per a que els alumnes ho puguin comprendre i analitzar. Per això, es farà un repàs a la història d'aquestes tres possessions -Sa Granja d'Esporles, Es Calderers a Sant Joan i Alfàbia a Bunyola- la qual s'utilitzarà com a base per a les propostes que puguin sortir.

Finalment, s'exposarà la proposta o propostes, així com quina serà la seva estructura, per acabar amb una conclusió i reflexió de la mateixa i un llistat de tota la bibliografia referenciada o de consulta que s'ha emprat, així com de recursos web.

Objectius

Amb el present document es vol aconseguir els objectius que s'exposen i expliquen a continuació.

El primer objectiu que es pretén assolir es justificar la importància que té el treball de camp, les sortides didàctiques i la història local, entre d'altres recursos per a treballar els continguts de l'especialitat que ens ocupa. Per assolir-lo es pretén fer una base teòrica sòlida de la qual sortirà la present proposta.

El segon objectiu és establir i elaborar una proposta didàctica motivadora i atractiva, que sigui allò més completa possible. Aquesta proposta, s'ha de poder realitzar a qualsevol IES de les Illes Balears, sobretot a la illa de Mallorca, per això ha de disposar dels recursos més actualitzats possibles.

El tercer objectiu que s'estableix és tenir en compte la diversitat de l'alumne. Per això, s'utilitzarà el treball cooperatiu com a fil conductor de la proposta, així com aquelles metodologies que es consideren adients, tant a classe com a fora de la mateixa.

El quart objectiu serà utilitzar les possessions mallorquines com a recurs per al coneixement de la història, en general, i de la societat mallorquina, en

particular. Per això, la proposta didàctica partirà d'aquestes tres entitats ja esmentades.

Finalment, el cinquè objectiu serà elaborar material adient de la forma més completa possible, per als alumnes i professors, per tal de poder dur a la pràctica aquestes propostes.

Estat de la qüestió

La presència de vestigis del passat al llarg de les Balears és notòria. Aquesta ha estat estudiada des de fa algunes dècades, sobretot al camp de l'arqueologia i la prehistòria.

A la illa de Mallorca, concretament, es poden observar des de jaciments prehistòrics, fins a edificis modernistes, monestirs i esglésies medievals o cases senyorials a Ciutat o possessions a la Part Forana, entre d'altres. Tots aquests vestigis formen part de la història de la comunitat i de com els balears, o mallorquins, han format part de la història amb la seva singularitat.

Si es prioritza a les possessions, les quals són l'objecte d'estudi i base de les propostes didàctiques que es treballaran en aquest document, es disposen de moltes d'elles al llarg de la illa. Algunes han estat reconvertides en granges escolars (Es Burotell, Calvià; Jovent, al polígon de Son Castelló), en hotels (Sa Torre, Lluçmajor), agroturismes, museus (Esporles; Raixa) o segueixen en mans privades, entre d'altres funcions.

Per tal d'apropar aquests vestigis de la història als alumnes, s'han d'utilitzar tècniques com treballar la història local, utilitzar fonts, visitar museus, els itineraris didàctics, així com el treball de camp, a través de sortides didàctiques, i els laboratoris de història a classe. D'aquesta forma, el professor té diferents eines que pot emprar amb els seus alumnes per tal de donar-los a ells el protagonisme i les eines per a que siguin capaços, crítics i responsables amb el seu propi aprenentatge.

Els museus com a recurs didàctic a les ciències socials: el museu de història

Els museus són un recurs didàctic que tota la ciutadania té al seu abast i que pot ser utilitzat en qualsevol moment. Si s'accepta aquesta afirmació, el

professorat ha de ser un dels més beneficiats, sobretot el departament de ciències socials. Els professors d'aquest departament han de ser capaços de fer germinar la idea entre els seus alumnes de que els museus són sempre un recurs que s'ha d'utilitzar i visitar a la nostra vida quotidiana per que a través del patrimoni que alberga es pot conèixer i interpretar la història de la societat que visiten, investiguen, o simplement viuen allà.

No es pot oblidar que els museus són els establiments que gestionen, entre d'altres, el patrimoni cultural i històric que més accessible és a la població. Aquest patrimoni, a la fi, és el gran recurs, a part de les fonts escrites, de les que disposa la societat per tal d'interpretar el passat i aproximar-se d'una forma més científica a la seva realitat, la qual es pot conèixer molt més o entendre-la millor, ja que no es té la veritat al cent per cent i es vol saber com era aquesta realitat passada (Santacana & Hernández, 2011, pp. 23-25). A més, anar a visitar-ho, treballant amb aquest patrimoni, raonant, és de la millor forma que s'entén i aprèn la història, ja que si l'alumne ho treballa, ho interioritza, ho converteix en una vivència seva, ho relaciona amb allò estudiat i es crea una crítica, una idea (Feliu & Hernández, 2011, p. 83)

Per tant, els alumnes han de ser capaços d'entendre aquest patrimoni que és el vestigi del passat de la seva societat, identificar-ho, saber observar-ho i comprendre-ho, i, a partir d'això, interpretar-ho, esser crítics amb la informació que treuen i contrastar-ho amb altres fonts. Això només és viable o possible si la classe de ciències socials s'interpreta com a un laboratori on es treballen diverses competències, com la social i cívica, ja que aquest patrimoni és la base de la seva societat, el qual es tractarà més endavant.

Com a gairebé tota institució, els museus de història tenen diferents funcions que treballen a les diferents visites i activitats que realitzen. Tenint en compte les possessions que es treballaran al llarg de la present proposta didàctica, en aquesta s'aprofundirà en la funció didàctica (es transmeten coneixements), la memorialista (es mantenen vius determinats records o vivències), la turística o d'entreteniment (enfocada com a negoci, en una societat que depèn del turisme com és la comunitat balear), i, en menor terme, la de pertinència (identifica a les persones amb una determinada societat, cultura...), com bé ressalten

Santacana & Hernández (2011, p. 131). Aquests plantegen la funció didàctica d'un museu com aquella que “[cerca] un horitzó destinatari ampli al qual hi ha que estimular, interessar i fer-li comprendre els conceptes i els mètodes de la història d’una forma lúdica.” (2011, p. 134). El qual es pot extrapolar que és allò que persegueix un docent amb els seus alumnes.

Per altra banda, què es vol aconseguir amb els alumnes de secundària visitant aquest tipus de museu? Doncs els objectius que es persegueixen i, a la fi, són extrapolables a aquesta proposta didàctica, són facilitar l'accés a la informació del passat per entendre el present; demostrar que la cultura i la història no són exclusiva de cap grup en concret, és a dir, és una cosa transversal; desenvolupar el pensament crític davant els diversos aspectes de la vida diària; desenvolupar el pensament hipotètic i deductiu; i contribuir al desenvolupament personal i de la seva intel·ligència emocional (Santacana & Hernández, 2011, pp. 155-156). No s'ha d'oblidar que, els darrers temps, els museus estan desenvolupant un bon programa didàctic tant per a escoles com per a famílies, és per això que es pot afirmar que la didàctica agafa pes. Per tant, la tasca del professor de ciències socials és aprofitar-ho i utilitzar-ho a les seves classes i a les activitats que desenvolupi a elles.

Per tant, per assolir aquests objectius, la visita als museus es pot plantejar “al inici de l'estudi d'un tema per a introduir-ho o motivar-ho, o bé també [...] com a síntesi una vegada acabat un determinat estudi. [...] també podem introduir la visita durant la investigació per a prendre dades” (Feliu & Hernández, 2011, pp. 87-88).

Per tant, els museus, sobretot els de història, han de ser un recurs per al professorat de ciències socials ja que obre una porta cap a l'autonomia de l'alumnat que no es pot rebutjar, si no que s'ha de incentivar, promoure i treballar. Els alumnes han de ser capaços d'entendre allò que veuen, analitzar-ho, ser crítics amb allò que perceben i treure conclusions, mentre el professorat és un guia i una font més. S'ha d'utilitzar aquest recurs en el moment més idoni que el professorat observi en el ritme dels seus alumnes. D'aquesta manera, utilitzar-ho al principi, durant o al final d'un tema, és una decisió del docent que ha de ser la més adequada als seus alumnes i els seu ritme d'aprenentatge.

Per finalitzar, a mode de reflexió, Hernández, F. X. (2011, p. 139), diu que “[l]es visites i el treball de camp fora de l’aula continuen mantenint tota la seva validesa, però ara, a més, museus i equips culturals presenten potents ofertes didàctiques que complementen el interès del seu objecte de museïtzació.”

El patrimoni cultural i l’aula com a laboratori

Per tal de treballar el patrimoni que hi ha als museus, com ja hem vist, o que es troba a les fonts, s’ha d’educar als alumnes en aquest patrimoni. D’aquesta manera, l’educació patrimonial ha de dur a la reflexió del conjunt de la societat per tal d’aconseguir l’objectiu que ell considera primordial: convertir tota aquella informació que es rep en coneixement que ha de resultar útil per a la ciutadania, interpretar-la i arribar a la conclusió de com ha evolucionat la societat (Castro & Lopez, 2018, p. 67). A la fi, aquesta educació patrimonial, vol aconseguir crear aquest sentiment de pertinença, de voler conèixer la història d’un lloc, essent una de les eines de la història local que, unida al treball de camp, persegueix saber que va passar en aquell indret, quines evidències es tenen, les seves causes i conseqüències i com a evolucionat aquella societat fins arribar al present. En definitiva, “argumentar per què determinats referents són testimonials per a una comunitat” (Castro, B. & López, R., 2018, p. 71).

El patrimoni cultural té una de les seves vessants en les fons materials, als objectes dels que es disposa que pertanyien al passat. Aquests, segons Hernández, F. X. (2002, p. 159), “són molt amplis i comprenen coses tant diverses com poden ser objectes, artefactes diversos, ruïnes, edificis o monuments.” Aquests poden ser treballats tant a classe com a museus, jaciments... S’ha de tenir en compte que aquests objectes donen informació del passat i de la vida quotidiana dels que l’habitaven, com ja s’ha esmentat i, a més, s’ha de tenir en compte, que “[e]l patrimoni és una construcció social i, per tant, susceptible de canvi i lògiques d’actuació.” (Castro & López, 2018, p. 79). S’ha d’entendre la realitat que l’envoltava per entendre el simbolisme de l’objecte en concret.

Com ja s’ha comentat anteriorment, per tal que l’aprenentatge d’Història tingui la seva base a la raó, és a dir, a la utilització del raonament, ha de formar

part de les activitats didàctiques que es desenvolupin a classe, on es persegueixi aprendre a través del descobriment, les quals es desenvoluparan en allò que s'anomena laboratori de història (Prats & Santacana, 2011a, p. 72).

I com hauria de ser aquest laboratori? Dins aquest s'han de treballar tots aquells problemes que la classe s'ha plantejat solucionar contextualitzant-los amb coneixements generals. Per arribar aquestes solucions s'han d'analitzar documents, imatges, crear hipòtesis, contrastar informacions..., per tal d'iniciar la investigació. A més, no s'ha d'entendre el laboratori com la classe de història, si no que aquest treball es pot fer anant a museus, arxius, biblioteques...per tal d'extreure aquella informació històrica que interessa per la investigació (Prats & Santacana, 2011a, pp. 72-73). A través d'aquest treball i aquest laboratori, on s'han de integrar els experiments i problemes que estan essent objecte d'estudi, s'han d'arribar a unes conclusions pactades i consensuades.

Una eina que es pot emprar a aquests laboratoris és l'estudi de cas. Aquest permet treballar episodis concrets de la història per, a través d'ells, arribar a una visió més general. “[D]es del punt de vista didàctic, pot definir-se com un procés que intenta la descripció, anàlisi, i interpretació d'un objecte d'estudi històric concret i singular en termes de qualitat i complexitat” (Prats & Santacana, 2011a, p. 74), que a la fi es allò que es vol aconseguir amb aquest estudi.

Les investigacions que es duguin a terme en aquest laboratori han de ser a partir del treball cooperatiu per que, com diuen Salazar-Jiménez, R. *et al.* (2018, p. 128), “generar relacions de suport i compromís entre l'alumnat” és la millor forma de cohesionar un grup, augmentar l'autoestima i potenciar la competència social.

En conclusió, la millor forma que té un alumne per a entendre el procés de investigació històrica és formant part d'una, vivint-la i essent partícip. Aprenen amb la pràctica, no amb la memòria. A la vegada, aprenen a estimar el patrimoni cultural i històric que l'envolta, a interpretar-ho, posar-ho en context i treure conclusions amb base científica. Aprenen que la història, el seu estudi, també és una ciència.

La història local i oral com a recurs

La història oral i local són dos dels recursos més apreciats dels que pot disposar un historiador i un professor de història. El fet de que una persona externa vingui a classe i els hi conti allò que varen viure i, si pot ser, tingui relació amb la seva realitat, amb el lloc on viuen o estudien, ja és un incentiu per ells.

No s'ha d'oblidar que la història oral es basa en la memòria personal i que aquesta no és la història tal com va passar ja que intervenen diversos factors. No s'ha d'oblidar "que una cosa és allò que es va viure, altra cosa és allò que es recorda d'allò viscut i [...] altra cosa molt distinta és la interpretació històrica dels fets" (Prats & Santacana, 2011b, p. 69). Per tant, tota informació rebuda, ha de ser contrastada per tal de ser allò més fidedigne a la realitat.

Però, no es pot deixar de banda que "la memòria de les persones constitueix un tresor inestimable per a la història, doncs cada persona és un arxiu viu que conté múltiples informacions sobre una part del passat" (Prats & Santacana, 2011b, p. 71). És evident que tota informació s'ha de posar en dubte, però no hem de deixar de banda que és un tresor al que no hem de renunciar, encara que, per segons quins períodes històrics, ja comença a ser escassa o inexistent.

Aquest recurs de la història oral és pot conjugar amb l'aula com a laboratori, ja que pot servir per a que els alumnes vegin com és la tasca del investigador o historiador. A més no es pot oblidar que aquesta té com a un dels seus objectius "investigar sobre fets històrics puntuals d'àmbit local o investigar sobre com visqueren les persones fets històrics que afectaren a amplies comunitats." (Hernández, 2002, p. 156).

En quant a la història local, és un recurs que, de vegades, va lligat a les sortides didàctiques i el treball de camp, encara que no sempre és així. Murphy (2011, p. 143) afirma que "[i]ncorporar la història local pot significar simplement sortir de l'aula mitja hora per a contemplar edificis o estàtues de prop." En el cas de que no es faci sortida, o no es pogués treure als alumnes de classe, s'ha de dur aquesta història local a l'aula. Aquesta es pot dur a través de

fotografies o documents. En aquesta línia, un exercici pràctic podria ésser el següent: “[s]i hi ha qualche edifici o escenari històric proper a l’escola i al qual els seus alumnes [...] puguin tenir accés fora de l’horari escolar [...] vostè podria convertir la visita al mateix en una tasca o exercici per a casa.” (Murphy, 2011, p. 144). Finalment, el mateix autor també dona una idea que pot ser és interessant a instituts com el IES Ramon Llull de Palma: “Molts centres educatius formen part de la història de la zona en la qual s’ubiquen, pel qual si investiguen els elements històrics presents al seu propi edifici o a les seves instal·lacions [...], tal vegada fomenti una major apreciació dels seus alumnes [...] pel seu entorn” (2011, p. 144).

Per tant, tant la història oral com la local, en molt de pics, van unides. Ja que normalment s'utilitza la història oral com a recurs a la història local. A més, si es tracta de dur la història local a l'aula, el docent sempre pot dur una persona que va viure el moment que estan explicant o que creu pot ésser interessant per fer reflexionar als seus alumnes, o per plantejar-los un problema, una investigació..., a partir d'aquest fet històric en concret. Un exemple lligat a aquesta proposta didàctica seria dur una persona que va fer feina en qualche possessió, encara que aquestes ja comencen a ser molt majors i hi són escasses.

El treball de camp i les sortides didàctiques

El treball de camp i les sortides didàctiques són recursos que ja duen temps utilitzant-se i que, a l'àrea de les ciències socials, són un recurs molt productiu si tenen un objectiu i enfocament totalment didàctic. Souto, X. (2011, p. 169) assegura que “a l’ensenyança de la Geografia, el treball de camp i les visites a llocs propers i llunyans té un gran valor educatiu. Per una part, la vessant cultural i patrimonial dels viatges i excursions [...]. I per altra, ens ha interessat la vessant didàctica, que recupera una tradició educativa”. I això s'estén a la Història i les Ciències Socials en el seu conjunt.

En aquesta línia, no es pot deixar de banda que “[s]i el treball de camp, el treball fora de l'aula, resulta interessant per a qualsevol matèria, en el cas de la

història, plantejada en clau científica, resulta indispensable.” (Feliu & Hernández, 2011, p. 84).

Actualment, les sortides didàctiques no són només una sortida de l’aula, si no que adquireix un nou objectiu o una nova visió, és a dir, “el treball fora de l’aula [...] pot implicar activitats explícitament experimentals i didàctiques i la col·laboració amb investigadors o experts vinculats a les més diverses institucions i utilitzant tecnologies punteres.” (Hernández, 2011, p. 140). Per tant, el treball de camp i les sortides han de mantenir una funció formativa sense dubte essent un recurs de suport pel professorat, intentant que els seus alumnes comprenguin la feina del investigador, així com la vessant científica de la història, a més d’un recurs d’ampliació o consolidació d’allò explicat.

El treball de camp, a la fi, és una de les formes de sortida didàctica que es pot dur a terme amb els alumnes. Aquest és basa en l’observació directa en el lloc on s’ha de treballar. A més, aquest treball de camp pot tenir certs avantatges i inconvenients. Entre els avantatges destaquen: “possibilita el contacte directe amb un determinat tipus de fonts; possibilita un treball procedimental intens; facilita l’adquisició de continguts conceptuals i actitudinals; motiva a l’alumnat; [i] situa als alumnes [...] front a problemes i casos reals”; per contra, els inconvenients més destacables són: “pot significar una dislocació de l’estructura horària; [...] només pot abordar-se a partir de condicions de seguretat amb respecte als alumnes; un grup no acostumat a treballar fora de l’aula pot presentar problemes de disciplina, al confondre’s una activitat de treball amb una activitat essencialment lúdica.” (Hernández, 2002, p. 108). Per tant, en aquest sentit, el professor ha de valorar com és el seu grup-classe i si l’activitat que es vol desenvolupar és adient o no al seu ritme i nivell, així com fer les possibles adaptacions que en cregui més adients.

Aquest treball de camp i les sortides didàctiques necessiten una preparació prèvia, és a dir, una organització. S’haurà d’especificar quin material serà necessari que duguin els alumnes i quin material és aquell que ha de preparar el professorat o que, baix criteri del professor, ofereixi el museu o institució que es visitarà. Per això, és important que el docent conegui el lloc que es visitarà, quins avantatges i coses d’interès té i quins desavantatges i coses de poc

interès té. A més, el professor hauria de tenir en compte com emplenaran aquest material i si treballaran de forma individual o en grup, ja sigui gran o petit.

Un dels materials que es pot utilitzar és el quadern de camp o el quadern d'activitats, els quals no tenen una estructura determinada ja que cada institució fa el seu seguint la seva lògica i allò que volen treballar. Els darrers normalment són utilitzats a espais museïtzats, patrimonials..., amb l'objectiu de guiar a l'alumnat en l'observació de l'espai on es troba. Hernández (2011, p. 143) considera que aquests quaderns "han d'incloure també activitats d'ampliació per a realitzar a l'aula i que permeten la consolidació dels coneixements aproximats o adquirits al treball de camp. També poden incloure activitats d'avaluació posteriors a la visita, que permeten aproximar els resultats obtinguts a ella." En la mateixa línia Noguerol (2007, p. 100) afirma que "són també una eina educativa, si pensem que no han pas de ser uns documents tancats que es donen als alumnes abans de fer una sortida."

Per altra banda, i com ja s'ha estudiat a les classes teòriques del màster, "[l]a relació amb la matèria demana que aquestes sortides tinguin repercussió a la classe abans de realitzar-la, mentre es realitza i després de realitzar-la." (Noguerol, 2007, p. 100). I això és clau en l'organització de l'activitat que es parlava abans, ja que se'ls ha de donar una base als alumnes abans d'anar allà, donar-los unes normes i una guia d'observació i, posteriorment, treballar-ho junts a classe per treballar les conclusions tretes. Per tant, abans de la realització de la sortida o treball de camp, s'han d'establir els objectius i finalitats que s'han de desenvolupar i que tinguin relació amb la programació de l'assignatura, així com pensar les preguntes que es realitzaran i la informació que han de recollir amb l'observació. Per altra banda, a la sortida en si, s'ha de fer una observació directa, activa, la qual es veurà amb el suport dels dossiers d'activitats (Souto, 2011, p. 169-170). Finalment, una vegada acabada la sortida, visita o treball de camp, s'ha de fer una posada en comú per tal d'extreure conclusions devers els objectius establerts.

Evidentment, tant el treball de camp com les sortides didàctiques, es basen en l'observació, com s'ha comentat, ja que els dossiers o quaderns d'activitats

que se'ls entrega als alumnes prioritzaran aquesta. Es tracta de que els alumnes desenvolupin aquesta competència, i aquesta observació que els servirà per al seu dia a dia en la vida quotidiana.

Un exemple de l'observació directa, com ja s'ha esmentat, es dona al treball de camp. "L'observació directa del territori i els seus elements es fonamental en geografia, història i ciències socials que [...] s'aprenen i interioritzen més a partir de les cames que del cervell. Conèixer un país o analitzar un determinat objecte d'estudi implica el contacte i la vivència directa." (Hernández, 2002, p. 108).

En conclusió, "[l]'anàlisi del paisatge, la identificació i la discriminació dels elements històrics que el componen, la congruència entre els diferents components i les relacions de jerarquia i de funcionament són competències importants que els alumnes han de dominar." (Feliu & Hernández, 2011, p. 86).

Material didàctic sobre possessions

Sobre possessions s'ha escrit molt, de fet hi ha varies col·leccions que tracten d'elles explicant la seva distribució o relacionant-les amb les famílies nobles que les han tingut en propietat, o avui encara les tenen. És el cas de les col·leccions *Possessions de Mallorca* (Segura, M., 1987) o *Les possessions de Mallorca* (Vibot, T., 2009), entre d'altres.

En quant a didàctica només s'ha trobat un article publicat al quadern de l'Institut de Ciències de l'Educació de la Universitat de les Illes Balears (UIB), *L'Arc*, titulat *Un acostament didàctic al món de les possessions mallorquines: Visita i treball sobre la possessió Els Calderers de Sant Joan* (Peñarrubia, I., 1996). En aquest, l'autora fa una introducció de quina és la seva proposta, seguit d'una petita explicació de la situació geogràfica i la història de la possessió; les terres i els conreus; un recorregut i estudi de les cases; així com un treball amb textos.

En aquesta introducció suggereix, tenint en compte la normativa vigent en aquell moment, incorporar aquesta proposta didàctica als cursos de quart d'ESO i a segon de batxillerat. Així, afegeix: "tant en un nivell com a l'altre els professors hem de treballar el món agrari mallorquí, que ha estat hegemònic a

la nostra illa fins als anys seixanta” (Peñarrubia, I., 1996, p. 26). En quant a les possessions en concret, explica que destaquen “no tan sols com a unitat productiva, sinó també de vida cultural i generadora d’unes relacions socials específiques” (Peñarrubia, I., 1996, p. 26).

A continuació, comença a proposar diversos exercicis. En primer lloc, posa dos exercicis per tal de que l’alumne situï la possessió de forma geografia i també sobre la seva història. En segon terme, exposa quatre exercicis que tenen a veure amb les terres i els conreus. En tercer terme, vol que els alumnes, a través de nou exercicis, facin un recorregut i estudi de les cases de la possessió. Finalment, exposa dos textos i fa una sèrie de preguntes.

Aquest article de tres pàgines, pot ser sigui un punt des d’on partirà la proposta didàctica que s’exposa a continuació.

Proposta didàctica

A través de tres possessions mallorquines (La Granja, Esporles; Es Calderers, Sant Joan; i Alfàbia, Bunyola) es vol apropar als alumnes a la societat agrícola i preturística mallorquina que perdurà fins ben entrat el segle xx, concretament fins al boom turístic dels anys seixanta o, inclús, es comença a perdre a partir dels anys 30. La intenció és preparar tres propostes diferents de quadern d’activitats per a dur a terme a tres hipotètiques sortides didàctiques a cadascuna d’aquestes possessions on a cada una es tractaran temes diferents, encara que sempre es trobarà el món de les possessions en el rere fons.

A continuació s’exposarà la metodologia seguida per a la selecció de les possessions, així com per a la seva ubicació dins el currículum corresponent i veure com s’estructuraran les propostes didàctiques.

Metodologia

Després de fer una petita recerca de les diferents possessions que hi ha al llarg de la illa de Mallorca, es varen seleccionar tres que estan obertes al públic i que les escoles, normalment, poden visitar. Aquestes són, com ja s’ha esmentat abans, la Granja d’Esporles, Es Calderers de Sant Joan i Alfàbia a Bunyola. S’han seleccionat per que donen tres perspectives diferents de

tipologies d'aquestes petites realitats. La Granja es pot considerar possessió de muntanya, la d'Alfàbia de peu de muntanya i, Es Calderers, una típica d'Es Pla. A més, cada una té darrera una història que pot ser emprada per a que l'alumnat conegui de primera mà la història que l'envolta.

Seguidament, es va cercar informació didàctica sobre elles, trobant la que ja s'ha esmentat a l'apartat anterior del present document, i posant-se en contacte amb les tres institucions per veure si facilitaven aquesta informació, de les quals només ha contestant una i aportant el plànol que donen als seus visitants.

S'ha volgut fer una visita de les diferents possessions, però només s'ha visitat la Granja d'Esporles degut a la situació que travessa el país, pel qual les propostes es faran intentant ser allò més fidedignes possible. Per salvar això, s'ha cercat informació sobre les diferents possessions dins les col·leccions que s'han comentat anteriorment de Segura (1987) i de Vibot (2009) i d'altres documents i s'han visualitzat vídeos sobre aquestes possessions.

Amb la visita a les diferents possessions es volia veure en primera persona quins eren els seus recursos, així com els seus punts forts i els punts febles, per tal de dissenyar les aturades a fer durant la visita amb els alumnes, que es vol treballar, i que aporta més informació per complir els objectius marcats. A la vegada, amb aquesta informació que es vol recopilar, es prepararien els dossiers de l'alumnat i del professorat. S'ha de tenir en compte que les aturades han de servir per complir els objectius marcats i per a que els alumnes rebin la informació, reflexionin i es formi una idea que després serà posada en comú a classe.

D'aquesta forma, es treballaran diferents temàtiques amb cada una de les possessions. Amb la possessió d'Es Calderers, a Sant Joan, s'intentarà aprofundir en la figura dels amos de possessió, destacant la figura d'Antoni Oliver Gayà, a l'hora que es tocaran temes com el caciquisme propi de la Restauració i les innovacions agrícoles que es donaren després de la Revolució Industrial.

Amb la possessió d'Alfàbia, a Bunyola s'aprofundirà en les bandositats i el bandolerisme que caracteritzà a la societat mallorquina durant els segles XVI i

xvii, fent èmfasis en el conflicte de Canamunt i Canavall. D'aquesta manera es tractaran dos personatges que s'han considerat importants, tant per la seva relació amb la possessió com amb el conflicte en si, com són Pere de Santacília i Pax i el bandoler Antoni Gibert, alies Treufoc. A més, es farà un petit parèntesi amb la importància de la noblesa en aquells segles destacant les famílies que han deixat la seva empremta a la possessió.

Finalment, amb Sa Granja, es treballarà la possessió en si, és a dir, les cases, el bestiar, les feines del camp, la vida quotidiana..., encara que també és farà un petit repàs a la seva història i s'analitzaran elements que poden ser anacrònics a allò que era una possessió.

Cal destacar que, encara que a la proposta de Sa Granja es faci més èmfasi en el món de les possessions, totes tres aprofundiran en aquest de diferents formes.

Una vegada escollides les possessions i les temàtiques a tractar, així com establerts els objectius que es treballaran, continguts i competències, s'ha establert quina metodologia és aquella que s'utilitzarà per a desenvolupar les diferents propostes i que pot ser més idònia per a assolir els objectius establerts.

Així, s'ha decidit que ha totes les propostes tenen com a fil conductor el treball cooperatiu, el qual es considera el més apropiat per a que tot l'alumnat, independentment de les seves característiques, pugui realitzar les mateixes i no s'hagi d'adaptar cap material. Això no vol dir, que no s'hagi de tenir en compte les característiques de cada grup, per lo que no s'han d'entendre les presents propostes com una cosa preestablerta i intocable. També es treballarà, sobretot a una proposta, la *flipped classroom*.

Es considera que és important que els alumnes puguin assolir aquests continguts a través del descobriment, on l'alumne sigui el protagonista o tingui una metodologia més dinàmica i/o participativa, on el professor pugui actuar com a guia. Per això treballar l'aprenentatge per descobriment i amb el treball de camp, pot fer que les sortides de l'aula resultin interessants i motivadores per als alumnes. A més, se'ls invita a utilitzar noves tecnologies, com poden ser els

mòbils, per tal de que els resulti més atractiu i, a l'hora, aprenguin a utilitzar les noves tecnologies amb seny.

Seguidament s'han seleccionat les aturades dins el recorregut o itinerari dins les possessions. S'ha intentat que aquestes no estiguin molt espaiades, sigui l'apropiat per a treballar allò que es vol aconseguir i hagi el suficient espai per no molestar a la resta de visitants. D'aquesta manera, també s'ha volgut aconseguir que les aturades siguin atractives per a l'alumnat i siguin llocs on puguin desenvolupar les tasques que hi tenen assignades.

Després de seleccionar aquestes aturades, s'han assenyalat al mapa i s'ha realitzat una fitxa tècnica on s'explica la durada aproximada, el numero d'aturades, on s'inicia i on s'acaba, així com la ràtio adequada i algunes recomanacions.

Doncs, una vegada establir l'itinerari i quina serà la seva fitxa tècnica, així com els diferents ítems ja comentats, s'ha de procedir a temporalitzar la proposta. Per tant, s'hauran d'assenyalar quantes sessions són necessàries tant abans, durant com després de la sortida. Totes aquestes sessions han de tenir les activitats que es duren a terme en elles, intentant ajustar-les a l'edat i característiques de l'alumnat a qui es volen dirigir. A més, se'ls vol donar un suport bibliogràfic i de recursos bàsic que els serveixi per entrar en la proposta, però també afavorint que ells siguin curiosos i vulguin aprofundir coneixements.

Finalment, s'ha de confeccionar el dossier tant de l'alumnat com del professor per a cada una de les propostes de sortida a les diferents possessions¹. Així el dossier de l'alumnat tindrà les activitats a realitzar abans, durant i després de la sortida amb els recursos bibliogràfics i de webgrafia bàsics² per a que puguin documentar-se i realitzar la proposta, a més dels recursos d'avaluació necessaris. Per altra banda, el del professorat tindrà totes les activitats resoltes o amb possibles aspectes a valorar, així com una petita explicació de cada aturada. A més, tindrà un apartat amb els aspectes formals

¹ Es poden consultar als annexos del present treball

² Es poden consultar en cada un dels dossiers annexionats al final del present treball. S'ha intentat que siguin els més adequats possibles per a la tasca que han de realitzar els alumnes abans, durant i després de cada proposta.

(continguts, objectius...), una explicació de quina metodologia es vol treballar i propostes d'avaluació.

Vinculació amb els blocs temàtics del currículum

Per tal de que la proposta tingui una vinculació real amb la legislació actual, s'ha de localitzar la temàtica històrica de cada itinerari i ubicar-la dins el currículum. D'aquesta manera, a continuació s'indica en quina part del currículum s'ubica cada proposta:

Proposta 1: *“Sistemes i sectors econòmics. Espais geogràfics segons l'activitat econòmica. Els tres sectors.”*³

Proposta 2: 1.*“Sistemes i sectors econòmics. Espais geogràfics segons l'activitat econòmica. Els tres sectors.”*⁴ 2.*“L'art romànic, el gòtic i l'islàmic. Art gòtic mallorquí (arquitectura religiosa i civil)”*⁵. 3.*“Les Illes Balears a l'època moderna. Les Germanies.”*⁶ 4.*“L'art barroc. Principals manifestacions de la cultura dels segles XVI i XVII.”*⁷ 5.*“El segle XVIII a Europa: del feudalisme a l'absolutisme i al parlamentarisme de les minories. França, Anglaterra i Espanya.”*⁸

Proposta 3: 1.*“Sistemes i sectors econòmics. Espais geogràfics segons l'activitat econòmica. Els tres sectors.”*⁹ 2.*“La discussió sobre les característiques de la industrialització a Espanya i a les Illes Balears: èxit o fracàs?”*¹⁰ 3. *“El caciquisme a les Illes Balears”*.

³ Recollit a la pàgina 17 de l'Annex referent a l'assignatura de Geografia i Història dins el Decret 34/2015, de 15 de maig, pel qual s'estableix el currículum de l'educació secundària obligatòria a les Illes Balears, BOIB, núm.: 73, 2015

⁴ Ídem

⁵ Recollit a la pàgina 21 de l'Annex referent a l'assignatura de Geografia i Història dins el Decret 34/2015, de 15 de maig, pel qual s'estableix el currículum de l'educació secundària obligatòria a les Illes Balears, BOIB, núm.: 73, 2015

⁶ Ídem

⁷ Ídem

⁸ Recollit a la pàgina 25 de l'Annex referent a l'assignatura de Geografia i Història dins el Decret 34/2015, de 15 de maig, pel qual s'estableix el currículum de l'educació secundària obligatòria a les Illes Balears, BOIB, núm.: 73, 2015

⁹ Recollit a la pàgina 17 de l'Annex referent a l'assignatura de Geografia i Història dins el Decret 34/2015, de 15 de maig, pel qual s'estableix el currículum de l'educació secundària obligatòria a les Illes Balears, BOIB, núm.: 73, 2015

¹⁰ Recollit a la pàgina 26 de l'Annex referent a l'assignatura de Geografia i Història dins el Decret 34/2015, de 15 de maig, pel qual s'estableix el currículum de l'educació secundària obligatòria a les Illes Balears, BOIB, núm.: 73, 2015

Estructura model del dossier d'activitats

Per finalitzar, es fa un esquema que servirà de model sobre com haurà de ser l'estructura i els ítems que es vol que segueixi cada proposta.

Cal esmentar, que no tots els ítems sortiran als dossiers dels alumnes i dels professors. Amb els annexos es pretén donar una guia real per a la realització de la proposta tal per part de l'alumnat com pel professorat, per això cada dossier s'adaptarà al seu destinatari.

L'esquema que es seguirà a les tres propostes didàctiques és el següent:

- Nom del dossier: es vol que faci referència a allò que treballarà l'alumne
- Presentació: breu resum que ha de servir per a contextualitzar l'època històrica i sigui capaç de motivar a l'alumnat a realitzar el itinerari o la sortida.
- Fitxa tècnica: es podrà observar un mapa amb el recorregut, les aturades que es faran, el punt de partida i de finalització, la ràtio idònia i unes recomanacions, així com la durada aproximada de la sortida.
- A qui va destinat: a quin curs va dirigit en relació amb els punts del currículum que es treballa.
- Objectius: aquells objectius didàctics que es vol aconseguir amb la proposta.
- Continguts: conceptuals, procedimentals i actitudinals que l'alumnat ha de treballar amb la proposta.
- Competències: aquelles competències que treballarà l'alumnat i com.
- Metodologia i temporalització: explicació d'una temporalització i metodologia que es vol treballar en cada una de les diferents propostes.
- Activitats prèvies a la sortida: aquelles activitats que han de servir a l'alumnat per introduir-se en el tema abans d'anar a la sortida.
- Activitats durant la sortida: aquelles activitats que es duren a terme durant la sortida.
- Activitats després de la sortida: aquelles activitats que es duren a terme en acabar la sortida per tal d'assolir i consolidar els coneixements après durant l'activitat fora de l'aigua.
- Possible avaluació: una proposta per avaluar totes les activitats que es realitzin

- Recursos, material i bibliografia: una petita selecció de recursos, materials i bibliografia bàsics per a que l'alumne es vagi introduint en el tema, sempre podent aprofundir més.

Dossiers d'activitats per la sortida didàctica o treball de camp

Dossier 1: Com era la vida a una possessió?

Presentació

Has fet mai de guia a una visita a una possessió? Series capaç d'explicar com era la vida en el seu dia a dia abans de que arribés el turisme?

A partir de grups cooperatius fareu una investigació sobre quin era el bestiar, l'estructura, les feines del camp, els oficis i la vida quotidiana que hi havia a una típica possessió de Mallorca. Vos especialitzareu en un d'aquests temes i explicareu als companys, en el seu context, de quins són els trets bàsics d'aquests diferents ítems!

A més, per tal de donar a conèixer aquesta estampa típica de Mallorca, haureu d'elaborar un informe de investigació i un vídeo que reculli imatges i explicacions de l'experiència. Les diferents estàncies de la Granja vos permetrà documentar com era aquesta vida agrícola abans de l'arribada del turisme.

Fitxa tècnica

Durada aproximada: 3 hores 30 minuts

Aturades: 6 aturades

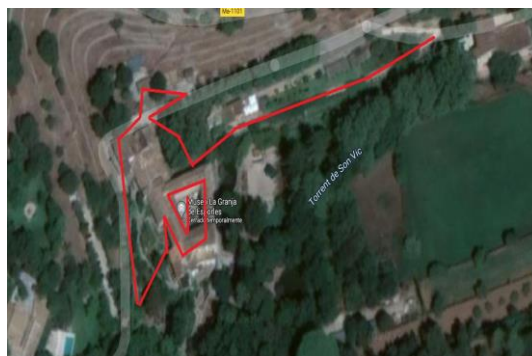
- Portal forà
- Clastra
- Estables
- Sala d'eines agrícoles
- Cambra de planxar
- Alambí per a destil·lar plantes i licors

Punt d'inici: Entrada possessió.

Punt final: Sortida possessió.

Ràtio idònia: 25 alumnes, 3 professors

Recomanacions:

- Per entrar a Sa Granja s'ha de comprar un tiquet de 16€ per persona, encara que fan preu per a escoles.
- És recomanable dur calçat còmode i aigua

A qui va destinat

Aquesta sortida didàctica està destinada a alumnes de 3r d'ESO. El seu contingut es troba emmarcat dins el currículum de la LOMCE.

Aquesta proposta està pensada para que es desenvolupi des del treball cooperatiu per a que tots els alumnes la puguin desenvolupar. En el cas de tenir alumnes NESE amb unes característiques molt específiques que necessitin una personalització, es considera que aquesta proposta és fàcil d'adaptar.

Aquesta proposta, amb la metodologia que després s'explica, s'ha pensat per a dur-la a terme en un grup de 20-25 alumnes. A més, es considera que les sessions prèvies i posteriors es poden realitzar amb un professor a l'aula però es recomana que puguin ser tres professors a la sortida per tal de que es puguin cobrir totes les necessitats que en puguin sorgir.

Objectius

Els objectius didàctics que es pretenen assolir amb aquesta proposta són:

- 1.- Conèixer i diferenciar les diferents activitats agrícoles i ramaderes de les Illes Balears.
- 2.- Distingir i explicar les diferents indústries i el seu procés i treball.
- 3.- Treure conclusions de les activitats del tercer sector, sobretot del turisme.
- 4.- Analitzar i descriure com a evolucionat la societat agrícola mallorquina fins a mitjans del segle XX.
- 5.- Interpretar i explicar que va suposar el boom turístic dels anys 60 per a l'estil de vida a Mallorca.

No es treballaran tots els objectius a l'hora i a totes les activitats. La proposta s'ha pensat per a que, una vegada s'hagi realitzat la sortida i les activitats posteriors, els alumnes els assoleixin amb el seu aprenentatge i allò que aportaran els seus companys i el professor.

Continguts

Els continguts en els que es farà èmfasi en aquesta proposta són:

Conceptes	Procediments, destreses i habilitats	Actituds
1. El sector primari 2. El sector secundari 3. El sector terciari 4. La societat agrícola mallorquina fins a mitjans segle XX 5. Que va suposar el boom turístic dels anys 60 per a la societat mallorquina?	1. Completar textos 2. Creació i exposició oral de discursos acadèmics 3. Lectura i anàlisi de textos 4. Visualització i anàlisi d'elements audiovisuals 5. Elaboració de vídeos 6. Selecció, classificació i debat de informació 7. Descripció i anàlisi d'elements materials 8. Adquisició de vocabulari específic de la unitat didàctica	1. Consciència del llegat agrícola mallorquí 2. Autoreflexió de l'evolució de la societat mallorquina al llarg dels segles 3. Consciència del valor patrimonial mallorquí

Competències

La LOMCE, encara vigent, estableix set competències. Amb aquesta proposta, que vol ser interdisciplinària i allò més completa possible, s'intentarà que es treballin totes.

La competència matemàtica i competències bàsiques en ciència i tecnologia serà primordial per a què l'alumne sigui un bon investigador, és a dir, el mètode d'una bona investigació científica, acadèmica.

La competència aprendre per aprendre es troba present al llarg de tota la proposta ja que l'alumne esdevé protagonista del seu propi procés

d'aprenentatge. Ells hauran de cercar la informació, documentar-se i donar les explicacions als seus companys per tal de que assoleixin els coneixements que treballen els altres grups.

La competència en comunicació lingüística es treballarà en les seves tres vessants. Es treballarà la comprensió lectora per la informació que han de cercar, l'escrita ja que hauran de realitzar el seu informe i el seu discurs amb allò que tractaran sobre el seu tema a la sortida, i l'oral ja que faran una exposició in situ en la possessió.

Com que al final han de fer i produir un vídeo on presentin els resultats de la investigació, la competència digital estarà molt present en aquesta proposta. A més, utilitzaran les noves tecnologies per tal d'enregistrar o fer fotografies durant la sortida.

Per altra banda, el fet de que sigui l'alumnat qui es prepari la seva pròpia informació i la seva pròpia exposició grupal en la mateixa possessió, fa que la competència del sentit a la iniciativa i esperit emprenedor estigui present. I això es deu, a més, a que faran el seu propi vídeo on intentaran que sigui el més atractiu possible.

A més, el fet de treballar en grup, en equip, amb uns rols determinats, en un ordre determinat, farà que siguin capaços de desenvolupar la competència social i cívica.

Finalment, com que es vol apropar a l'alumnat al patrimoni cultural i artístic que representen les possessions, despertar el seu interès en aquest sentit serà un prova de que estan desenvolupant aquesta consciència per les expressions culturals.

Metodologia

Aquesta proposta esta pensada per a poder dur-la a terme en grups de 4 o 5 alumnes a través del treball cooperatiu, concretament utilitzant la tècnica del grup d'experts. Cada membre del mateix grup adquirirà un rol diferent com poden ser coordinador del grup, càmera, orador i/o investigador. Cada un tindrà unes funcions determinades que es recullen al dossier. A més, cada grup treballarà un tema diferent (Ses Cases / el Bestiar / Agricultura i feines del

camp / Vida quotidiana / Diverses explotacions i petita indústria) que després haurà d'explicar durant la sortida aprofitant els recursos que la possessió els dona.

Per a les sessions prèvies, els alumnes hauran de contestar a unes preguntes veient diferents vídeos sobre les possessions i la pròpia Granja per tal de que els serveixi de base per a preparar els seus discursos. Per tant, es vol dur a terme una metodologia basada en el *flipped classroom*, ja que no rebran una explicació del professor si no que seran ells els que es prepararan el tema i l'explicaran, com ja s'ha dit, durant la sortida.

Durant la sortida, es duran a terme les explicacions dels grups així com uns determinats exercicis que han de servir per conèixer millor la possessió que es treballa que es detallen al dossier corresponent.

Posteriorment, es dedicaran unes sessions a classe per a l'edició i preparació dels vídeos de cada grup, dedicant la darrera per a l'exposició dels mateixos.

Finalment, és important destacar el paper del docent com a guia al llarg d'aquesta proposta didàctica. El seu paper és limitarà a donar suport als alumnes de cada grup per tal de que ells siguin capaços d'assolir els coneixements i, després, transformar-los en explicacions. Al llarg de l'itinerari el professor podrà donar alguna explicació o complementar la dels alumnes, però el paper protagonista serà dels propis alumnes.

Totes les activitats que l'alumne ha de realitzar abans, durant i després de la sortida didàctica i el treball de camp, es troben detallades als diferent dossiers que figuren a l'annex.

Temporalització

La present proposta es vol dur a terme al llarg de 7 sessions. 3 seran les prèvies on es duran a terme activitats de introducció al tema, així com la preparació dels seus discursos, amb la cerca de informació. És a dir, duran a terme un treball de investigació amb el suport de diferent vídeos que es projectaran a classe, així com d'un petit guió i el suport actiu del professor en les seves petites investigacions.

Posteriorment, es dedicarà una sessió a la sortida didàctica. En ella els alumnes duran a terme les explicacions de cada un dels grups, després d'una breu introducció del professor a la història de la pròpia possessió. Aquesta sortida es preveu tingui una duració aproximada de 3 hores i 30 minuts i es faran sis aturades per tal de que els alumnes aprofitin cada aturada per a exposar les seves investigacions, així com per a enregistrar el desenvolupament de la sortida i documentar-la amb imatges. A més, realitzaran una sèrie d'activitats que s'espera els hi pugui servir per a consolidar o desenvolupar els seus coneixements.

Finalment, es reserven 3 sessions posteriors per a tal de que puguin editar i elaborar el seu vídeo de investigació i poder acabar el seu dossier per a presentar-ho. La darrera sessió serà per a l'exposició dels vídeos i les valoracions per part dels seus companys.

Proposta d'avaluació

Per avaluar aquesta proposta, es vol compaginar l'observació directa del professor a la feina realitzada durant les sessions prèvies, així com al seu paper dins les explicacions i el treball posterior. Per tant, a més de les corresponents rubriques que es pugui fer el professor, també es facilita una coavaluació entre els alumnes i una valoració de la proposta. A més, el dossier individual i el vídeo final, seran eines que el professor pot utilitzar per tal de qualificar a l'alumne.

Materials i recursos

Els materials necessaris per a realitzar la proposta són:

- El dossier de l'alumnat, un per cada un
- El dossier del professorat
- Bolígraf i quadern
- Ordinadors, connexió a internet, pissarra digital, projector, dispositius electrònics com el mòbil per tal d'enregistrar la sortida o documentar-la amb imatges, programa per editar vídeos.
- Material bibliogràfic o recursos web bàsics introduïts en els dossiers.

Aquest darrer consta dels vídeos que s'exposen a classe, així com una sèrie de llibres que han de servir a l'alumnat per a la recerca de informació.¹¹

Dossier 2: Foren rellevants les possessions a les lluites de poder dels segles XVI i XVII?

Presentació

Has sentit parlar del famós conflicte entre Canamunt i Canavall? Et sona la dita "Què en som jo de la mort d'en Berga? Saps qui era en Treufoc?"

Després de conèixer el conflicte i els seus possibles orígens i desenvolupament, us documentareu sobre com era l'economia i la societat als segles xvi i xvii per poder treballar sobre el terreny.

En grups cooperatius, visitarem la possessió d'Alfàbia i veurem in situ com era aquesta societat, coneixent alguns personatges destacats com en Pere de Santacília o en Treufoc. Això, més la informació que pugueu trobar, us permetrà realitzar un informe per situar als vostres possibles lectors en el conflicte entre els Canamunt i els Canavall.

Fitxa tècnica

Durada aproximada: 3 hores

7 aturades:

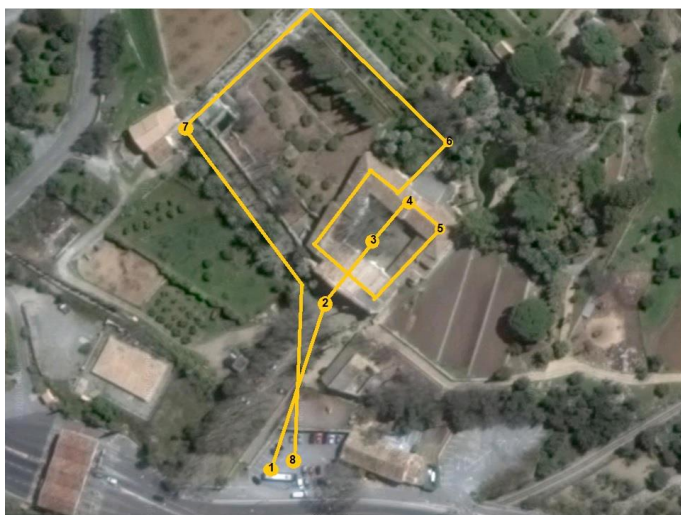
- Punt de partida
- Portal forà i vestíbul
- Clastra
- Casa del Senyor
- Tafona
- Jardins barrocs
- Font

Punt d'inici: Escales d'accés

Punt final: Aparcament

Ràtio idònia: 25 alumnes i 3 docents

Recomanacions:

¹¹ Estan detallats als dossiers pertinents.

- Dur calçat còmode
- Si es va en època de calor, dur aigua i capell pels jardins
- Preu per escoles a 5 euros per persona

A qui va destinat

Aquesta sortida didàctica està destinada a alumnes de 2n o 4t d'ESO. El seu contingut es troba emmarcat dins el currículum de la LOMCE.

Aquesta proposta està pensada para que es desenvolupi des del treball cooperatiu per a que tots els alumnes la puguin desenvolupar. En el cas de tenir alumnes NESE amb unes característiques molt específiques que necessitin una personalització, es considera que aquesta proposta és fàcil d'adaptar.

Aquesta proposta, amb la metodologia que després s'explica, s'ha pensat per a dur-la a terme en un grup de 20-25 alumnes. A més, es considera que les sessions prèvies i posteriors es poden realitzar amb un professor a l'aula però es recomana que puguin ser tres professors a la sortida per tal de que es puguin cobrir totes les necessitats que en puguin sorgir.

Objectius

Els objectius didàctics plantejats per a aquesta proposta són:

- 1.- Analitzar, entendre i explicar els canvis de l'economia i la societat al regne de Mallorca durant els segles XVI, XVII i XVIII
- 2.- Observar i reflexionar sobre l'empremta de l'Antic Règim a la illa de Mallorca
- 3.- Conèixer, interpretar i descriure com eres les lluites de poder al segle XVII a partir del cas de Canamunt i Canavall
- 4.- Identificar i enumerar les mostres d'art medieval, del Renaixement i Barroc que es veuen a la possessió

Es treballarà, abans, durant i després de la sortida didàctica diverses activitats per tal de que l'alumnat pugui assolir els objectius, ja sigui de forma individual o en grup.

Continguts

A continuació s'exposen els continguts que es treballaran al llarg de la present proposta didàctica.

Conceptes	Procediments, destreses i habilitats	Actituds
1.- L'economia i societat al Regne de Mallorca durant els segles XVI, XVII i XVIII 2.- L'Antic Règim a la Mallorca dels segles XVI, XVII i XVIII 3.- Bandolerisme i bandositats: el cas de Canamunt i Canavall 4.- L'art medieval, del Renaixement i Barroc al Regne de Mallorca	1.- Creació de discursos acadèmics 2.- Visualització i anàlisi d'elements audiovisuals 3.- Selecció, classificació i debat de informació 4.- Descripció i anàlisi d'elements materials 5.- Adquisició de vocabulari específic de la unitat didàctica 6.- Situar en l'espai i el temps fets històrics	1.- Consciència de valorar el patrimoni històric coma part del nostre passat 2.- Compromís amb la conservació del patrimoni que ens envolta 3.- Autoreflexió vers l'evolució de la societat a la qual es pertany

Competències

La LOMCE, encara vigent, estableix set competències. Amb aquesta proposta, que vol ser interdisciplinària i allò més completa possible, s'intentarà que es treballin totes.

La competència matemàtica i competències bàsiques en ciència i tecnologia serà primordial per a què l'alumne sigui un bon investigador històric, és a dir, el mètode d'una bona investigació científica, acadèmica.

La competència aprendre per aprendre es troba present al llarg de tota la proposta ja que l'alumne esdevé protagonista del seu propi procés d'aprenentatge. Ells hauran de cercar la informació, documentar-se i debatre per tal de fer un bon informe.

La competència en comunicació lingüística es treballarà en dues de les seves vessants. Es treballarà la comprensió lectora per la informació que han de cercar i l'escrita ja que hauran de realitzar el seu informe sobre la possessió i els temes que es tractaran.

Com que al final han de fer un informe on presentin els resultats de la investigació, la competència digital estarà present en aquesta proposta. A més, utilitzaran les noves tecnologies per tal de fer fotografies durant la sortida que incorporaran al seu informe.

Per altra banda, el fet de que sigui l'alumnat qui es prepari la seva pròpia informació, la seleccioni entre tota la facilitada i les explicacions del professor, per a l'elaboració del seu informe, fa que la competència del sentit a la iniciativa i esperit emprenedor estigui present.

A més, el fet de treballar en grup, en equip, amb uns rols determinats, en un ordre determinat, farà que siguin capaços de desenvolupar la competència social i cívica.

Finalment, com que es vol apropar a l'alumnat al patrimoni cultural i artístic que representen les possessions, així com a la seva història, despertar el seu interès en aquest sentit serà un prova de que estan desenvolupant aquesta consciència per les expressions culturals.

Metodologia

Aquesta proposta esta pensada per a poder dur-la a terme en grups de 4 o 5 alumnes a través del treball cooperatiu. Cada membre del mateix grup adquirirà un rol diferent com poden ser coordinador del grup, càmera, i investigador especialista en biografies, conflictes nobiliaris o possessions. Cada un tindrà unes funcions determinades que es recullen al dossier, per tant, la tècnica del grups d'experts en aquesta proposta s'entén d'aquesta manera. A partir d'aquests rols s'intenta que tots hi participin i facin una part del informe final que després hauran de posar en comú.

Per a les sessions prèvies, els alumnes hauran de contestar a unes preguntes veient un vídeo sobre la història que alberga la possessió d'Alfàbia, encara que es fa sense aprofundir molt, però si centrant-se en el conflicte de

Canamunt i Canavall per tal de que els serveixi de base per a preparar els seus informes i tenir una base abans d'anar a la pròpia possessió.

Durant la sortida, els professor durà el pes de les explicacions, on comentarà dades interessants o anècdotes que després els alumnes poden utilitzar als seus informes. A més, hauran de fer algunes activitats que els servirà per desenvolupar i/o consolidar coneixements.

Posteriorment, es dedicaran unes sessions a classe per a l'edició i preparació dels informes de cada grup, dedicant la darrera per a la coavaluació dels mateixos.

Finalment, és important destacar el paper del docent com a guia al llarg de la proposta didàctica. Cal destacar que durant la sessió fora de l'aula el seu paper serà més actiu, ja que farà les explicacions pertinents en cada una de les aturades. Posteriorment, en tornar a l'aula, l'alumne tornarà a agafar el protagonisme.

Totes les activitats que l'alumne ha de realitzar abans, durant i després de la sortida didàctica i el treball de camp, es troben detallades als diferent dossiers que figuren a l'annex.

Temporalització

La present proposta es vol dur a terme al llarg de 6 sessions. 2 seran les prèvies on es duran a terme activitats de introducció al tema, així com la recerca de informació per a l'elaboració dels seus informes. És a dir, duran a terme un treball de investigació amb el suport d'un vídeo que es projectarà a classe, així com d'un petit guió i el suport actiu del professor en les seves petites investigacions, a més del suport de recursos en paper o digitals que puguin trobar.

Posteriorment, es dedicarà una sessió a la sortida didàctica, on els alumnes duran a terme les activitats i apuntaran i fotografiaran tot allò que creguin que els pot servir per l'elaboració dels seus informes. Aquesta sortida es preveu tingui una duració aproximada de 3 hores i es faran set aturades per tal de que els alumnes aprofitin cada aturada per a apuntar allò que creguin oportú per als seus informes. A més, realitzaran una sèrie d'activitats que s'espera els hi

pugui servir per a consolidar o desenvolupar els seus coneixements, així com però complimentar els seus informes d'investigació. En el dossier, els alumnes tindran un espai destinat als apunts que puguin fer durant la sortida.

Finalment, es reserven 3 sessions posteriors per a tal de que puguin elaborar el seu informe de investigació i poder acabar el seu dossier per a presentar-ho. La darrera sessió serà per a l'exposició dels diferents informes i les valoracions per part dels seus companys.

Proposta d'avaluació

Per a avaluar aquesta proposta docent el professor utilitzarà diferents recursos. L'observació directa de la feina feta a classe, així com del comportament i participació en la pròpia sortida, a més dels informes finals de cada grup i el dossier individual de cada alumne, són alguns dels recursos que emprarà per assolir el grau d'assoliment dels objectius de l'alumnat.

Per altra banda s'utilitzaran rubriques per valorar el compromís de l'alumnat en el marc del treball cooperatiu grupal, així com la coavaluació que faran els mateixos alumnes.

Finalment, la valoració individual de l'activitat serà una eina que ajudarà al docent a millorar la present proposta.

Materials i recursos

En aquesta proposta serà necessari el següent material:

- Dossier de l'alumnat, un per alumne
- Dossier del professorat
- Bolígraf i quadern
- Ordinadors, connexió a internet, dispositius electrònics per fer fotografies, així com una pissarra digital i un projector.
- També serà necessari un material bibliogràfic o de recursos web que se'ls facilitarà al final del dossier.

Dossier 3: Tenien poder els amos de possessió?

Presentació

Saps qui eren els Amos de les possessions? Quines funcions en tenien?
Tenien poder sobre els treballadors de la possessió?

Després de saber quines innovacions es donaren en el món agrícola amb l'esclat de la Revolució Industrial i tenir coneixement de la història de Els Calderes, un documentareu sobre el caciquisme i la vida a les possessions per tal de treballar sobre el terreny.

En grups cooperatius, visitarem la possessió d'Els Calderers i veurem in situ com era la societat mallorquina de finals del segle XIX, principis del XX, coneixent alguns personatges destacats com l'Amo Antoni Oliver. Això, més la informació que pugueu trobar, us permetrà realitzar un article històric per explicar als vostres possibles lectors qui era aquest personatge, relacionant-ho amb la vida a les possessions, el caciquisme, així com els canvis agrícoles que va introduir.

Fitxa tècnica

Durada aproximada: 3 hores i 30 minuts

8 aturades:

- Façana
- Capella-Celler
- Despatx del Senyor
- Saleta de la Senyora
- Corredor
- Graner
- Estables
- Cambra de matances i eines agrícoles

Punt d'inici: Façana principal

Punt final: Eines agrícoles de l'exterior

Ràtio idònia: 25 alumnes i 3 docents

Recomanacions:

- Dur calçat còmode
- Si es va en època de calor, dur aigua i capell pels jardins

- El preu d'entrada és de 6€ per persona a partir de grups de més de 10 individus

A qui va destinat

Aquesta sortida didàctica està destinada a alumnes de 4t d'ESO o Batxillerat. El seu contingut es troba emmarcat dins el currículum de la LOMCE.

Aquesta proposta està pensada para que es desenvolupi des del treball cooperatiu per a que tots els alumnes la puguin desenvolupar. En el cas de tenir alumnes NESE amb unes característiques molt específiques que necessitin una personalització, es considera que aquesta proposta és fàcil d'adaptar.

Aquesta proposta, amb la metodologia que després s'explica, s'ha pensat per a dur-la a terme en un grup de 20-25 alumnes. A més, es considera que les sessions prèvies i posteriors es poden realitzar amb un professor a l'aula però es recomana que puguin ser tres professors a la sortida per tal de que es puguin cobrir totes les necessitats que en puguin sorgir.

Objectius

Els objectius didàctics plantejats per a aquesta proposta són:

- 1.- Reconèixer i identificar les innovacions agrícoles que es varen donar durant la revolució industrial
- 2.- Analitzar i explicar quins canvis i innovacions agrícoles es varen implantar a les Illes Balears a finals del segle XIX, principis del XX
- 3.- Reconèixer, interpretar i descriure quines transformacions a sofert l'economia i la societat de les Balears fins al 1936: el cas de les possessions
- 4.- Identificar i relacionar la pràctica del caciquisme a l'Estat amb la situació a les Illes
- 5.- Observar, reproduir i treure conclusions sobre la cultura popular a les Illes, concretament sobre les glosses

Es treballarà, abans, durant i després de la sortida didàctica diverses activitats per tal de que l'alumnat pugui assolir els objectius, ja sigui de forma individual o en grup.

Continguts

A continuació s'exposen els continguts que es treballaran a la proposta didàctica:

Conceptes	Procediments, destreses i habilitats	Actituds
1.- La revolució industrial: el cas agrícola 2.- L'agricultura a Mallorca a finals del segle XIX, principis del XX 3.- Transformacions econòmiques i socials fins al 1936 a les Illes Balears 4.- L'Estat liberal i la Restauració a les Illes Balears: el caciquisme 5.- La cultura popular a les Illes Balears: les glosses	1.- Creació de discursos acadèmics 2.- Visualització i anàlisi d'elements audiovisuals 3.- Selecció, classificació i debat de informació 4.- Descripció i anàlisi d'elements materials 5.- Adquisició de vocabulari específic de la unitat didàctica 6.- Situar en l'espai i el temps fets històrics	1.- Consciència de valorar el patrimoni històric com a part del nostre passat 2.- Compromís amb la conservació del patrimoni que ens envolta 3.- Autoreflexió vers l'evolució de la societat a la qual pertany

Competències

La LOMCE, encara vigent, estableix set competències. Amb aquesta proposta, que vol ser interdisciplinària i allò més completa possible, s'intentarà que es treballin totes.

La competència matemàtica i competències bàsiques en ciència i tecnologia serà primordial per a què l'alumne sigui un bon investigador històric, és a dir, el mètode d'una bona investigació científica, acadèmica.

La competència aprendre per aprendre es troba present al llarg de tota la proposta ja que l'alumne esdevé protagonista del seu propi procés

d'aprenentatge. Ells hauran de cercar la informació, documentar-se i debatre per tal de fer un bon article històric.

La competència en comunicació lingüística es treballarà en dues de les seves vessants. Es treballarà la comprensió lectora per la informació que han de cercar i l'escrita ja que hauran de realitzar el seu article sobre la possessió i els temes que es tractaran.

Com que al final han de fer un article on presentin els resultats de la investigació, la competència digital estarà present en aquesta proposta. A més, utilitzaran les noves tecnologies per tal de fer fotografies durant la sortida que incorporaran al seu document.

Per altra banda, el fet de que sigui l'alumnat qui es prepari la seva pròpia informació, la seleccioni entre tota la facilitada i les explicacions del professor, a més de les seves pròpies investigacions, per a l'elaboració del seu article, fa que la competència del sentit a la iniciativa i esperit emprenedor estigui present.

A més, el fet de treballar en grup, en equip, amb uns rols determinats, en un ordre determinat, farà que siguin capaços de desenvolupar la competència social i cívica.

Finalment, com que es vol apropar a l'alumnat al patrimoni cultural i artístic que representen les possessions, així com a la seva història, despertar el seu interès en aquest sentit serà un prova de que estan desenvolupant aquesta consciència per les expressions culturals.

Metodologia

La metodologia emprada per aquesta proposta és el treball de investigació. A les dues primeres sessions es treballarà de forma individual, per, posteriorment, treballar de forma cooperativa en grups de 4 o 5 alumnes, emprant la tècnica del grup d'experts en el sentit de que cada membre té un rol i ha de preparar una informació diferent, per a la realització de la sortida didàctica i les sessions posteriors que es dediquin a l'aula.

Durant les sessions prèvies es visualitzaran dos vídeos de context per a donar una base a la informació que coneixeran i treballaran a la pròpia possessió. A la vegada es realitzaran els grups pertinents.

A la sortida, a més de les diverses explicacions breus del professor, l'alumnat haurà de realitzar una sèrie d'activitats.

Finalment, les sessions posteriors s'utilitzaran per a la finalització dels articles, així com enllestir el dossier individual. La darrera sessió servirà per a l'exposició dels articles i fer una petita coavaluació entre ells i una valoració de l'activitat.

És important destacar el paper del docent com a guia al llarg de la proposta didàctica. Cal destacar que durant la sessió fora de l'aula el seu paper serà més actiu, ja que farà les explicacions pertinents en cada una de les aturades. Posteriorment, en tornar a l'aula, l'alumne tornarà a agafar el protagonisme.

Temporalització

La present proposta es vol dur a terme al llarg de 5 sessions. 2 seran les prèvies on es duran a terme activitats de introducció al tema, així com la recerca de informació per a l'elaboració dels seus articles. És a dir, duran a terme un treball de investigació amb el suport d'uns vídeos que es projectaran a classe, així com d'un petit guió i el suport actiu del professor en les seves petites investigacions, a més del suport de recursos en paper o digitals que puguin trobar.

Posteriorment, es dedicarà una sessió a la sortida didàctica, on els alumnes duran a terme les activitats i apuntaran i fotografaran tot allò que creguin que els pot servir per l'elaboració dels seus articles. Aquesta sortida es preveu tingui una duració aproximada de 3 hores i 30 minuts i es faran vuit aturades per tal de que els alumnes aprofitin cada aturada per a apuntar allò que creguin oportú per als seus documents. A més, realitzaran una sèrie d'activitats que s'espera els hi pugui servir per a consolidar o desenvolupar els seus coneixements, així com per complimentar els seus articles d'investigació. En el dossier, els alumnes tindran un espai destinat als apunts que puguin fer durant la sortida.

Finalment, es reserven 2 sessions posteriors per a tal de que puguin elaborar el seu article de investigació i poder acabar el seu dossier per a presentar-ho. La darrera sessió serà per a l'exposició dels diferents informes i les valoracions per part dels seus companys.

Proposta d'avaluació

Per a avaluar aquesta proposta docent el professor utilitzarà diferents recursos. L'observació directa de la feina feta a classe, així com del comportament i participació en la pròpia sortida, a més dels articles finals de cada grup i el dossier individual de cada alumne, són alguns dels recursos que emprarà per assolir el grau d'assoliment dels objectius de l'alumnat.

Per altra banda s'utilitzaran rubriques per valorar el compromís de l'alumnat en el marc del treball cooperatiu grupal, així com la coavaluació que faran els mateixos alumnes.

Finalment, la valoració individual de l'activitat serà una eina que ajudarà al docent a millorar la present proposta.

Materials i recursos

En aquesta proposta serà necessari el següent material:

- Dossier de l'alumnat, un per alumne
- Dossier del professorat
- Bolígraf i quadern
- Ordinadors, connexió a internet, dispositius electrònics per fer fotografies, així com una pissarra digital i un projector.
- També serà necessari un material bibliogràfic o de recursos web que se'ls facilitarà al final del dossier.

Conclusions

El paper del treball de camp, així com de les sortides didàctiques, en definitiva, ha anat canviant amb els anys. A pesar d'aquesta canvis, el seu rere fons sempre era apropar el patrimoni, la història, l'element...., a l'alumne, és a dir, ficar la història a la classe, o, millor, traslladar la classe a la història.

El fet de treballar la història, en aquest cas, a través de les possessions, és utilitzar un dels millor recursos que conserva la nostra societat per això. Oblidar que les possessions han tingut un pes important dins la nostra història, és oblidar-se de que també formen part del nostre present. Per tant, el fet de traslladar una classe de història a una possessió, aprofitant el seu bagatge i tot allò que ha de contar i aportar a l'alumnat, és gairebé l'objectiu primordial que s'havia plantejat en aquest treball.

Amb aquesta sortida didàctica a una possessió, en definitiva, queda palès la importància que té el treball de camp, les sortides didàctiques així com la història local, la qual acompanya a l'alumne i el fa entendre, si no la seva realitat, la realitat en la que viu. Conèixer el passat, entendre-ho i interpretar-ho, du a conèixer el present i saber quin ha estat el viatge que ha fet la societat en la que viu.

El segon objectiu que s'havia establert era elaborar una proposta didàctica que resultés motivadora i atractiva per als alumnes, a la vegada que fos el més completa possible. Amb la incorporació de temes que no tenen a veure amb el món agrícola, eix vertebrador de tota possessió, com són el caciquisme o la lluita de poder nobiliari del segle XVII, els alumnes entren en un món de canvis constants, d'evolució, d'aventura i de desenvolupament personal que els farà sentir aquests indrets com a propis seus, de la seva història, de la seva cultura de la seva societat, en definitiva, de la seva realitat.

A més, tot això va lligat al quart objectiu, el qual cercava utilitzar les possessions com a recurs per a conèixer la història, en general, i la societat mallorquina, en particular.

Per altra banda, al tercer objectiu, s'establia que s'havia de tenir en compte la diversitat de l'alumnat i, per això, s'establia el treball cooperatiu com a eix vertebrador d'aquesta proposta. Després de la seva realització, s'ha de comentar que cap alumne es queda enrere. Aquesta proposta vol ser el més integradora possible i, el treballar en grups cooperatius on cada un té un rol i tots es donen suport, afavorirà que tots els membres assoleixin els coneixements que es treballen i assoleixin tots i cada un dels objectius plantejats a cada proposta, així com els que cada professor consideri que s'ha

d'establir. En el cas de que un alumnat NESE amb unes característiques i particularitats personals necessités una adaptació, no hi ha cap proposta que no en pugui ser adaptada.

Cal destacar que fent exposicions orals, material audiovisual, o informes-articles d'investigació, s'està treballant la pròpia imaginació i motivació dels alumnes. Ells han de crear, tenen un guió, però poden crear allò que vulguin. Al final es cerca que l'alumnat sigui el vertader protagonista i assolis els diferents coneixements que es presenten.

Per contra, el darrer objectiu establert, no correspon a l'autor del present document valorar si s'ha aconseguit o no. Es perseguia elaborar un material adient i el més completa possible per a l'alumnat i per al professorat, però aquesta disposició la deixa al possible lector que, a la fi, valorarà si aquest material pot ser adient per al seu grup, per a la seva classe, per al seu alumnat.

Ja s'ha dit que el paper del treball de camp, la història local... agafa importància en aquesta proposta, però no s'ha de deixar de banda que transformar la classe de història en un laboratori on l'alumnat investigui i extregui les seves pròpies conclusions és, a la fi, cap a on han d'anar les classes de història. Si no es camina cap a aquest indret, possiblement, la pròpia assignatura, si no se fa motivadora i engrescadora per a l'alumnat, no tingui raó de ser. Els docents de ciències socials han de lluitar per a convertir, i/o deixar palès, que aquesta matèria és una ciència i com a tal s'ha de treballar i motivar a l'alumnat de la millor forma possible.

Una menció a part, té la museïtzació d'espais com les possessions. Aquestes s'han convertit en veritables museus d'història. Es pot debatre o no de si totes compleixen els mínims requisits per contenir una història el més fidel possible a la realitat. Però no entra al debat el fet de que la visita a les possessions, apropa a l'alumnat, a la seva realitat, a la seva història, en definitiva, als seus arrels.

Fent aquestes diverses propostes l'autor se n'ha adonat que les possessions treballades compleixen els objectius, explicats a l'estat de la qüestió del present document, de forma gairebé rigorosa. Les possessions faciliten l'accés a la informació del passat, i això, ajuda a entendre el present. A través del treball de

les possessions els alumnes desenvolupen un pensament hipotètic o deductiu, al menys abans de trepitjar-la en si, de treballar-la, el qual després completen amb el desenvolupament crític davant els aspectes de la vida diària. En ocasions, els propis alumnes, donen per fet que ells fan això per que la família ho ha fet sempre, però, amb aquestes propostes didàctiques, entén l'arrelament de la cultura mallorquina que hi ha a les seves costums. Els ajuda a entendre d'on venen, on són i cap a on van. Per tant, això els du a que, la present proposta didàctica, els contribueix a un desenvolupament personal i emocional.

Per altra banda, s'ha intentat aconseguir material didàctic que les possessions posen a l'abast dels instituts, però no ha estat possible. En ocasions per que les visites escolars no són més de l'1 %, pel que no en disposen d'ell, i en altres per que no han estat capaços de contestar els diferents correus electrònics o trucades que s'han fet. D'aquesta manera, només es disposa de l'article ja esmentat de na Isabel Peñarrubia i les col·leccions ja esmentades. Només s'ha aconseguit el guió de la visita de Sa Granja d'Esporles, així com el plànol que li donen als turistes a Alfàbia¹². Encara que no hem d'oblidar que "la revolució didàctica a història s'està donant fora de les aules i que el currículum ocult es desgrana de forma imparable als espais no formals d'ensenyança i aprenentatge" (Feliu & Hernández, 2011, p. 84).

En definitiva, amb aquesta proposta s'ha volgut apropar la realitat passada de la illa de Mallorca, a l'actualitat. Des del treball de les possessions, també es treballaran temes com el caciquisme, la revolució agrària deguda a la revolució industrial, els diferents sectors de la illa, així com els diferent règims polítics i expressions artístiques hi ha passat o han deixat la seva empremta a la història mallorquina. A més, es treballa amb els alumnes la pròpia investigació històrica, el treball de camp, la història local, així com a estimar el nostre patrimoni cultural i artístic com en poden ser les glosses. I això és deu a que "aproximar-se al patrimoni més proper de l'alumnat és, quasi sempre, una clau

¹² Es poden consultar als annexos

d'èxit, ja que les relacions de sensibilització amb l'element són majors" (Castro & López, 2018, p. 82).

A mode de reflexió final, treballar les possessions de Mallorca fa que el docent sigui capaç de filar tota la història local, a través d'elles. Són un recurs impagable que tenim a la illa i que, si no es conserva, es cuida, i s'ensenya als alumnes a estimar el patrimoni, s'acabarà perdent una de les majors fonts de coneixement i de representació de la societat illenca que no es perdonaria mai ningú.

Bibliografia referenciada, de consulta i recursos web

Bibliografia referenciada

Castro, B., & López, R. (2018). ¿Para que sirve el patrimonio cultural? A R. López, P. Miralles, & J. Prats, (dirs.), *Enseñanza de la historia y competencias educativas* (Ed. rev., pp. 67-85). Barcelona: Graó.

Feliu, M. & Hernández, F. X. (2011). *12 ideas clave. Enseñar y aprender historia*. Barcelona: Graó.

Hernández, F. X. (2002). *Didáctica de las ciencias sociales, geografía e historia*. Barcelona: Graó.

- (2011). Trabajo de campo. Investigar más allá del aula. A J. Prats (coord), *Geografía e Historia. Investigación, innovación y buenas prácticas* (Vol. 3, pp. 139-149). Barcelona: Graó.

Murphy, J. (2011). *Más de 100 ideas para enseñar historia. Primaria y secundaria*. Barcelona: Graó.

Noguerol, A. (2007). *Tècniques d'aprenentatge i estudi. Aprendre a l'escola* (Ed. rev.). Barcelona: Graó.

Peñarrubia, I. (1996, gener). Un acostament didàctic al món de les possessions mallorquines. Visita i treball sobre la possessió Els Calderers de Sant Joan. (Universitat de les Illes Balears, Ed.), *L'Arc: quadern informatiu de l'Institut de Ciències de l'Educació de la Universitat de les Illes Balears*, no. 1, pp.26-28. Recuperat de <https://www.raco.cat/index.php/Arc/article/view/65790>

Prats, J. & Santacana, J. (2011a). Enseñar a pensar históricamente: la clase como simulación de la investigación histórica. A J. Prats (coord), *Didáctica de la Geografía y la Historia* (Vol. 2, pp. 67-87). Barcelona: Graó.

- (2011b). La historia oral y los documentos fotográficos y audiovisuales. A J. Prats (coord), *Geografía e Historia. Investigación, innovación y buenas prácticas* (Vol. 3, pp. 69-94). Barcelona: Graó.

Salazar-Jiménez, R., Orellana, C., Muñoz, C., & Bellati, I. (2018). El aula como laboratorio histórico: la guerra civil española. A R. López, P. Miralles, & J. Prats, (dirs.), *Enseñanza de la historia y competencias educativas* (Ed. rev., pp. 123-140). Barcelona: Graó.

Santacana, J. & Hernández, F. X. (2011). *Museos de historia. Entre la taxidermia y el nomadismo*. Gijón: Ediciones Trea.

Segura, M. (1987). *Possessions de Mallorca* (2.ª ed., Vol. 2). Campos: Edicions Teix.

Souto, X. (2011). Los recursos y las estrategias didácticas para la enseñanza de la Geografía. A J. Prats (coord), *Didáctica de la Geografía y la Historia* (Vol. 2, pp. 159-171). Barcelona: Graó.

Vibot, T. (2009). *Les possessions de Mallorca* (2.ª ed., Vol. 1). Pollença: El Gall Editor.

Bibliografía de consulta

Col·lectiu Teranyines (2003). *La família Oliver dels Calderers*. Sant Joan: Col·lectiu Teranyines

Cortés, M.A. (2018). *La Masia a la Catalunya central. Evolució, tipologies i espais*. Barcelona: Farell.

Feliu, M. & Hernández, F. X. (2013). *Didáctica de la Guerra Civil española*. Barcelona: Graó.

- (2014). *1714 a l'aula. 100 propostes didàctiques (primària i secundària)*. Barcelona: Graó.

Gómez, A. (2005). *Antropología ecológica comparada. Las dehesas castellanas y las haciendas colombianas*. Valladolid: Junta de Castilla y León

Le-Senne, A. (1981). *Canamunt i Canavall. Els conflictes socials a Mallorca en el segle XVII*. Palma: Editorial Moll.

Martorell, A., Cerdà, M., & Vilanova, B. (2006). La «possessió» mallorquina, núcleo de vida y producción. *Narria*, 113-114-115-116, p. 26-31.

Moll, M. (Dir.). (2003). *Història de les Illes Balears* (2a ed. revisada). Palma: Edicions Documenta Balear.

Morey, A., & Jover, G. (Eds.). (2012). *Les possessions mallorquines: passat i present*. Palma: Edicions Documenta Balear.

Morey, A. (2015). *L'ofici dels «bons conductors». Els amos de possessió a Mallorca (Segles XVIII-XIX)*. Palma: Miríade de Lletres.

Pascual, E. (2016). *El Decret de Nova Planta de Mallorca. Temps del Leviatan*. Palma: Lleonard Muntaner Editor.

Schnieper, J-A. (2001). *Diccionario de heráldica*. Madrid: Libsa.

Trepát, C. A. & Rivero, P. (2010). *Didáctica de la historia y multimedia expositiva*. Barcelona: Graó.

Valero, G., Suau, B. & Mateu, J. (2012). *Les possessions de Bunyola. Història i patrimoni*. Palma: J.J. de Olañeta Editor.

Vibot, T. (2016). *La possessió mallorquina. Arquitectura, explotació i quotidianitat*. Pollença: El Gall Editor.

Vilanova, B., Cerdà, M., & Martorell, A. (2001). *Vida i costums a la possessió mallorquina*. Pollença: El Gall Editor.

Recursos web

<https://www.youtube.com/watch?v=e9ZIVGcfJb0> [08.06.20]

<https://www.youtube.com/watch?v=iTi-VHfqyfk> [08.06.20]

<https://www.youtube.com/watch?v=oNNj8T-6pwg> [08.06.20]

<https://www.youtube.com/watch?v=Cl3vscKzw1c> [08.06.20]

<https://www.youtube.com/watch?v=amIKaAkRO3s> [08.06.20]

<https://www.youtube.com/watch?v=pOKFzG7FZh8> [08.06.20]

<https://www.jardinesdealfabia.com/> [08.06.20]

<https://web.conselldemallorca.cat/es/-/casa-museu-els-calderers-sant-joan>

[08.06.20]

<https://www.diariodemallorca.es/part-forana/2010/10/31/sa-torre-pasado-presente/615783.html> [08.06.20]

<https://www.lagranja.net/> [08.06.20]

<https://raixa.consellodemallorca.cat/es/> [08.06.20]

<http://elscalderers.com/> [08.06.20]

<http://www.fundaciocasamuseu.cat/literatura/index.php?s=canconer>

[08.06.20]

<https://www.heraldicadeapellidos.com/> [08.06.20]

<http://mallorcatreasure.blogspot.com/2014/02/la-granja-de-esporles.html>

[08.06.20]

<https://mas.diariodemallorca.es/itinerarios-historicos/sa-granja/> [08.06.20]

http://www.nixe3.com/muestraficha.asp?id_ficha=2623 [08.06.20]

https://viagallica.com/baleares/lang_es/ville_sant_joan_-_finca_calderers.htm

[08.06.20]

<https://ocio.diariodemallorca.es/planes/noticias/nws-81576-jardines-alfabia-rincon-mallorquin-mucho-encanto.html> [08.06.20]

<https://www.eldiscretoencantodeviajar.com/posesion-els-calderers-mallorca/>

[08.06.20]

<https://www.eldiscretoencantodeviajar.com/jardines-de-alfabia-serra-tramuntana/> [08.06.20]

<https://mas.diariodemallorca.es/itinerarios-historicos/alfabia/> [08.06.20]

<https://www.diariodemallorca.es/palma/2012/09/09/asesinato-olvidado-sa-mort-den-berga-1619/792601.html> [08.06.20]

<http://dbe.rah.es/biografias/7514/pedro-santacilia-y-pacs> [08.06.20]

<https://perdidoenmallorca.com/2014/10/31/jardines-de-alfabia-la-casa-i/>

[08.06.20]

https://viagallica.com/baleares/lang_es/ville_bunyola_-_jardins_alfabia.htm

[08.06.20]

<https://perdidoenmallorca.com/2017/06/10/els-calderers/> [08.06.20]

Currículum

Annex referent a l'assignatura de Geografia i Història dins el Decret 34/2015, de 15 de maig, pel qual s'estableix el currículum de l'educació secundària obligatòria a les Illes Balears, BOIB, núm.: 73, 2015 (LOMCE).

Annexos

- a) Dossier *Com era la vida a una possessió?* – Material alumnat –
- b) Dossier *Com era la vida a una possessió?* – Material professorat –
- c) Guió visita Granja d'Esporles
- d) Dossier *Foren rellevants les possessions a les lluites de poder dels segles XVI i XVII?* – Material alumnat –
- e) Dossier *Foren rellevants les possessions a les lluites de poder dels segles XVI i XVII?* – Material professorat –
- f) Plànol visita Alfàbia
- g) Dossier *Tenien poder els amos de possessió?* – Material alumnat –
- h) Dossier *Tenien poder els amos de possessió?* – Material professorat –

Com era la vida a una possessió?

NOMS I COGNOMS:

GRUP:

Material per a l'alumnat

Has fet mai de guia a una visita a una possessió? Series capaç d'explicar com era la vida en el seu dia a dia abans de que arribés el turisme?

A partir de grups cooperatius fareu una investigació sobre quin era el bestiar, l'estructura, les feines del camp, els oficis i la vida quotidiana que hi havia a una típica possessió de Mallorca. Vos especialitzareu en un d'aquests temes i explicareu als companys, en el seu context, de quins són els trets bàsics d'aquests diferents ítems!

A més, per tal de donar a conèixer aquesta estampa típica de Mallorca, haureu d'elaborar un informe de investigació i un vídeo que reculli imatges i explicacions de l'experiència. Les diferents estàncies de la Granja vos permetrà documentar com era aquesta vida agrícola abans de l'arribada del turisme.

Preparat per viatjar al passat?

ACTIVITATS ABANS DE LA SORTIDA

Segons allò estudiat a classe i, a partir del text següent

Conseqüències del turisme a les Balears

“ A partir dels darrers anys de la dècada dels cinquanta i durant la dècada dels seixanta es produí a les Illes Balears la transformació econòmica més important de la seva història contemporània, provocada per l'impacte de l'allau turística.

D'una estructura fonamentada en els sectors productius tradicionals - agricultura i petita indústria-, amb un excedent de mà d'obra i un saldo migratori desfavorable, es passà de cop i volta a una economia fonamentada en una rapidíssima expansió del sector dels serveis, inscrita en un cicle econòmic obert i completament integrat en el mercat internacional, canvi que anà acompanyat d'un important corrent immigratori, que ha representat el 65% de l'increment total demogràfic, i d'un ascens del nivell de vida que enlluernà durant molt de temps la població insular, acostumada a uns patrons de consum notablement baixos.”

Balcells, A., *et al* (1980): *Història dels Països Catalans*. Catalunya: Edhasa

Explica que creus que va suposar per al sector primari mallorquí l'arribada del turisme i com era la vida abans d'ell.

This image shows a single sheet of white paper with horizontal blue lines, resembling notebook paper. The lines are evenly spaced and run across the width of the page. There is no handwriting or other markings on the paper.

Per tal de conèixer com era la vida a una possessió, partirem d'un documental d'IB3 (dividit en dos vídeos). Observa amb atenció els vídeos sobre com era la vida a les possessions i contesta les preguntes que tens a continuació:

Què és la possessió?

Durant quina cronologia va ser el centre de la vida social de Mallorca?

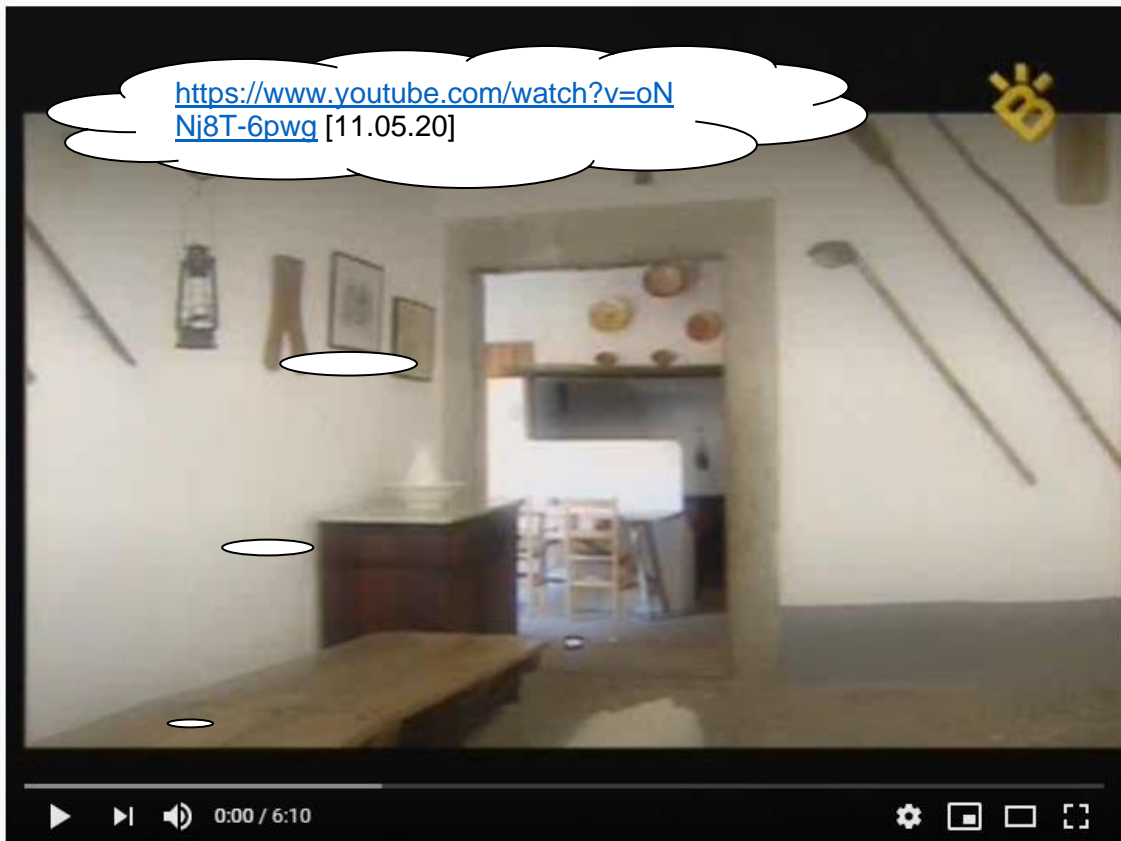
Quins eren els conreus àrabs? I els cristians?

De quina construcció romana han evolucionat les possessions?

Quins conreus i instal·lacions hi havia?

Que feia el Senyor? I l'amo i la madona?

https://www.youtube.com/watch?v=oN_Nj8T-6pwg [11.05.20]

Possessions de Mallorca. Part 2/2

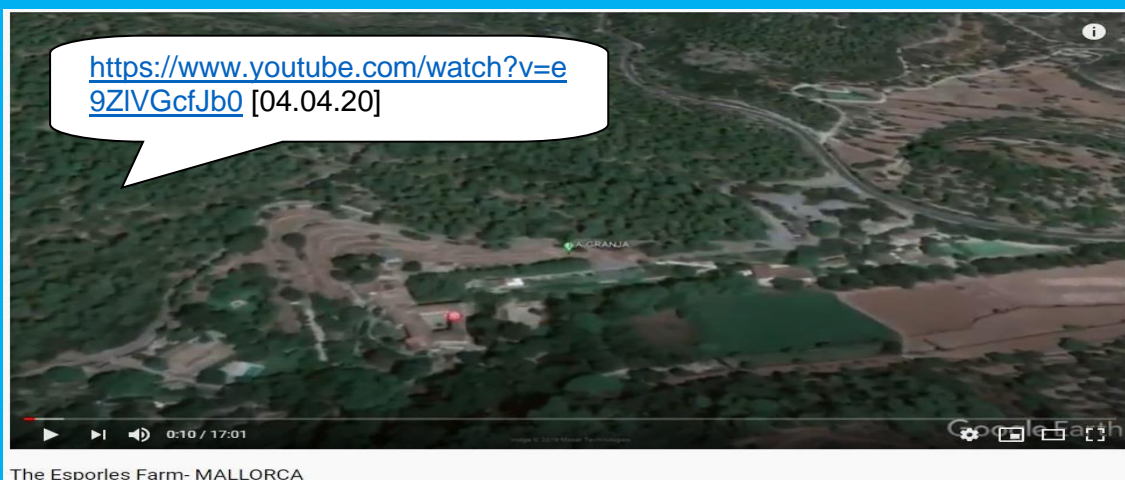
Quines estances tenen les cases de possessió?

Què altres construccions hi havia? Quina funció tenien?

Quins treballadors hi havia a la possessió?

Quines funcions actuals tenen les possessions?

Visualitza el següent vídeo sobre Sa Granja d'Esporles i contesta les preguntes

Quines civilitzacions s'han assentat a la possessió?

Quins cultius consolidaren el romans? Quines eines incorporaren els musulmans?

Quins oficis i activitats de la vida quotidiana pots observar?

Quin nom va tenir la possessió a època musulmana?

A qui varen tocar els terrenys de Sa Granja després de la conquesta cristiana?

Quina ordre monàstica es va assentar a Sa Granja? Durant quin temps?

Com s'anomenaven els molins documentats el 1360?

Per què diu que Sa Granja d'Esporles és una mescla d'estil senyorial i rústic?

Quants d'oficis a arribat a haver dins els terrenys de Sa Granja?

A continuació, i per grups cooperatius de 4 o 5 alumnes, us haureu de convertir en autèntics investigadors experts en les possessions. En acabar aquesta primera sessió els grups i rols hauran d'estar definits; omple aquest requadre amb els noms dels membres del teu grup.

Grup número:

ROL	FUNCIÓ	NOM ALUMNE
Coordinador	Encarregat de coordinar i motivar el grup. Ha de garantir que totes les tasques es compleixin	
Càmera	Encarregat d'enregistrar digitalment la sortida i editar-ne el vídeo	
Orador 1	Encarregat d'exposar els coneixements treballats pel grup a la resta de companys a la possessió	
Orador 2	Encarregat d'exposar els coneixements treballats pel grup a la resta de companys a la possessió	
Investigador 1	Encarregat de redactar el informe que reculli les característiques principals treballades i que s'han d'exposar durant la sortida	
Investigador 2	Encarregat de redactar el informe que reculli les característiques principals treballades i que s'han d'exposar durant la sortida	

Una vegada el professor hagi assignat el vostre número de grup, centreu-vos amb el material preparat pel vostre grup que trobareu en les següents pàgines

GRUP 1: SES CASES

“Les cases són el conjunt arquitectònic que reuneix diverses dependències: per una part, la casa dels senyors; per l'altra, la casa de l'amo o majoral; a més de tot un conjunt de sales i d'espais dedicats a les feines pròpies de la vida de pagès com ara la tafona, el celler, les pallisses, els porxos, el moli i altres que depenien de l'estructura i del model d'explotació de la possessió.”

Vilanova, B., Cerdà, M., & Martorell, A. (2001). *Vida i costums a la possessió mallorquina*. Pollença, Espanya: El Gall Editor, p. 17.

Amb el vostre grup haureu d'investigar com era l'estructura de la possessió i quines dependències hi havia. Al final d'aquesta recerca haureu de ser capaços de redactar un informe o article, que posteriorment explicareu el dia de la sortida, que doni resposta a preguntes com:

Com s'estructuren les dependències d'una possessió?

Per a que servia cada una?

Es troben totes al mateix nivell?

Qui utilitzava casa estància?

GRUP 2: EL BESTIAR

“El bestiar constituïa un element en l’estructura econòmica de la possessió, així com en les feines del camp. Per això, gaudien de dependències específiques i missatges encarregats de les seves feines: porquer, cabrer, pastor, oquer, vaquer, abeller, entre d’altres.”

Vilanova, B., Cerdà, M., & Martorell, A. (2001). *Vida i costums a la possessió mallorquina*. Pollença, Espanya: El Gall Editor, p. 77.

Amb el vostre grup haureu d’investigar quin era el bestiar que vivia a la possessió i quines dependències hi havia destinades a ells. Al final d’aquesta recerca haureu de ser capaços de redactar un informe o article, que posteriorment explicareu el dia de la sortida, que doni resposta a preguntes com:

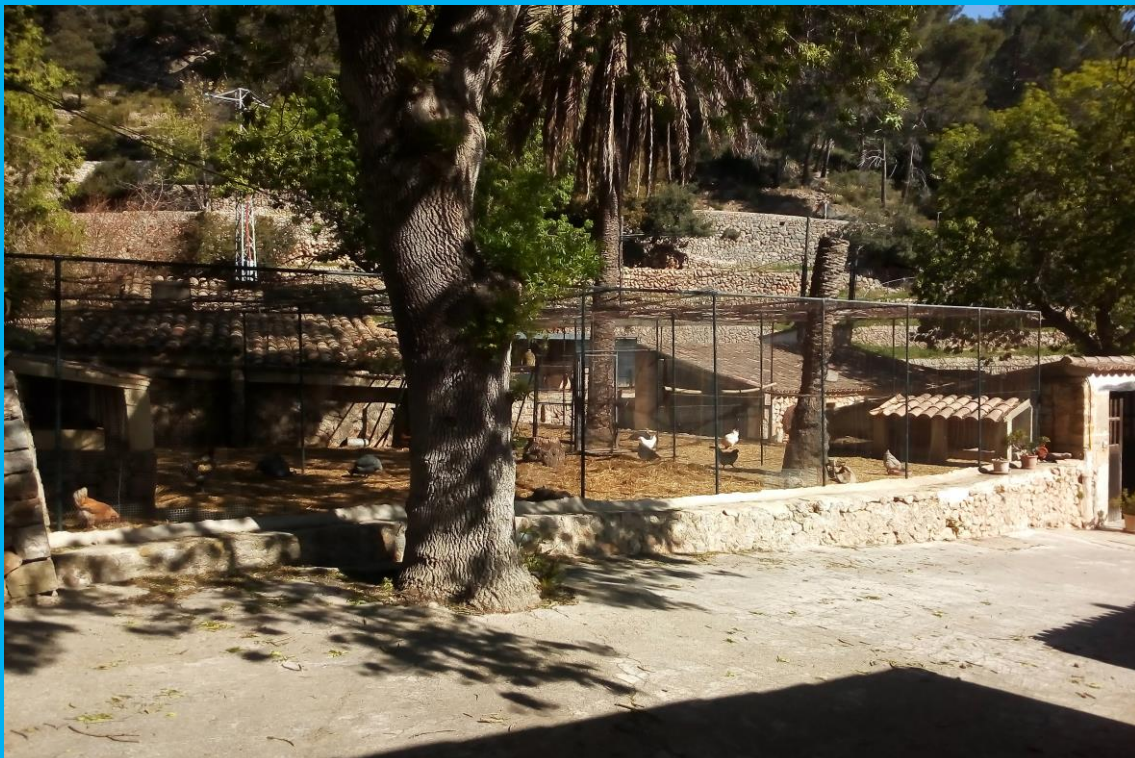
Quin és el bestiar típic d’una possessió?

Per a que es podia utilitzar cada un?

Quines matèries primes es poden extreure d’aquest bestiar?

En quines estàncies viuen?

Totes les possessions utilitzen el mateix bestiar?

GRUP 3: AGRICULTURA I FEINES DEL CAMP

“L’exploració agrícola del camp era la font d’ingressos per excel·lència de les possessions. La modalitat d’exploració variava segons la localització i la tipologia de la possessió. Així, per exemple, les possessions de muntanya comptaven amb molt d’oliverar, les del pla amb cereals i vinya i totes estaven adaptades a l’entorn que les condicionava.”

Vilanova, B., Cerdà, M., & Martorell, A. (2001). *Vida i costums a la possessió mallorquina*. Pollença, Espanya: El Gall Editor, p. 43.

Amb el vostre grup haureu d’investigar com era l’agricultura i quines feines en feien al camp. Al final d’aquesta recerca haureu de ser capaços de redactar un informe o article, que posteriorment explicareu el dia de la sortida, que doni resposta a preguntes com:

Quina agricultura es donava a les possessions de muntanya? I a les del Pla?

Quines feines es feien al dia a dia al camp? Quines podem observar a Sa Granja?

Quins noms tenien les persones que duien a terme aquests oficis del camp?

Quines eines empraven?

GRUP 4: VIDA QUOTIDIANA

“En un altre temps, la tranquil·litat de la ruralia mallorquina era la pauta de la vida quotidiana [...].

Entorn a les cases, es desenvolupaven tota una sèrie de feines o costums que constituïen una producció de queviures o bé un entreteniment, si bé moltes vegades donaven lloc a les dues coses. Tampoc faltaven en la vida quotidiana de la possessió els moments de diversió.”

Vilanova, B., Cerdà, M., & Martorell, A. (2001). *Vida i costums a la possessió mallorquina*. Pollença, Espanya: El Gall Editor, p. 89.

Amb el vostre grup haureu d'investigar com era la vida a les possessions, quines activitats es feien i quines formes d'entreteniment tenien. Al final d'aquesta recerca haureu de ser capaços de redactar un informe o article, que posteriorment explicareu el dia de la sortida, que doni resposta a preguntes com:

Quines activitats es realitzaven en el dia a dia d'una possessió?

De quins tipus hi eren?

On es realitzaven aquestes activitats?

Qui era que les realitzava?

Què tipus d'entreteniment ens podem trobar?

GRUP 5: LES DIVERSES EXPLOTACIONS I LA PETITA INDÚSTRIA

“No totes les possessions tenien els mateixos recursos ni les mateixes iniciatives. [...] seguint la idiosincràsia i l'essència dels latifundis, en la societat preturística tots els recursos que es trobaven dins la possessió s'explotaven, però serà especialment a partir del segle XIX quan gràcies a algunes iniciatives privades es tragueren profit d'altres elements amb mètodes i enginys de nova implantació.”

Vibot, T. (2016). *La possessió mallorquina. Arquitectura, explotació i quotidianitat*. Pollença, Espanya: El Gall Editor, p. 163.

Amb el vostre grup haureu d'investigar quines feines, apart de l'agrícola, es duien a terme a una possessió, així com quines indústries podien aparèixer i estar lligades a aquesta forma de vida. Al final d'aquesta recerca haureu de ser capaços de redactar un informe o article, que posteriorment explicareu el dia de la sortida, que doni resposta a preguntes com:

Quines explotacions i indústries en podien dur a terme a les possessions?

Hi havia indústria? Quina?

Quines dependències utilitzaven?

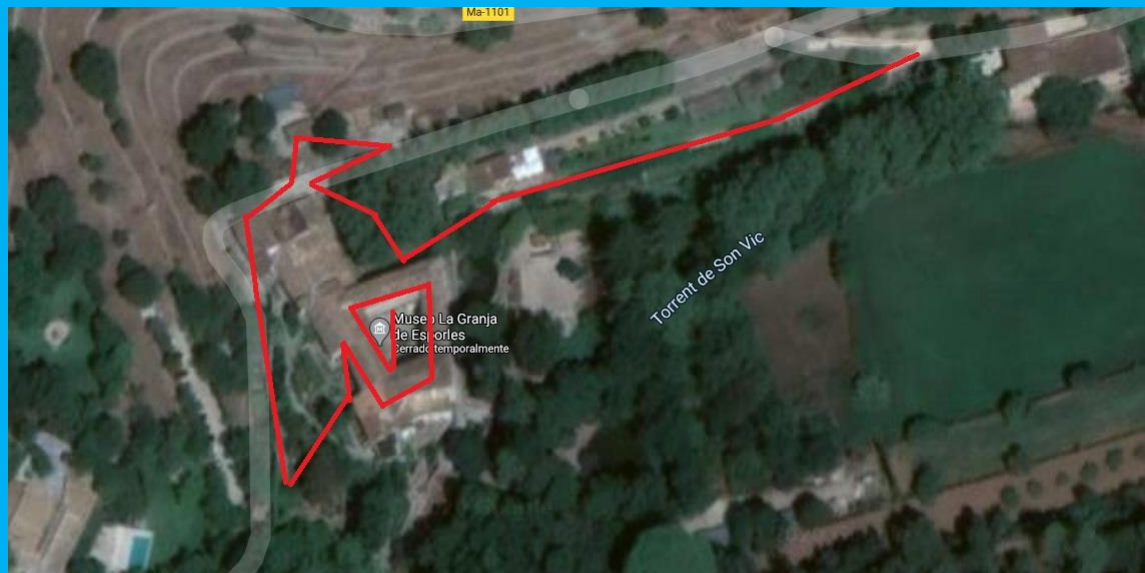
Es duien a terme totes al mateix lloc?

Eren de muntanya o es feien a la casa?

ACTIVITATS DURANT LA SORTIDA

**Documenteu-vos i enregistreu tot allò que us pugui servir al llarg del recorregut!
Recordeu que haureu de realitzar un vídeo de investigació quan tornem a l'aula!**

<https://www.google.es/maps/@39.6690059,2.5595001,207m/data=!3m1!1e3?hl=es> [18.05.20]

Un cop dins el museu haureu de realitzar les següents activitats:

1.- Troba l'escut de Ramón Fortuny de Ruesta i Gual, fes una foto (afegir-la al vídeo) i descriu-lo. A quina casa noble representa cada un dels camps que s'observen, segons el que hem explicat?

2.- Després de l'explicació dels teus companys sobre les cases de possessió, situa't a la clastra i, fent un dibuix al requadre inferior, assenyala on es poden trobar les estàncies de la casa de l'amo i on les de la casa del senyor.

[illegible]

“[...] la Granja la posee hoy día D. Jorge Fortuny de Ruescos como descendiente de los Vidas. Todo en este predio es admirable i deleitoso: a su magnífica casa de recreo, acompañan vergeles i odoríferos pénsiles sembrados de naranjos, sidras, limones y toda clase de frutales, regados por hermosas fuentes decoradas con mil juegos de agua que llenando varios estanques, dan con ellos vida a un gran número de dorados peces, y a una porción de patos, ánades y otros anfibios que con sus pintadas plumas, sirven para recordar al viajero las delicias del Edén. La pureza del aire que allí se respira, la prodigiosa multitud de pintados pajaritos, que saltando de rama en rama, con sus trinos deleitan el oído, i el murmullo del raudal que corre de una grande i copiosa fuente, aumentan la ilusión que se forma en el viajero luego que pisa el terreno de la Granja. La vista que aquí presentamos es un pequeño bosquejo de las gracias naturales que concurren a hacerla célebre entre nacionales y extranjeros.”

This image shows a single sheet of white paper with horizontal blue ruling lines. The lines are evenly spaced and run across the width of the page. There are no margins, text, or other markings on the paper.

5.- Els vostres companys han explicat el bestiar típic d'una possessió. Observa els que hi trobes a Sa Granja i assenyala per a que els feien servir. Per que és típic el poc negre a una possessió mallorquina?

6.- Després de fer la visita a sa Granja Museu d'Esporles, quins oficis artesanals has pogut observar?

7.- Baixa als soterranis, passades les estàncies dels graners i el molí fariner, que hi trobes? Tenia aquesta funció els segles passats? Quines dependències hi havia aquí abans?

8.- Visita la Capella i omple el següent text:

La capella té un portal de llinda, damunt la qual hi ha una mitja _____ de grans dimensions. L'interior conté un trespol _____. Al fons, sobre l'_____, hi ha un _____ daurat. Damunt ell, un _____ barroc amb una _____ que representa la _____. A cada banda del passadís central hi ha tres _____ amb _____ vermell, així com un _____ a cada cantó de la capella. Finalment el _____ té les _____ vistes de fusta.

ACTIVITATS DESPRÉS DE LA SORTIDA

A part d'entregar el informa del treball en grup i el vídeo, valoreu l'exposició realitzada al jaciment per la resta de grups:

COAVALUACIÓ EXPOSICIONS A LA GRANJA			
GRUP 1			
	Si	Regular	No
Han realitzat una exposició completa i coherent			
La seva exposició ens ha servit per conèixer més sobre la societat mallorquina preturística?			
L'exposició ha estat original i creativa?			
Anomena allò que t'ha agradat més i allò que t'ha agradat menys que ha realitzat aquest grup.			
GRUP 2			
	Si	Regular	No
Han realitzat una exposició completa i coherent			
La seva exposició ens ha servit per conèixer més sobre la societat mallorquina preturística?			
L'exposició ha estat original i creativa?			
Anomena allò que t'ha agradat més i allò que t'ha agradat menys que ha realitzat aquest grup.			

GRUP 3			
	Si	Regular	No
Han realitzat una exposició completa i coherent			
La seva exposició ens ha servit per conèixer més sobre la societat mallorquina preterística?			
L'exposició ha estat original i creativa?			
Anomena allò que t'ha agradat més i allò que t'ha agradat menys que ha realitzat aquest grup.			

GRUP 4			
	Si	Regular	No
Han realitzat una exposició completa i coherent			
La seva exposició ens ha servit per conèixer més sobre la societat mallorquina preterística?			
L'exposició ha estat original i creativa?			
Anomena allò que t'ha agradat més i allò que t'ha agradat menys que ha realitzat aquest grup.			

GRUP 5			
	Si	Regular	No
Han realitzat una exposició completa i coherent			
La seva exposició ens ha servit per conèixer més sobre la societat mallorquina preterística?			
L'exposició ha estat original i creativa?			
Anomena allò que t'ha agradat més i allò que t'ha agradat menys que ha realitzat aquest grup.			

Realitza aquesta autoavaluació de l'activitat

AUTOAVALUACIÓ INDIVIDUAL DEL TREBALL EN GRUP

Grup:

Valora de l'1 al 10

Objectius personals rol del grup	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
He participat de forma activa en el grup?										
He complert amb les exigències que requeria el meu rol?										
He realitzat totes les tasques que se m'han encomanat?										
He tingut una actitud positiva al llarg de tota l'activitat?										
He ajudat a preparar totes les tasques?										

Observacions vers la resta del grup:

Estàs content del treball que ha realitzat el teu grup? Per què?

Ha participat tothom igual al grup? Tothom ha complert amb la funció del seu rol? Si és que no, explica-ho.

Valora l'activitat (0-10). Destaca dues coses positives i dues coses que milloraries

Llistat de bibliografia i recursos per la proposta

Morey, A., & Jover, G. (Eds.). (2012). *Les possessions mallorquines: passat i present*. Palma: Edicions Documenta Balear.

Morey, A. (2015). *L'ofici dels «bons conductors». Els amos de possessió a Mallorca (Segles XVIII-XIX)*. Palma: Miriade de Lletres.

Segura, M. (1987). *Possessions de Mallorca* (2a ed., Vol. 2). Campos: Edicions Teix.

Vibot, T. (2009). *Les possessions de Mallorca* (2.ª ed., Vol. 1). Pollença: El Gall Editor.

- (2016). *La possessió mallorquina. Arquitectura, explotació i quotidianitat*. Pollença: El Gall Editor.

Vilanova, B., Cerdà, M., & Martorell, A. (2001). *Vida i costums a la possessió mallorquina*. Pollença: El Gall Editor.

<https://www.youtube.com/watch?v=e9ZIVGcfJb0> [04.04.20]

<https://www.youtube.com/watch?v=iTi-VHfqyfk> [11.05.20]

<https://www.youtube.com/watch?v=oNNj8T-6pwg> [11.05.20]

Com era la vida a una possessió?

Material per al professorat

Has fet mai de guia a una visita a una possessió? Series capaç d'explicar com era la vida en el seu dia a dia abans de que arribés el turisme?

A partir de grups cooperatius fareu una investigació sobre quin era el bestiar, l'estructura, les feines del camp, els oficis i la vida quotidiana que hi havia a una típica possessió de Mallorca. Vos especialitzareu en un d'aquests temes i explicareu als companys, en el seu context, de quins són els trets bàsics d'aquests diferents ítems!

A més, per tal de donar a conèixer aquesta estampa típica de Mallorca, haureu d'elaborar un informe de investigació i un vídeo que reculli imatges i explicacions de l'experiència. Les diferents estàncies de la Granja vos permetrà documentar com era aquesta vida agrícola abans de l'arribada del turisme.

Preparat per viatjar al passat?
Preparat per viatjar al passat?

GUIA PEL PROFESSORAT

Durada aproximada: 3 hores 30 minuts

Aturades: 6 aturades

- Portal forà
- Clastra
- Estables
- Sala d'eines agrícoles
- Cambra de planxar
- Alambí per a destil·lar plantes i licors

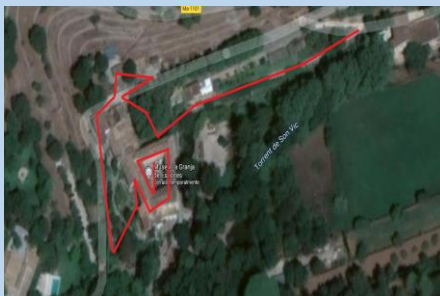
Punt d'inici: Entrada possessió.

Punt final: Sortida possessió.

Ràtio idònia: 25 alumnes, 3 professors

Recomanacions:

- Per entrar a Sa Granja s'ha de comprar un tiquet de 16€ per persona, encara que fan preu per a escoles.
- Es recomanable dur calçat còmode i aigua

1. - Aspectes formals de la proposta didàctica

Objectius

- 1.- Conèixer i diferenciar les diferents activitats agrícoles i ramaderes de les Illes Balears
- 2.- Distingir i explicar les diferents indústries i el seu procés i treball
- 3.- Treure conclusions de les activitats del tercer sector, sobretot del turisme
- 4.- Analitzar i descriure com a evolucionat la societat agrícola mallorquina fins a mitjans del segle xx
- 5.- Interpretar i explicar que va suposar el boom turístic dels anys 60 per a l'estil de vida a Mallorca

Competències a treballar

Competència matemàtica i competències bàsiques en ciència tecnologia

Competència aprendre per aprendre

Competència comunicació lingüística

Competència digital

Competència social i cívica

Sentit de la iniciativa i esperit emprenedor

Consciència i expressions culturals

GUIA PEL PROFESSORAT

Continguts conceptuals

1.- El sector primari
2.- El sector secundari
3.- El sector terciari
4.- La societat agrícola mallorquina fins a mitjans segle xx
5.- Què va suposar el boom turístic dels anys 60 per a la societat mallorquina?

Continguts procedimentals

1.- Completar textos
2.- Creació i exposició oral de discursos acadèmics
3.- Lectura i anàlisi de textos
4.- Visualització i anàlisi d'elements audiovisuals
5.- Elaboració de vídeos
6.- Selecció, classificació i debat de informació
7.- Descripció i anàlisi d'elements materials
8.- Adquisició de vocabulari específic de la unitat didàctica

Continguts actitudinals

1.- Consciència del llegat agrícola mallorquí
2.- Autoreflexió de l'evolució de la societat mallorquina al llarg dels segles
3.- Consciència del valor patrimonial mallorquí

GUIA PEL PROFESSORAT

2.- Recomanacions metodològiques

Es vol fer servir una metodologia basada en el **flipped classroom**, ja que els alumnes no rebran una explicació del professor, sinó que , seran ells quins hauran de convertir-se en historiadors, en la seva vessant investigadora, i preparar el seu discurs, per tal de consolidar els seus coneixement explicant-ho davant els companys durant la sortida. Es vol que sigui d'una manera original i creativa.

A l'hora, es treballarà de forma cooperativa, utilitzant la **tècnica del grup d'experts**. Cada grup, s'especialitzarà en una tema (Ses Cases / el Bestiar / Agricultura i feines del camp / Vida quotidiana / Diverses explotacions i petita indústria), se'l prepararà, en farà un informe o article com a investigadors, o explicaran durant la sortida i en faran un vídeo que s'exposarà a classe.

És important destacar el paper del docent com a guia al llarg d'aquesta proposta didàctica. L'acompanyament previ als grups per tal de que ells assoleixin els coneixements i siguin capaços de transformar-los en explicacions per la resta de companys és fonamental per tal de que es pugui desenvolupar l'activitat. La llarg de l'itinerari el professor podrà donar alguna explicació o complementar la dels alumnes. Els paper protagonista serà dels propis alumnes.

7 SESSIONS

3
sessions
prèvies

3 sessions
posteriors

SORTIDA
DIDÀCTICA
realització de
l'itinerari

GUIA PEL PROFESSORAT

3.- Proposta d'avaluació

Per tal d'avaluar aquesta proposta és fonamental utilitzar l'observació directa de la feina feta a classe. Els vídeos finals dels grups i el dossier individual de cada alumne ens ajudaran a establir una qualificació. A més, l'observació del treball diari dels alumnes, la coavaluació entre ells mateixos i la valoració de l'activitat serviran per a realitzar una valoració més exhaustiva de la present proposta.

ACTIVITATS ABANS DE LA SORTIDA

Segons allò estudiat a classe i, a partir del text següent

Conseqüències del turisme a les Balears

“ A partir dels darrers anys de la dècada dels cinquanta i durant la dècada dels seixanta es produí a les Illes Balears la transformació econòmica més important de la seva història contemporània, provocada per l'impacte de l'allau turística.

D'una estructura fonamentada en els sectors productius tradicionals - agricultura i petita indústria-, amb un excedent de mà d'obra i un saldo migratori desfavorable, es passà de cop i volta a una economia fonamentada en una rapidíssima expansió del sector dels serveis, inscrita en un cicle econòmic obert i completament integrat en el mercat internacional, canvi que anà acompanyat d'un important corrent immigratori, que ha representat el 65% de l'increment total demogràfic, i d'un ascens del nivell de vida que enlluernà durant molt de temps la població insular, acostumada a uns patrons de consum notablement baixos.”

Balcells, A., *et al* (1980): *Història dels Països Catalans*. Catalunya: Edhasa

Explica que creus que va suposar per al sector primari mallorquí l'arribada del turisme i com era la vida abans d'ell.

Pregunta per a valorar els coneixements previs de l'alumnat

Per tal de conèixer com era la vida a una possessió, partirem d'un documental d'IB3 (dividit en dos vídeos). Observa amb atenció els vídeos sobre com era la vida a les possessions i contesta les preguntes que tens a continuació:

Què és la possessió?

Denominació, des del s. XVI, que es posa sobre els antics noms genèrics d'origen àrab de les alqueries i rafals. Peça clau de l'economia tradicional, autèntica unitat de producció agrícola, que tendeix cap a l'autoproveïment

Durant quina cronologia va ser el centre de la vida social de Mallorca?

Des de 1500 fins als anys 30/40 del s. XX

Quins eren els conreus àrabs? I els cristians?

Els conreus àrabs eren l'arròs i l'horta. Els cristians utilitzaven l'agricultura extensiva: olivera a la Serra i vinya i cereals al Pla.

De quina construcció romana han evolucionat les possessions?

Les viles romanes

Quins conreus i instal·lacions hi havia?

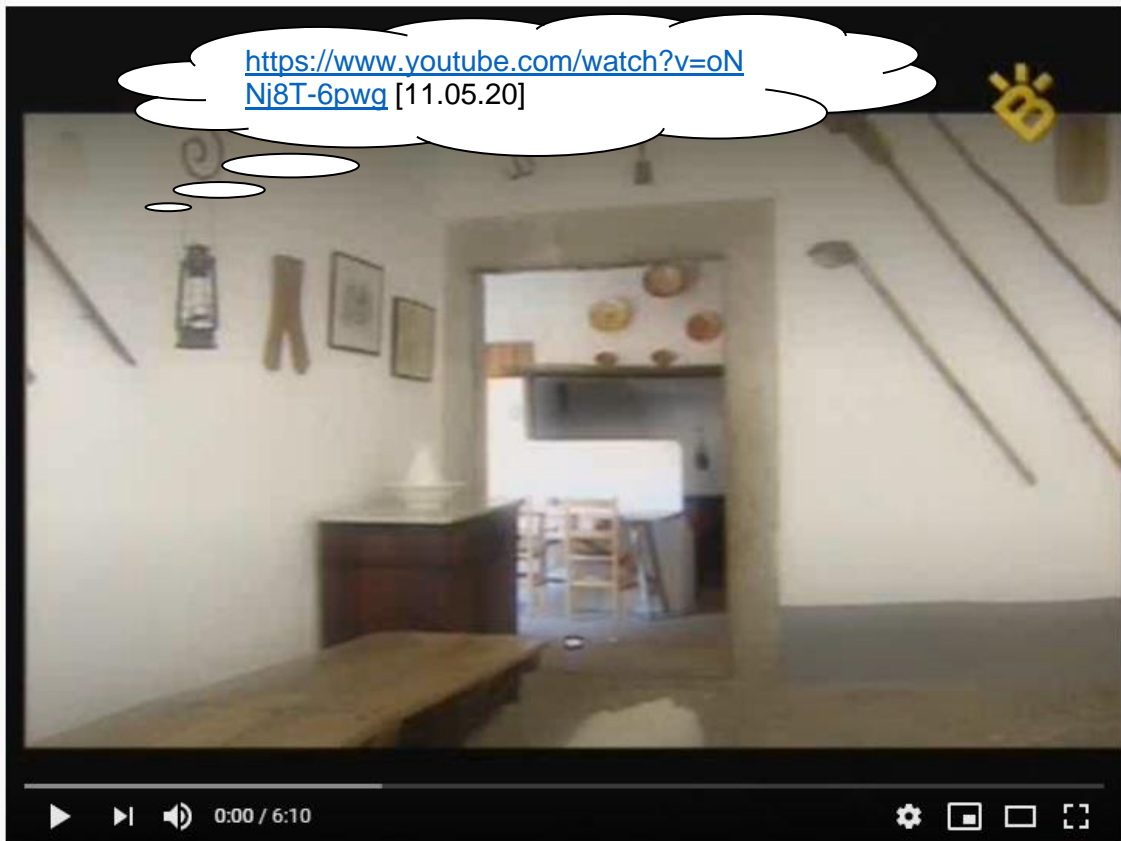
Hi havia cereals, horts, fruites, vinya i olivera. En quant a les instal·lacions, hi havia les necessàries per processar aquestes matèries primeres com el molí de vent, de sang, d'aigua, forns, premsa, tafones...

Que feia el Senyor? I l'amo i la madona?

El senyor entra en contacte amb la vida de la possessió a l'hora que reforça la seva autoritat. Coneix millor d'on bé el seu rendiment econòmic.

L'amo era el gestor de la producció agrària i ramadera, contracta als treballadors, controla la feina del dia a dia ... La madona feia el dinar per tots els treballadors de la possessió i la feia net.

<https://www.youtube.com/watch?v=oN-Nj8T-6pwg> [11.05.20]

Possessions de Mallorca. Part 2/2

Quines estances tenen les cases de possessió?

La casa del senyor, la casa de l'amo, la casa del pastor, els graners, els estables, la capella, la tafona, el celler, la casa de les recollidores i la clastra

Què altres construccions hi havia? Quina funció tenien?

La torre o els merlets. Defensiva

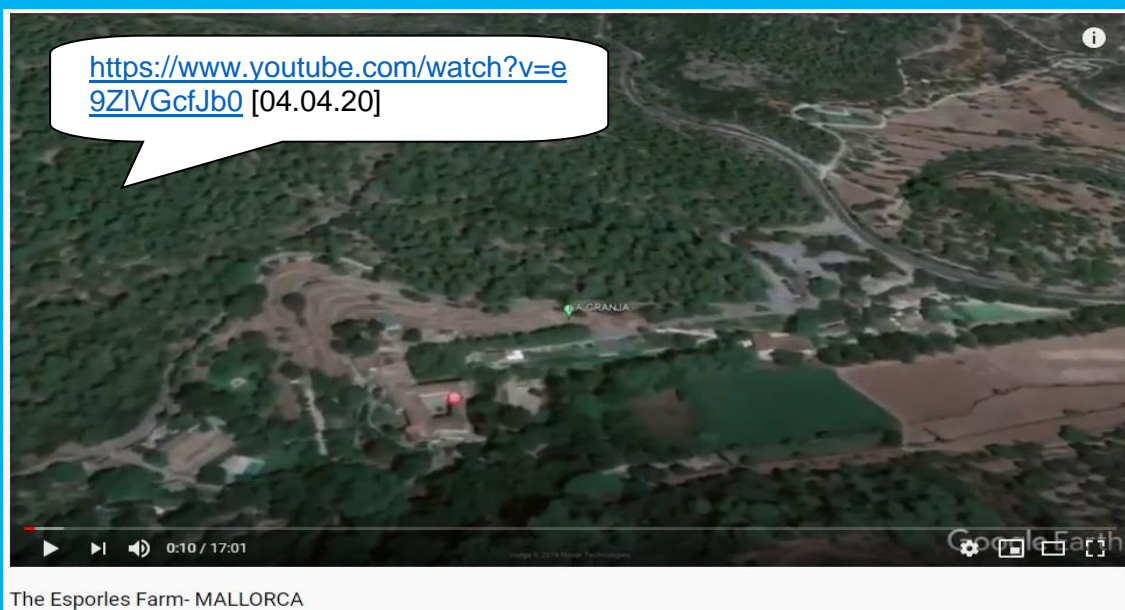
Quins treballadors hi havia a la possessió?

Pagesos, collidors, pastors, missatges....

Quines funcions actuals tenen les possessions?

Actualment són emprades com a sales de festa, agroturismes i per ensenyar lo que tenim i com era la vida a Mallorca abans de l'arribada del turisme.

Visualitza el següent vídeo sobre Sa Granja d'Esporles i contesta les preguntes

Quines civilitzacions s'han assentat a la possessió?

La civilització romana, la musulmana i la cristiana

Quins cultius consolidaren els romans? Quines eines incorporaren els musulmans?

La trilogia romana: olivera, vinya i cereals, sobretot el blat. Els musulmans incorporen la enginyeria hidràulica, com les canalitzacions.

Quins oficis i activitats de la vida quotidiana pots observar?

Ferrer, pagès, treballador del vímet, pastor, fer formatge i/o conserves, emprar el forn de llenya, munyir, llaurar, sembra, collita...

Quin nom va tenir la possessió a època musulmana?

Alpic

A qui varen tocar els terrenys de Sa Granja després de la conquesta cristiana?

Al comte del Rosselló i la Cerdanya, Nunyo Sanç

Quina ordre monàstica es va assentar a Sa Granja? Durant quin temps?

L'ordre del Císter. Des de l'any 1233 fins el 1266.

Com s'anomenaven els molins documentats el 1360?

Sobirà i de la Figuera

Per què diu que Sa Granja d'Esporles és una mescla d'estil senyorial i rústic?

Perquè s'utilitzava com a residència senyorial però també com a explotació agrícola (possessió).

Quants d'oficis a arribat a haver dins els terrenys de Sa Granja?

Ha arribat a tenir més de 100 oficis diferents.

A continuació, i per grups cooperatius de 4 o 5 alumnes, us haureu de convertir en autèntics investigadors experts en les possessions. Al acabar aquesta primera sessió els grups i rols hauran d'estar definits; omple aquest requadre amb els noms dels membres del teu grup.

Grup número:

ROL	FUNCIÓ	NOM ALUMNE
Coordinador	Encarregat de coordinar i motivar el grup. Ha de garantir que totes les tasques es compleixin	
Càmera	Encarregat d'enregistrar digitalment la sortida i editar-ne el vídeo	
Orador 1	Encarregat d'exposar els coneixements treballats pel grup a la resta de companys a la possessió	
Orador 2	Encarregat d'exposar els coneixements treballats pel grup a la resta de companys a la possessió	
Investigador 1	Encarregat de redactar el informe que reculli les característiques principals treballades i que s'han d'exposar durant la sortida	
Investigador 2	Encarregat de redactar el informe que reculli les característiques principals treballades i que s'han d'exposar durant la sortida	

Una vegada el professor hagi assignat el vostre número de grup, centreu-vos amb el material preparat pel vostre grup que trobareu en les següents pàgines

GRUP 1: SES CASES

“Les cases són el conjunt arquitectònic que reuneix diverses dependències: per una part, la casa dels senyors; per l'altra, la casa de l'amo o majoral; a més de tot un conjunt de sales i d'espais dedicats a les feines pròpies de la vida de pagès com ara la tafona, el celler, les pallisses, els porxos, el moli i altres que depenien de l'estructura i del model d'explotació de la possessió.”

Vilanova, B., Cerdà, M., & Martorell, A. (2001). *Vida i costums a la possessió mallorquina*. Pollença, Espanya: El Gall Editor, p. 17.

Amb el vostre grup haureu d'investigar com era l'estructura de la possessió i quines dependències hi havia. Al final d'aquesta recerca haureu de ser capaços de redactar un informe o article, que posteriorment explicareu el dia de la sortida, que doni resposta a preguntes com:

Com s'estructuren les dependències d'una possessió?

Per a que servia cada una?

Es troben totes al mateix nivell?

Qui utilitzava casa estància?

GRUP 2: EL BESTIAR

“El bestiar constituïa un element en l'estructura econòmica de la possessió, així com en les feines del camp. Per això, gaudien de dependències específiques i missatges encarregats de les seves feines: porquer, cabrer, pastor, oquer, vaquer, abeller, entre d'altres.”

Vilanova, B., Cerdà, M., & Martorell, A. (2001). *Vida i costums a la possessió mallorquina*. Pollença, Espanya: El Gall Editor, p. 77.

Amb el vostre grup haureu d'investigar quin era el bestiar que vivia a la possessió i quines dependències hi havia destinades a ells. Al final d'aquesta recerca haureu de ser capaços de redactar un informe o article, que posteriorment explicareu el dia de la sortida, que doni resposta a preguntes com:

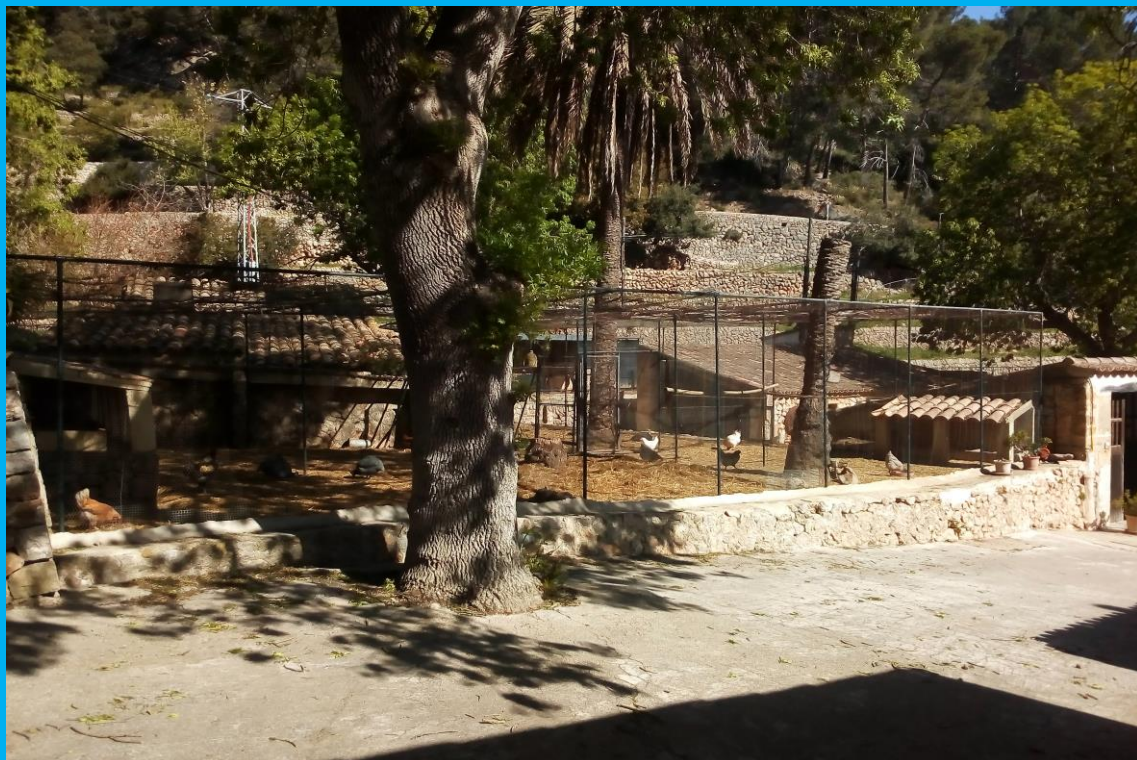
Quin és el bestiar típic d'una possessió?

Per a que es podia utilitzar cada un?

Quines matèries primes es poden extreure d'aquest bestiar?

En quines estàncies viuen?

Totes les possessions utilitzen el mateix bestiar?

GRUP 3: AGRICULTURA I FEINES DEL CAMP

“L'explotació agrícola del camp era la font d'ingressos per excel·lència de les possessions. La modalitat d'explotació variava segons la localització i la tipologia de la possessió. Així, per exemple, les possessions de muntanya comptaven amb molt d'oliverar, les del pla amb cereals i vinya i totes estaven adaptades a l'entorn que les condicionava.”

Vilanova, B., Cerdà, M., & Martorell, A. (2001). *Vida i costums a la possessió mallorquina*. Pollença, Espanya: El Gall Editor, p. 43.

Amb el vostre grup haureu d'investigar com era l'agricultura i quines feines en feien al camp. Al final d'aquesta recerca haureu de ser capaços de redactar un informe o article, que posteriorment explicareu el dia de la sortida, que doni resposta a preguntes com:

Quina agricultura es donava a les possessions de muntanya? I a les del Pla?

Quines feines es feien al dia a dia al camp? Quines podem observar a Sa Granja?

Quins noms tenien les persones que duien a terme aquests oficis del camp?

Quines eines empraven?

GRUP 4: VIDA QUOTIDIANA

“En un altre temps, la tranquil·litat de la ruralia mallorquina era la pauta de la vida quotidiana [...].

Entorn a les cases, es desenvolupaven tota una sèrie de feines o costums que constituïen una producció de queviures o bé un entreteniment, si bé moltes vegades donaven lloc a les dues coses. Tampoc faltaven en la vida quotidiana de la possessió els moments de diversió.”

Vilanova, B., Cerdà, M., & Martorell, A. (2001). *Vida i costums a la possessió mallorquina*. Pollença, Espanya: El Gall Editor, p. 89.

Amb el vostre grup haureu d'investigar com era la vida a les possessions, quines activitats es feien i quines formes d'entreteniment tenien. Al final d'aquesta recerca haureu de ser capaços de redactar un informe o article, que posteriorment explicareu el dia de la sortida, que doni resposta a preguntes com:

Quines activitats es realitzaven en el dia a dia d'una possessió?

De quins tipus hi eren?

On es realitzaven aquestes activitats?

Qui era que les realitzava?

Què tipus d'entreteniment ens podem trobar?

GRUP 5: LES DIVERSES EXPLOTACIONS I LA PETITA INDÚSTRIA

“No totes les possessions tenien els mateixos recursos ni les mateixes iniciatives. [...] seguint la idiosincràsia i l'essència dels latifundis, en la societat preturística tots els recursos que es trobaven dins la possessió s'explotaven, però serà especialment a partir del segle XIX quan gràcies a algunes iniciatives privades es tragueren profit d'altres elements amb mètodes i enginyers de nova implantació.”

Vibot, T. (2016). *La possessió mallorquina. Arquitectura, explotació i quotidianitat*. Pollença, Espanya: El Gall Editor, p. 163.

Amb el vostre grup haureu d'investigar quines feines, apart de l'agrícola, es duïen a terme a una possessió, així com quines indústries podien aparèixer i estar lligades a aquesta forma de vida. Al final d'aquesta recerca haureu de ser capaços de redactar un informe o article, que posteriorment explicareu el dia de la sortida, que doni resposta a preguntes com:

Quines explotacions i indústries en podien dur a terme a les possessions?

Hi havia indústria? Quina?

Quines dependències utilitzaven?

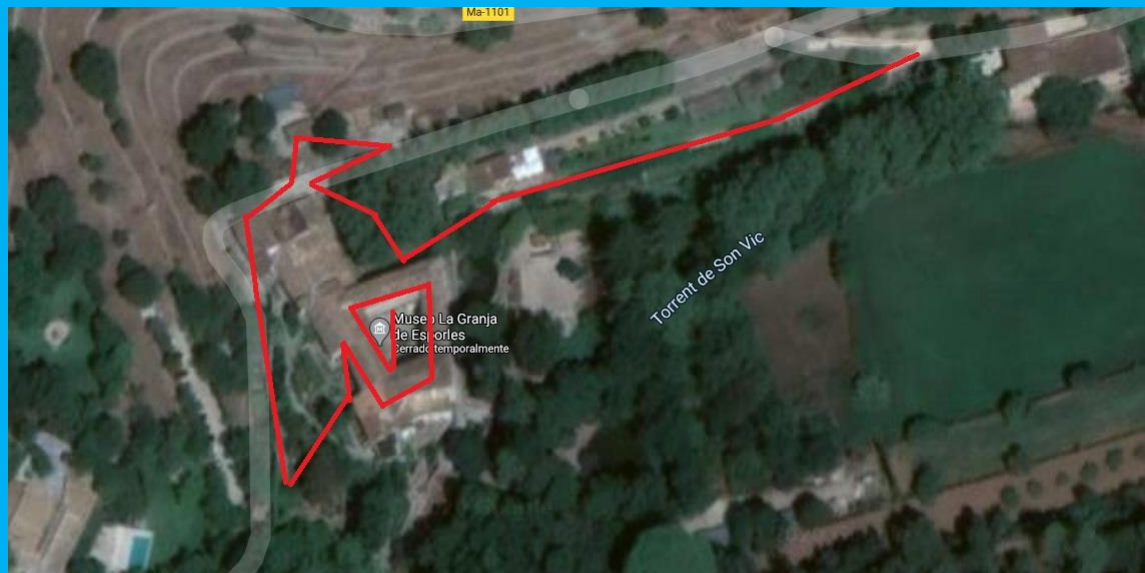
Es duïen a terme totes al mateix lloc?

Eren de muntanya o es feien a la casa?

ACTIVITATS DURANT LA SORTIDA

Documenteu-vos i enregistreu tot allò que us pugui servir al llarg del recorregut!
Recordeu que haureu de realitzar un vídeo de investigació quan tornem a l'aula!

<https://www.google.es/maps/@39.6690059,2.5595001,207m/data=!3m1!1e3?hl=es> [18.05.20]

Un cop dins el museu haureu de realitzar les següents activitats:

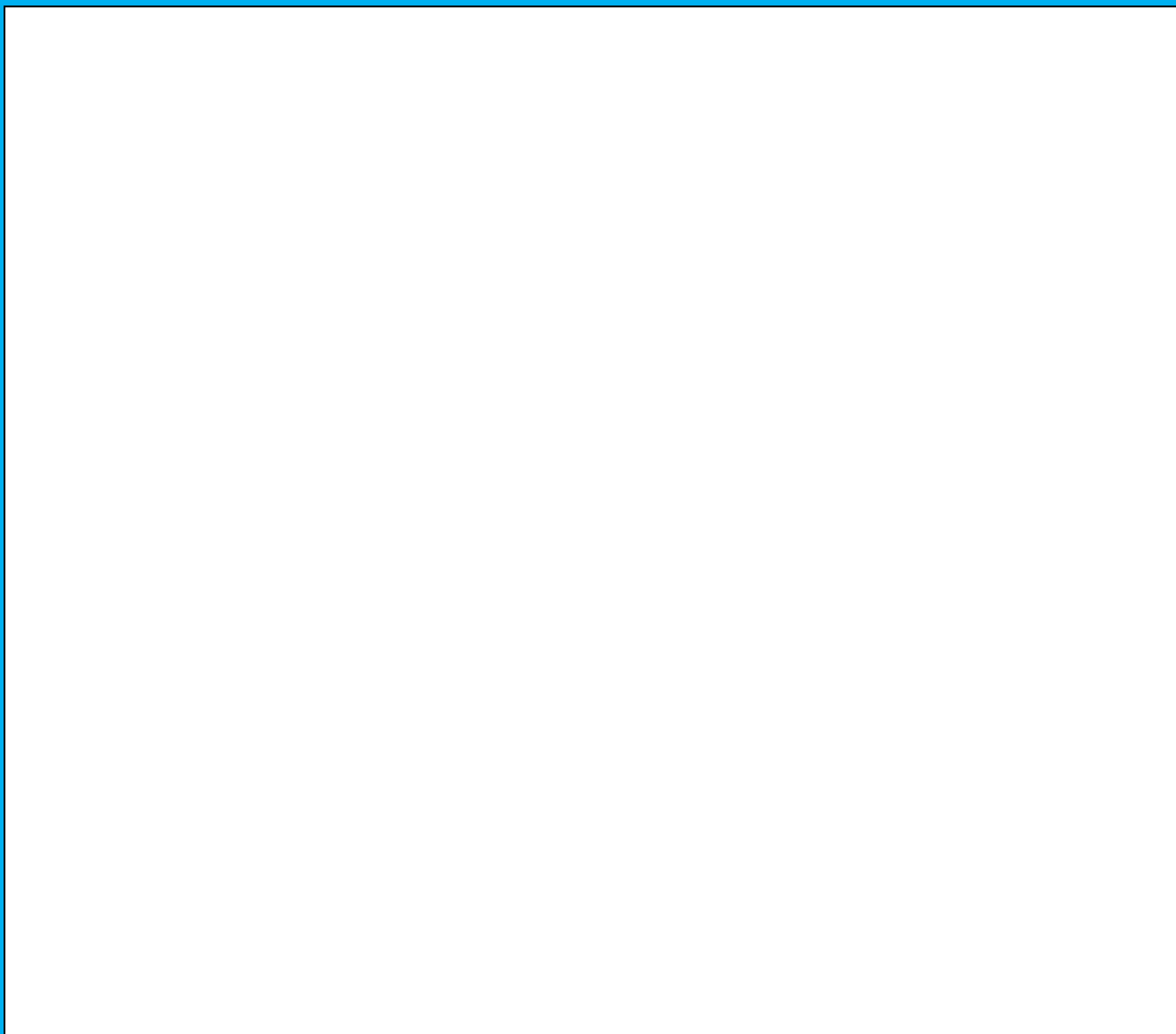
1.- Troba l'escut de Ramón Fortuny de Ruesta i Gual, fes una foto (afegir-la al vídeo) i descriu-lo. A quina casa noble representa cada un dels camps que s'observen, segons el que hem explicat?

Trobem un escut en creu amb un vicle central.

Al primer trobem l'escut dels Fortuny on s'observen cinc tortes posades dues, dues i una; al segon es veu l'escut dels Gual, amb ondes o franges ondulades; al tercer es pot veure l'escut dels Despuig, monticle amb una flor de lis a dalt; i al quart els dels Zaforteza, tres flors de lis. Al centre es veu l'escut dels Vida, on es veu una petxina.

2.- Després de l'explicació dels teus companys sobre les cases de possessió, situa't a la clastra i, fent un dibuix al requadre inferior, assenyala on es poden trobar les estàncies de la casa de l'amo i on les de la casa del senyor.

3.- Els teus companys t'han explicat les feines i eines que empraven els pagesos a una possessió. A la sala on s'exposen les eines, quines tipologies d'aquestes veus? Fes una foto a una i descriu-la, per a que creus que servia?

Es poden observar eines que en servien per a la construcció, d'altres per a la poda i recol·lecció de fruits i conreus, per a la sembra i per a la caça d'animals entre d'altres.

Selecció d'una eina, descripció i per a que servia

4.- Llegeix el següent text i troba el lloc que descriu. Al trobar-lo, fes una foto i afegeix-la al vídeo de grup. El text segueix estant vigent? Tanca els ulls i descriu la teva sensació en aquest lloc.

"[...] la Granja la posee hoy día D. Jorge Fortuny de Ruescos como descendiente de los Vidas. Todo en este predio es admirable i deleitoso: a su magnífica casa de recreo, acompañan vergeles i odoríferos pénsiles sembrados de naranjos, sidras, limones y toda clase de frutales, regados por hermosas fuentes decoradas con mil juegos de agua que llenando varios estanques, dan con ellos vida a un gran número de dorados peces, y a una porción de patos, ánades y otros anfibios que con sus pintadas plumas, sirven para recordar al viajero las delicias del Edén. La pureza del aire que allí se respira, la prodigiosa multitud de pintados pajaritos, que saltando de rama en rama, con sus trinos deleitan el oído, i el murmullo del raudal que corre de una grande i copiosa fuente, aumentan la ilusión que se forma en el viajero luego que pisa el terreno de la Granja. La vista que aquí presentamos es un pequeño bosquejo de las gracias naturales que concurren a hacerla célebre entre nacionales y extranjeros."

Furio, A., (1840): *Panorama de las Islas Baleares*, p. 116.

5.- Els vostres companys han explicat el bestiar típic d'una possessió. Observa els que hi trobes a Sa Granja i assenyalà per a que els feien servir. Per que és típic el porc negre a una possessió mallorquina?

Cavalls i ases per a les tasques agrícoles; ovelles i cabres per a la llana i el cuir o la llet; gallines, conills, indiots, oques, porc negre... per alimentació.

El porc negre és la base de l'elaboració d'embotits de bona qualitat com la sobrassada, la llonganissa, el botifarró, el camaïot...

6. Després de fer la visita a sa Granja Museu d'Esporles, quins oficis artesanals has pogut observar?

Ferreria, torneria, terrisseria, telers, fusteria i sabater. El treball de la llana, del cuir i la pell, la joieria, la cera, les fibres vegetals...

7.- Baixa als soterranis, passades les estàncies dels graners i el molí fariner, que hi trobes? Tenia aquesta funció els segles passats? Quines dependències hi havia aquí abans?

La sala de tortures, presó i tribunal de la Inquisició. No, els segles passats aquí estaven situats els estables i/o les cel·les del monestir.

8.- Visita la Capella i emplena el següent text:

La capella té un portal de llinda, damunt la qual hi ha una mitja *corona* de grans dimensions. L'interior conté un trespol *enrajolat*. Al fons, sobre l'*altar*, hi ha un *sagrari* daurat. Damunt ell, un *retaule* barroc amb una *pintura* que representa la *Sagrada Família*. A cada banda del passadís central hi ha tres *reclinatoris* amb *vellut* vermell, així com un *àngel* a cada cantó de la capella.

Finalment el *sotil* té les *bigues* vistes de fusta.

ACTIVITATS DESPRÉS DE LA SORTIDA

A part d'entregar el informa del treball en grup i el vídeo, valoreu l'exposició realitzada al jaciment per la resta de grups:

COAVALUACIÓ EXPOSICIONS A LA GRANJA			
GRUP 1			
	Si	Regular	No
Han realitzat una exposició completa i coherent			
La seva exposició ens ha servit per conèixer més sobre la societat mallorquina preterística?			
L'exposició ha estat original i creativa?			
Anomena allò que t'ha agradat més i allò que t'ha agradat menys que ha realitzat aquest grup.			
GRUP 2			
	Si	Regular	No
Han realitzat una exposició completa i coherent			
La seva exposició ens ha servit per conèixer més sobre la societat mallorquina preterística?			
L'exposició ha estat original i creativa?			
Anomena allò que t'ha agradat més i allò que t'ha agradat menys que ha realitzat aquest grup.			

GRUP 3			
	Si	Regular	No
Han realitzat una exposició completa i coherent			
La seva exposició ens ha servit per conèixer més sobre la societat mallorquina preturística?			
L'exposició ha estat original i creativa?			
Anomena allò que t'ha agradat més i allò que t'ha agradat menys que ha realitzat aquest grup.			

GRUP 4			
	Si	Regular	No
Han realitzat una exposició completa i coherent			
La seva exposició ens ha servit per conèixer més sobre la societat mallorquina preturística?			
L'exposició ha estat original i creativa?			
Anomena allò que t'ha agradat més i allò que t'ha agradat menys que ha realitzat aquest grup.			

GRUP 5			
	Si	Regular	No
Han realitzat una exposició completa i coherent			
La seva exposició ens ha servit per conèixer més sobre la societat mallorquina preterística?			
L'exposició ha estat original i creativa?			
Anomena allò que t'ha agradat més i allò que t'ha agradat menys que ha realitzat aquest grup.			

Realitza aquesta autoavaluació de l'activitat

AUTOAVALUACIÓ INDIVIDUAL DEL TREBALL EN GRUP										
Grup:										
Valora de l'1 al 10										
Objectius personals rol del grup	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
He participat de forma activa en el grup?										
He complert amb les exigències que requeria el meu rol?										
He realitzat totes les tasques que se m'han encomanat?										
He tingut una actitud positiva al llarg de tota l'activitat?										
He ajudat a preparar totes les tasques?										
Observacions vers la resta del grup:										
Estàs content del treball que ha realitzat el teu grup? Per què?										
Ha participat tothom igual al grup? Tothom ha complert amb la funció del seu rol? Si és que no, explica-ho.										
Valora l'activitat (0-10). Destaca dues coses positives i dues coses que milloraries										

Llistat de bibliografia i recursos per la proposta

Morey, A., & Jover, G. (Eds.). (2012). *Les possessions mallorquines: passat i present*. Palma: Edicions Documenta Balear.

Morey, A. (2015). *L'ofici dels «bons conductors». Els amos de possessió a Mallorca (Segles XVIII-XIX)*. Palma: Miríade de Lletres.

Segura, M. (1987). *Possessions de Mallorca* (2a ed., Vol. 2). Campos: Edicions Teix.

Vibot, T. (2009). *Les possessions de Mallorca* (2.ª ed., Vol. 1). Pollença: El Gall Editor.

- (2016). *La possessió mallorquina. Arquitectura, explotació i quotidianitat*. Pollença: El Gall Editor.

Vilanova, B., Cerdà, M., & Martorell, A. (2001). *Vida i costums a la possessió mallorquina*. Pollença: El Gall Editor.

<https://www.youtube.com/watch?v=e9ZIVGcfJb0> [04.04.20]

<https://www.youtube.com/watch?v=iTi-VHfqyfk> [11.05.20]

<https://www.youtube.com/watch?v=oNNj8T-6pwg> [11.05.20]

QUINA.

TAQUILLA.

ESPORTS MALLORCA

ZONA TORRENT

- 41 PARC BOSQ I FAUNA AUTÒCTONA
 - 42 CAMI FORESTAL, OPCIONAL, (1200 M.)
 - 43 MOLÍ PER FABRICAR PAPER
 - 44 MOLÍ PER PENTAR LA LLANA
- SOTERRANI**
- 45 FORMATGERIA, UTENSILS PER A ELABORAR PAPER
 - 46 CUNYA PÀGESA

- 40 ANS HONNÊTES DE L'ORDRE
41 TRIBUNAL DE LA INJUSTICE
51 PRESO, CAMBIA DE TORTURA
52 SALA DE GUARDIES
53 MOUT DE SANG.
- PATTS I JARDONS**
- 54 PATI AMB BROLLADOR S.M.V.
55 COIXE DE L'OR
56 CAPELLA DE LA CASA
57 PATI ON ES PODEN ASSABORIR VINS
58 FABRICACIÓ DE CORDILLS*
59 FERRERIA
60 COIXE STAR 1978

- TENDA DEGUSTACIÓ
(BUNNOLS FOMATGE PA DE FOGUES.)
- VENDA DE RECUERDS.
- RESTAURANT.
- BAR-CAFETERIA.

♦ ELS DIMECRES I DIVENDRES: DE LES 15:00 H. FINS A LES 16:20 H.: MOSTRA ARTESANAL, I ESPECTACLE DE CAVALL I FALCÓ. SOL LICIT INFORMACIÓ A LA RECEPCIÓ.

Foren rellevants les possessions a les lluites de poder dels segles XVI i XVII?

NOMS I COGNOMS:

GRUP:

Material per a l'alumnat

Has sentit parlar del famós conflicte entre Canamunt i Canavall? Et sona la dita “Què en som jo de la mort d’en Berga? Saps qui era en Treufoc?

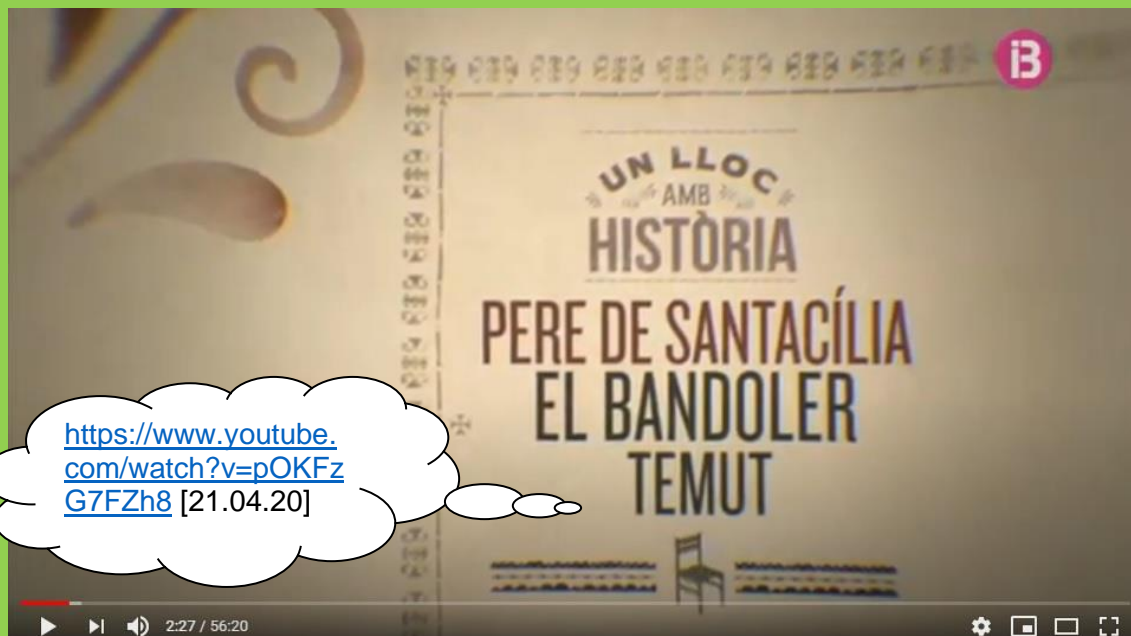
Després de conèixer el conflicte i els seus possibles orígens i desenvolupament, us documentareu sobre com era l’economia i la societat als segles XVI i XVII per poder treballar sobre el terreny.

En grups cooperatius, visitarem la possessió d’Alfàbia i veurem in situ com era aquesta societat, coneixent alguns personatges destacats com en Pere de Santacília o en Treufoc. Això, més la informació que pugueu trobar, us permetrà realitzar un informe per situar als vostres possibles lectors en el conflicte entre els Canamunt i els Canavall.

Seràs capaç de ser un/a autèntic/a investigador/a?

ACTIVITATS ABANS DE LA SORTIDA

Observa amb atenció el documental sobre la possessió d'Alfàbia i contesta les preguntes que tens a continuació:

En quantes faccions estava dividida la societat mallorquina a principis del segle XVII? Com es deien?

Quin és l'origen del conflicte que més a arrelat a l'actualitat? Quina és la data que es dona al primer conflicte?

Quines famílies es trobaven a cada bàndol?

Canamunt	Canavall

Com va ser l'evolució del bandolerisme mallorquí durant el segles XVI i XVII?

Quina importància tenia l'oli en aquella època?

Per què era important Alfàbia? Quin paper tenien els bandejats en ella?

Quina és la diferència entre bandoler i cavaller?

Per què s'atacava més a la Part Forana que a Palma? En quins llocs havia més atacs?

Quines eren les senyals distintives dels bandolers? Quins colors representen als Canamunt i quins als Canavall?

Qui era Arnau de Santacília?

Per què va destacar Pere de Santacília dins el conflicte?

Quin és l'assassinat més destacat de tot el conflicte? I per què?

Quan i com acaba el conflicte?

A continuació, i per grups cooperatius de 4 o 5 alumnes, us haureu de convertir en autèntics investigadors experts en els conflictes entre bàndols a la Mallorca del segle XVII. Haureu de distribuir-vos els rols que us tocarà dur a terme al llarg de la sortida que realitzarem el proper dia.

Al acabar aquesta primera sessió els grups i rols hauran d'estar definits; omple aquest requadre amb els noms dels membres del teu grup.

Grup número:

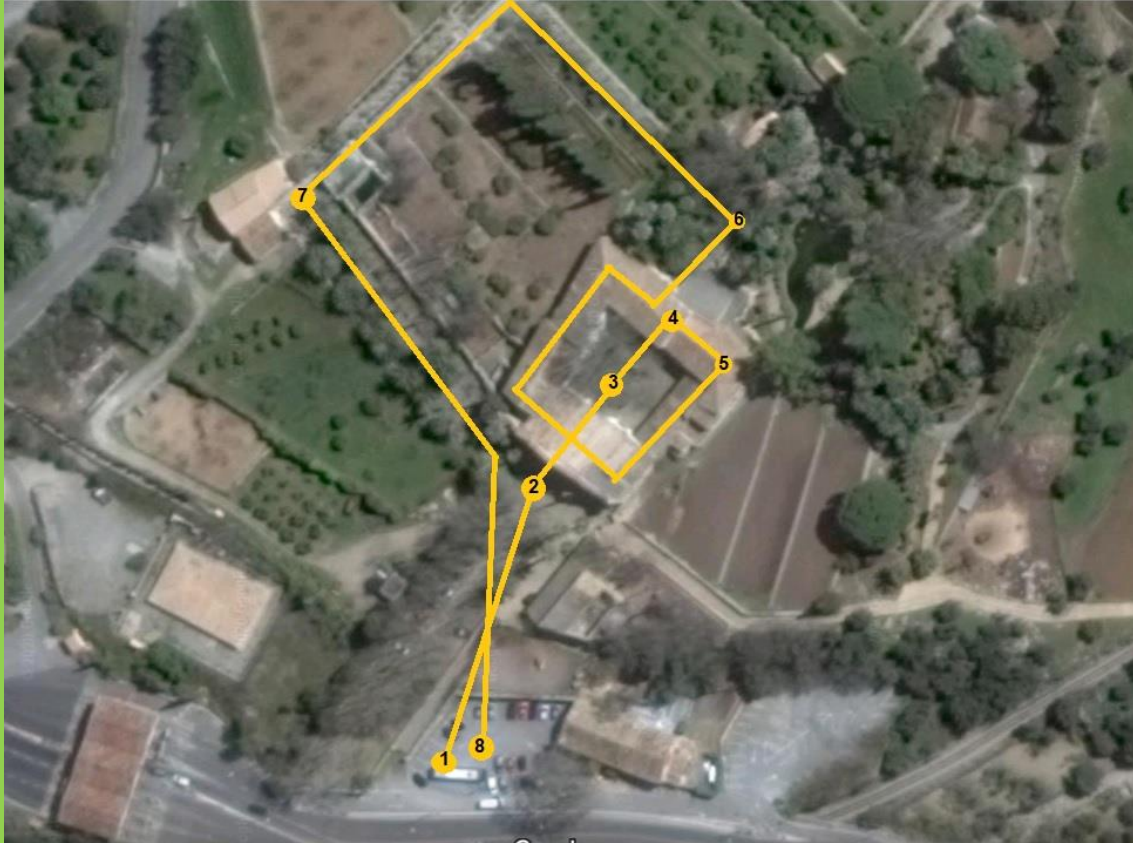
ROL	FUNCIÓ	MATERIAL NECESSARI	NOM ALUMNE
Coordinador del grup	Encarregat de coordinar i motivar el grup. Ha de garantir que totes les tasques es compleixin		
Càmera del grup	Encarregat de fer les fotografies pertinents per a dur a terme el futur informe	Càmera o dispositiu electrònic per fer fotografies	
Investigador especialista en biografies	Encarregat d'escriure tot allò que s'expliqui o observi sobre els personatges clau per incorporar al informe	Bolígraf	
Investigador especialista en conflictes nobiliaris	Encarregat d'escriure tot allò que s'expliqui o observi sobre el conflicte de Canamunt i Canavall per incorporar al informe	Bolígraf	
Investigador especialista en possessions *	Encarregat d'escriure tot allò que s'expliqui o observi que sigui rellevant sobre les possessions per incorporar al informe	Bolígraf	

* Poden ser dos alumnes en grups de més de quatre membres

ACTIVITATS DURANT LA SORTIDA

Recorda que cada membre del grup té un rol assignat i no oblidis realitzar la tasca encomanada en totes les parades que realitzareu! Fixa't amb el que explica el professor ja que això t'ajudarà al llarg de tot el recorregut.

<https://www.google.es/maps/@39.7166775,2.6917719,347m/data=!3m1!1e3?hl=es> [28.05.20]

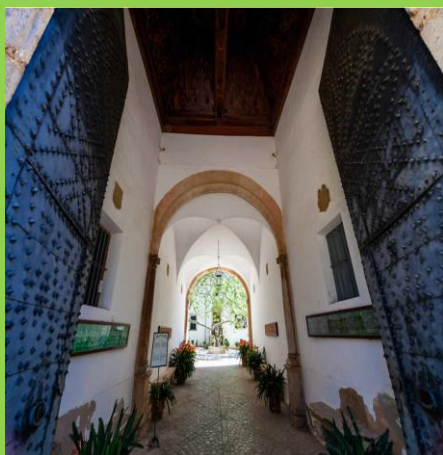

A continuació tens un espai per totes les notes que vulguis prendre de cadascuna de les aturades cercant la informació que es demana

Aturada 1: Punt de partida

Aturada 2: Portal forà i vestíbul

Assenyala a quina casa pertanyien els escuts presents i descriu-los, d'on provenien les portes i a quin art o cultura pertany el sotil

Aturada 3: Clastra

Fes una panoràmica i identifica les diferents cases, la capella i la tafona

Aturada 4: Casa del Senyor

Identifica el quadre de Pere de Santacília i explica el que veus.

Identifica la “cadira del rei moro” i descriu les diferent representacions que hi veus. Amb quin romanç es relaciona?

Troba l'habitació de la foto i explica per a qui es va preparar i que hi havia d'especial i que no es trobava a les habitacions de l'època de forma habitual

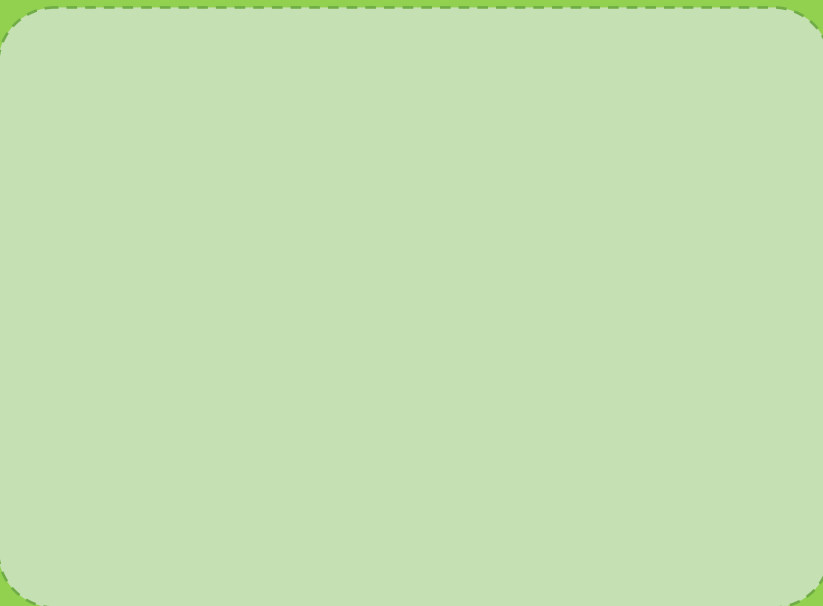
Aturada 5: Tafona

Aturada 6: Jardins barrocs

Aturada 7: Font

ACTIVITATS DESPRÉS DE LA SORTIDA

Després d'haver dut a terme la funció del vostre rol al llarg de la sortida, ha arribat el moment de posar en comú el que heu observat.

Per començar repasseu les vostres notes de la sortida recollides a les 3 pàgines anteriors.

Compartiu-les amb els companys i companyes del grup i prepareu-vos per elaborar un informe, amb les aportacions de tots els membres del grup, sobre les possessions, centrant-vos en Alfàbia, la lluita de poder entre els Canamunt i Canavall i els personatges de Treufoc i Pere de Santacília.

L'informe ha de tenir les següents parts i ha de tenir una extensió mínima de 5 cinc pàgines:

1. Explicació de com es dividia una possessió així com quins eren els treballadors i els animals típics.
2. Breu història sobre el conflicte entre els Canamunt i els Canavall.
3. Breu biografia de Pere de Santacília i destacar la seva importància dins el conflicte.
4. Breu biografia de Treufoc, Antoni Gibert, i per què va ser conegut.
5. Breu explicació de la importància d'Alfàbia i per que va voler ser posseïda al llarg del temps per totes les cases des d'època musulmana.
6. Conclusió grupal

Valoreu els informes realitzats per la resta de grups:

COAVALUACIÓ INFORMES DELS GRUPS										
GRUP 1										
Valora numèricament l'informe de la resta de grups	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
El seu informe té les sis parts obligatòries?										
L'extensió és l'adequada?										
Explica l'origen del conflicte?										
Utilitza material recollit al llarg de la sortida?										
Destaca les diferents parts de la possessió?										
El paper d'Alfàbia està ben detallat?										
Anomena allò que t'ha agradat més i allò que t'ha agradat menys de l'informe d'aquest grup.										

COAVALUACIÓ INFORMES DELS GRUPS										
GRUP 2										
Valora numèricament l'informe de la resta de grups	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
El seu informe té les sis parts obligatòries?										
L'extensió és l'adequada?										
Explica l'origen del conflicte?										
Utilitza material recollit al llarg de la sortida?										
Destaca les diferents parts de la possessió?										
El paper d'Alfàbia està ben detallat?										
Anomena allò que t'ha agradat més i allò que t'ha agradat menys de l'informe d'aquest grup.										

COAVALUACIÓ INFORMES DELS GRUPS**GRUP 3**

Valora numèricament l'informe de la resta de grups	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
El seu informe té les sis parts obligatòries?										
L'extensió és l'adequada?										
Explica l'origen del conflicte?										
Utilitza material recollit al llarg de la sortida?										
Destaca les diferents parts de la possessió?										
El paper d'Alfàbia està ben detallat?										

Anomena allò que t'ha agradat més i allò que t'ha agradat menys de l'informe d'aquest grup.

COAVALUACIÓ INFORMES DELS GRUPS**GRUP 4**

Valora numèricament l'informe de la resta de grups	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
El seu informe té les sis parts obligatòries?										
L'extensió és l'adequada?										
Explica l'origen del conflicte?										
Utilitza material recollit al llarg de la sortida?										
Destaca les diferents parts de la possessió?										
El paper d'Alfàbia està ben detallat?										

Anomena allò que t'ha agradat més i allò que t'ha agradat menys de l'informe d'aquest grup.

COAVALUACIÓ INFORMES DELS GRUPS										
GRUP 5										
Valora numèricament l'informe de la resta de grups	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
El seu informe té les sis parts obligatòries?										
L'extensió és l'adequada?										
Explica l'origen del conflicte?										
Utilitza material recollit al llarg de la sortida?										
Destaca les diferents parts de la possessió?										
El paper d'Alfàbia està ben detallat?										
Anomena allò que t'ha agradat més i allò que t'ha agradat menys de l'informe d'aquest grup.										

Realitza aquesta autoavaluació de l'activitat

AUTOAVALUACIÓ INDIVIDUAL DEL TREBALL EN GRUP

Grup:

Valora de l'1 al 10

Objectius personals rol del grup	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
He participat de forma activa en el grup?										
He complert amb les exigències que requeria el meu rol?										
He realitzat totes les tasques que se m'han encomanat?										
He tingut una actitud positiva al llarg de tota l'activitat?										
He ajudat a preparar totes les tasques?										

Observacions vers la resta del grup:

Estàs content del treball que ha realitzat el teu grup? Per què?

Ha participat tothom igual al grup? Tothom ha complert amb la funció del seu rol? Si és que no, explica-ho.

Valora l'activitat (0-10). Destaca dues coses positives i dues coses que milloraries

Llistat de bibliografia i recursos per la proposta

Le-Senne, A. (1981). *Canamunt i Canavall. Els conflictes socials a Mallorca en el segle XVII*. Palma: Editorial Moll.

Morey, A., & Jover, G. (Eds.). (2012). *Les possessions mallorquines: passat i present*. Palma: Edicions Documenta Balear.

Morey, A. (2015). *L'ofici dels «bons conductors». Els amos de possessió a Mallorca (Segles XVIII-XIX)*. Palma: Miríade de Lletres.

Segura, M. (1987). *Possessions de Mallorca* (2.ª ed., Vol. 2). Campos: Edicions Teix.

Valero, G., Suau, B. & Mateu, J. (2012). *Les possessions de Bunyola. Història i patrimoni*. Palma: J.J. de Olañeta Editor.

Vibot, T. (2016). *La possessió mallorquina. Arquitectura, explotació i quotidianitat*. Pollença: El Gall Editor.

Vilanova, B., Cerdà, M., & Martorell, A. (2001). *Vida i costums a la possessió mallorquina*. Pollença: El Gall Editor.

<https://www.youtube.com/watch?v=pOKFzG7FZh8> [21.04.20]

<https://www.youtube.com/watch?v=iTi-VHfqyfk> [11.05.20]

<https://www.youtube.com/watch?v=oNNj8T-6pwg> [11.05.20]

Foren rellevants les possessions a les lluites de poder dels segles XVI i XVII?

Has sentit parlar del famós conflicte entre Canamunt i Canavall? Et sona la dita “Què en som jo de la mort d’en Berga? Saps qui era en Treufoc?

Després de conèixer el conflicte i els seus possibles orígens i desenvolupament, us documentareu sobre com era l’economia i la societat als segles XVI i XVII per poder treballar sobre el terreny.

En grups cooperatius, visitarem la possessió d’Alfàbia i veurem in situ com era aquesta societat, coneixent alguns personatges destacats com en Pere de Santacília o en Treufoc. Això, més la informació que pugueu trobar, us permetrà realitzar un informe per situar als vostres possibles lectors en el conflicte entre els Canamunt i els Canavall.

Seràs capaç de ser un/a autèntic/a investigador/a?

GUIA PEL PROFESSORAT

Durada aproximada: 3 hores

7 aturades:

- Punt de partida
- Portal forà i vestíbul
- Clastra
- Casa del Senyor
- Tafona
- Jardins barrocs
- Font

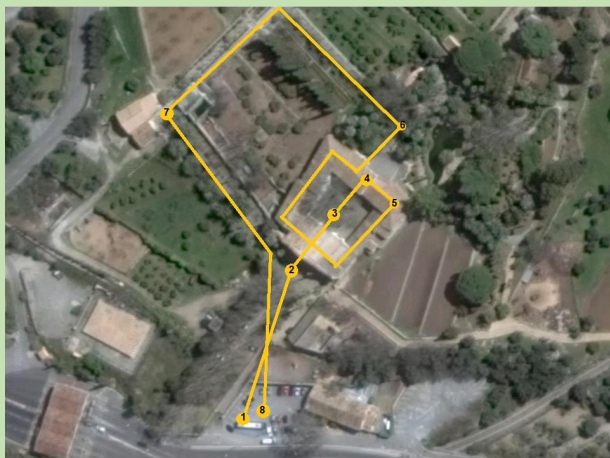
Punt d'inici: Escales d'accés

Punt final: Aparcament

Ràtio idònia: 25 alumnes i 3 docents

Recomanacions:

- Dur calçat còmode
- Si es va en època de calor, dur aigua i capell pels jardins
- Preu per escoles a 5 euros per persona

1.- Aspectes formals de la proposta didàctica

Objectius

1.- Analitzar, entendre i explicar els canvis de l'economia i la societat al regne de Mallorca durant els segles XVI, XVII i XVIII

2.- Observar i reflexionar sobre l'empremta de l'Antic Règim a la illa de Mallorca

3.- Conèixer, interpretar i descriure com eren les lluites de poder al segle XVII a partir del cas de Canamunt i Canavall

4.- Identificar i enumerar les mostres d'art medieval, del Renaixement i Barroc que es veuen a la possessió

Competències a treballar

Competència matemàtica i competències bàsiques en Ciència i Tecnologia

Competència aprendre per aprendre

Competència comunicació lingüística

Competència digital

Competència social i cívica

Sentit de la iniciativa i esperit emprendedor

Consciència i expressions culturals

GUIA PEL PROFESSORAT

Continguts conceptuals

1.- L'economia i societat al Regne de Mallorca durant els segles XVI, XVII i XVIII

2.- L'Antic Règim a la Mallorca dels segles XVI, XVII i XVIII

3.- Bandolerisme i bandositats: el cas de Canamunt i Canavall

4.- L'art medieval, del Renaixement i Barroc al Regne de Mallorca

Continguts procedimentals

1.- Creació de discursos acadèmics

2.- Visualització i anàlisi d'elements audiovisuals

3.- Selecció, classificació i debat de informació

4.- Descripció i anàlisi d'elements materials

5.- Adquisició de vocabulari específic de la unitat didàctica

6.- Situar en l'espai i el temps fets històrics

Continguts actitudinals

1.- Consciència de valorar el patrimoni històric com a part de l nostre passat

2.- Compromís amb la conservació del patrimoni que ens envolta

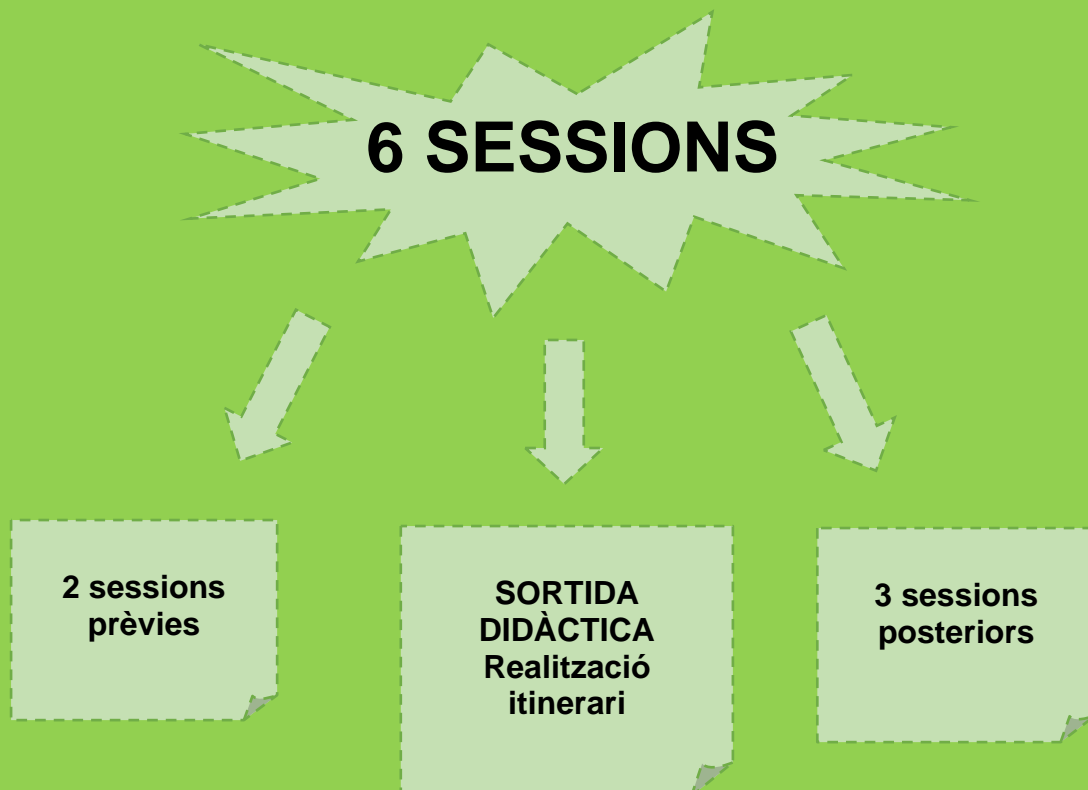
3.- Autoreflexió vers l'evolució de la societat a la qual es pertany

GUIA PEL PROFESSORAT

2.- Recomanacions metodològiques

La metodologia emprada per aquesta proposta és el treball de investigació. A les dues primeres sessions es treballarà de forma individual, per, posteriorment, treballar de forma cooperativa en grups de 4 o 5 alumnes, emprant la tècnica del grup d'experts en el sentit de que cada membre té un rol i ha de preparar una informació diferent, per a la realització de la sortida didàctica i les sessions posteriors que es dediquin a l'aula.

És important destacar el paper del docent com a guia al llarg de la proposta didàctica. Cal destacar que durant la sessió fora de l'aula el seu paper serà més actiu, ja que farà les explicacions pertinents en cada una de les aturades. Posteriorment, en tornar a l'aula, l'alumne tornarà a agafar el protagonisme.

GUIA PEL PROFESSORAT

3.- Proposta d'avaluació

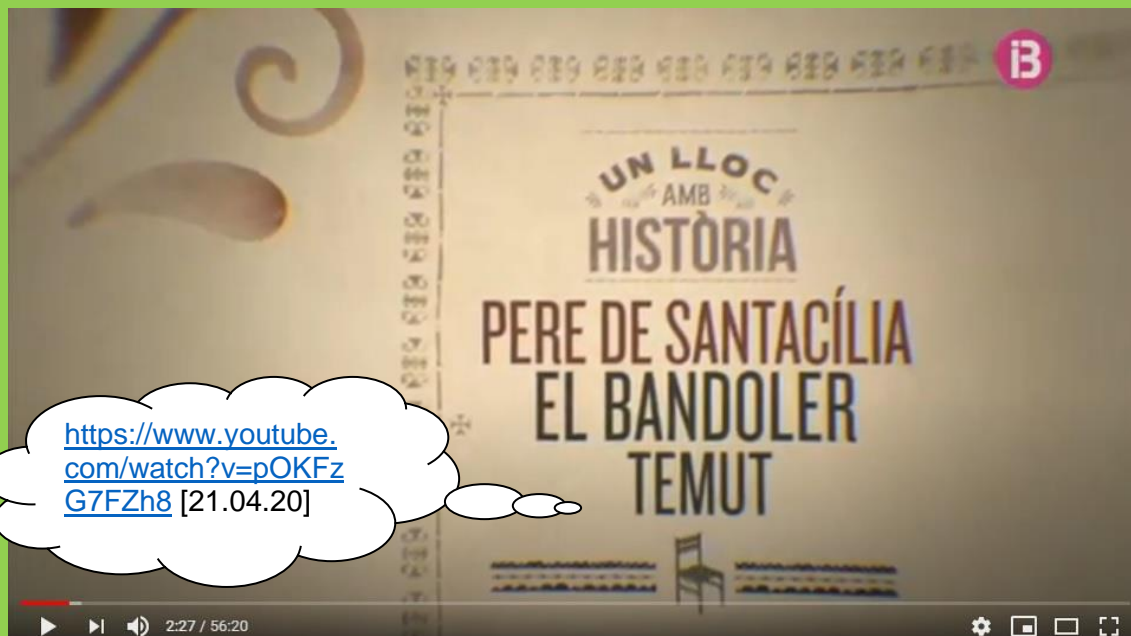
Per a avaluar aquesta proposta docent el professor utilitzarà diferents recursos. L'observació directa de la feina feta a classe, així com del comportament i participació en la pròpia sortida, a més dels informes finals de cada grup i el dossier individual de cada alumne, són alguns dels recursos que emprarà per assolir el grau d' assoliment dels objectius de l' alumnat.

Per altra banda s' utilitzaran rubriques per valorar el compromís de l' alumnat en el marc del treball cooperatiu grupal, així com la coavaluació que faran els mateixos alumnes.

Finalment, la valoració individual de l' activitat serà una eina que ajudarà al docent a millorar la present proposta.

ACTIVITATS ABANS DE LA SORTIDA

Observa amb atenció el documental sobre la possessió d'Alfàbia i contesta les preguntes que tens a continuació:

En quantes faccions estava dividida la societat mallorquina a principis del segle XVII? Com es deien?

En 2, Canamunt i Canavall

Quin és l'origen del conflicte que més a arrelat a l'actualitat? Quina és la data que es dona al primer conflicte?

Nicolau Rossinyol festejava amb Isabel d'Anglada. Quan ell li proposa matrimoni, els pares d'ela s'oposen, per lo que els Rossinyol, molestos, parlaren males paraules d'ells i, els Anglada, els atacaren. Dos escamots coincidiren al Born acabaren a la porta de l'Almoina amb la mort de dos homes. Aquests es donà el 20 de març de 1598.

Quines famílies es trobaven a cada bàndol?

Canamunt	Canavall
Anglada Santacília Fortesa Sureda	Rossinyol Verí Villalonga

Com va ser l'evolució del bandolerisme mallorquí durant el segle XVI i XVII?

El bandoler mallorquí era aquell que pertanyia a un bàndol. No hi ha un inici clar, sinó que es dona per una evolució de bàndols ja preexistents. Aquesta evolució provocà que la violència fos cada vegada més intensa, per lo que en un moment determinat, es dona l'ordre de canviar totes les ballestes per armes de foc.

Quina importància tenia l'oli en aquella època?

L'oli era considerat el petroli de l'època. Aquell que controlava la seva producció, controlava bona part de la societat.

Per què era important Alfàbia? Quin paper tenien els bandejats en ella?

Alfàbia va tenir sempre preeminència perquè és la darrera gran possessió que hi ha abans del coll de Sóller. Qui controlava Alfàbia, controlava el comerç i les relacions amb Sóller. Els bandejats eres considerats part de la família i se'ls tractava com a convidats. La gent es sentia més protegida amb la seva presència.

Quina és la diferència entre bandoler i cavaller?

Bandoler: assassí, extorsionador a sou, generalment, d'un cavaller. Aquesta figura, a partir del conflicte, queda institucionalitzat

Cavaller: classe alta de la societat: ciutadans militars, nobles amb títols, la gent de poder. Contractava a un bandoler i aquest cobrava un sou.

Per què s'atacava més a la Part Forana que a Palma? En quins llocs havia més atacs?

Palma estava emmurallada. Els llocs amb més atacs foren els colls, l'encreuament de camins i les possessions.

Quines eren les senyals distintives dels bandolers? Quins colors representen als Canamunt i quins als Canavall?

Els colls de les camises. Blau per Canamunt, i blanc per Canavall.

Qui era Arnau de Santacília?

Era el cap dels Canamunt a principis del s. XVII. Noble capaç de posar-se al cap dels seus bandolers per anar a lliurar als seus socis. Fet insòlit per a un cavaller. Governà Alfàbia i Palma amb mà de ferro i protagonitzà un assalt a la presó de Palma per alliberar els seus bandolers i l'assassinaren quan entrava a Alfàbia.

Per què va destacar Pere de Santacília dins el conflicte?

Encapçalà la revenja per la mort del seu germà assassinant a un sèrie de membres dels Canavall. L'assassinat del seu germà significa l'assassinat de l'hereu, la casa, l'honor, el pilar de la família. Era una figura entre cavaller i bandoler al que se li imputen entre 400 i 800 morts.

Quin és l'assassinat més destacat de tot el conflicte? I per què?

Fou el de l'oïdor de la Reial Audiència Jaume Joan de Berga el 1619. Era la primera vegada que s'assassinava un personatge de la seva categoria. Després d'una àrdua investigació, s'encarcerà i matà al bandoler Treufoc i es va fer responsable a Pere de Santacília, el qual es obligat a sortir de la illa i anar a la guerra com a militar per ordre del rei. D'aquí sorgí la dita "*Què en som jo de la mort d'en Berga?*"

Quan i com acaba el conflicte?

Acaba el 1666 amb una pau on Margalida de Verí perdona i exculpa a Pere de Santacília de la mort del seu marit.

A continuació, i per grups cooperatius de 4 o 5 alumnes, us haureu de convertir en autèntics investigadors experts en els conflictes entre bàndols a la Mallorca del segle XVII. Haureu de distribuir-vos els rols que us tocarà dur a terme al llarg de la sortida que realitzarem el proper dia.

Al acabar aquesta primera sessió els grups i rols hauran d'estar definits; omple aquest requadre amb els noms dels membres del teu grup.

Grup número:

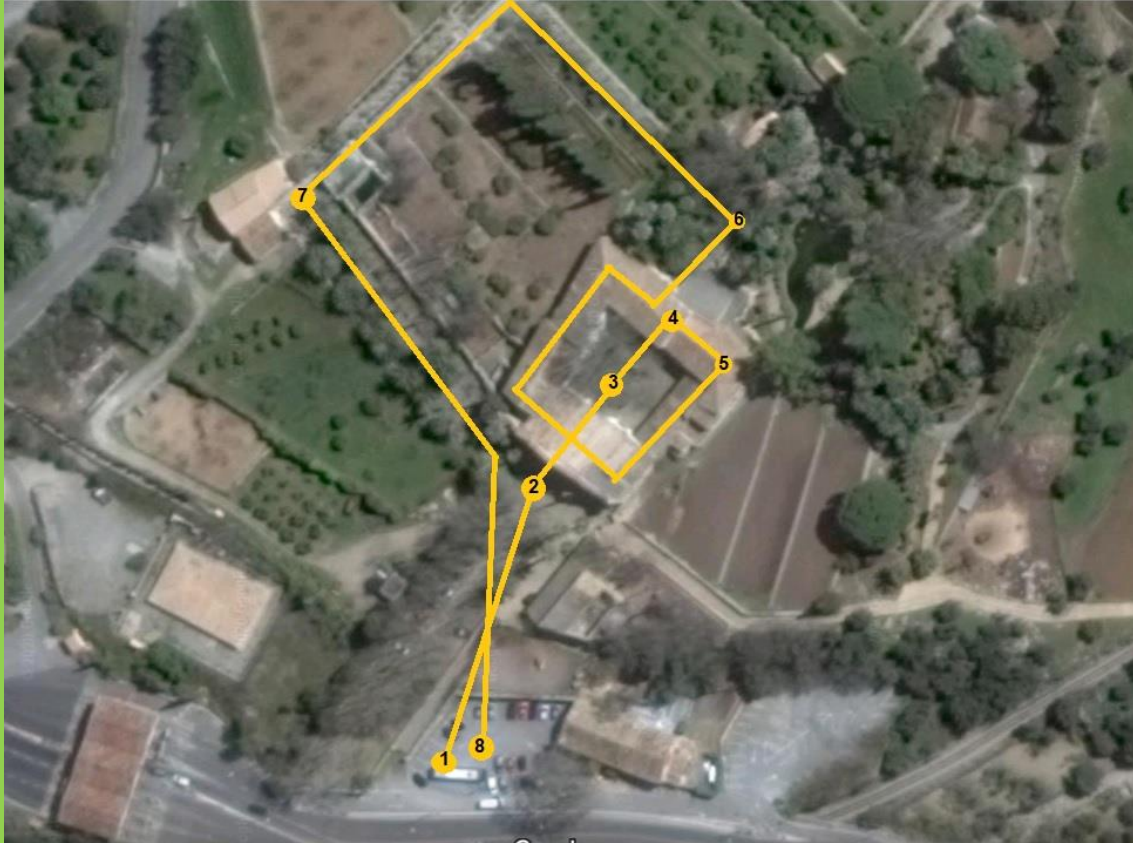
ROL	FUNCIÓ	MATERIAL NECESSARI	NOM ALUMNE
Coordinador del grup	Encarregat de coordinar i motivar el grup. Ha de garantir que totes les tasques es compleixin		
Càmera del grup	Encarregat de fer les fotografies pertinents per a dur a terme el futur informe	Càmera o dispositiu electrònic per fer fotografies	
Investigador especialista en biografies	Encarregat d'escriure tot allò que s'expliqui o observi sobre els personatges clau per incorporar al informe	Bolígraf	
Investigador especialista en conflictes nobiliaris	Encarregat d'escriure tot allò que s'expliqui o observi sobre el conflicte de Canamunt i Canavall per incorporar al informe	Bolígraf	
Investigador especialista en possessions *	Encarregat d'escriure tot allò que s'expliqui o observi que sigui rellevant sobre les possessions per incorporar al informe	Bolígraf	

* Poden ser dos alumnes en grups de més de quatre membres

ACTIVITATS DURANT LA SORTIDA

Recorda que cada membre del grup té un rol assignat i no oblidis realitzar la tasca encomanada en totes les parades que realitzareu! Fixa't amb el que explica el professor ja que això t'ajudarà al llarg de tot el recorregut.

<https://www.google.es/maps/@39.7166775,2.6917719,347m/data=!3m1!1e3?hl=es> [28.05.20]

A continuació tens un espai per totes les notes que vulguis prendre de cadascuna de les aturades cercant la informació que es demana

Aturada 1: Punt de partida

Alfàbia és una possessió que es troba a peus del coll de Sóller. Aquesta posició li donà una preeminència al ser la gran darrera possessió abans d'aquest accident orogràfic. Això permetia que ella fos qui tingués el control del comerç i les relacions amb Sóller.

Aturada 2: Portal forà i vestíbul

Assenyala a quina casa pertanyien els escuts presents i descriu-los, d'on provenien les portes i a quin art o cultura pertany el sotil

Bennàsser: En camp d'or, lleó rampant de gules (primera casa que governa la possessió en època cristiana. Possible descendència dels antics propietaris musulmans.

Zaforteza: en camp de gules, tres flors de lis (actuals propietaris)

Berga: En camp d'azur, amb cinc creixents d'or, posats dos, dos i un

Villalonga: Tallat, primer de gules, un castell de plata amb dos torres, i segon, escacat d'or i sable en tres ordres.

Bugués-Zaforteza: D'or, amb creixents d'azur.

Santacília: Camps de plata amb tres franges de gules

Les portes precedeixen de l'antic palau de la Inquisició, enderrocat el 1823, que ocupava bona part de la plaça Major de Palma

El sotil o enteixinat és d'època musulmana, correspon a l'art mudèjar. Es diu que era el sostre del primer pis de l'antiga casa gòtica que fou remodelada en època barroca.

Aturada 3: Clastra

Fes una panoràmica i identifica les diferents cases, la capella i la tafona

Explicació de la distribució de les cases en una possessió així com de la funció de la clastra.

Aturada 4: Casa del Senyor

Identifica el quadre de Pere de Santacília i explica el que veus.

S'observa al cavaller representat de forma eqüestre com el Duc de Lerma o el propi rei Felip IV i els títols que tenia, amb els escuts representatius. La representació del poder.

Identifica la “cadira del rei moro” i descriu les diferent representacions que hi veus. Amb quin romanç es relaciona?

Respatller: rei amb un falcó, una reina i un arbre, amb un enigmàtic cap d'un monarca, i també hi ha un ca i un conill.

Frontal: dama i un cortesà jugant a escacs

Lateral dret: dos soldats

Coronament: dos petits lleons esculturals

Romanç: Tristan i Isolda, història de la literatura artúrica i bretona

Troba l'habitació de la foto i explica per a qui es va preparar i que hi havia d'especial i que no es trobava a les habitacions de l'època de forma habitual

Per la reina Isabel II en la seva visita el 1860. Una banyera duta des de París.

Aturada 5: Tafona

Destacar importància de l'oli a l'època i explicar com funcionava la tafona, així com els estables adjunts per als animals necessaris per a la feina del camp.

Aturada 6: Jardins barrocs

Són dels més interessants i bells de Mallorca. S'observa un primer espai enjardinat en forma de parc romàntic dels segle XIX. Hi ha una pèrgola amb palmeres i altra on trobem el joc d'aigües.

Destacar la importància dels jardins arrel del segle XVIII on es lleva zona de conreu per a l'oci del senyors.

Aturada 7: Font

Al sortir de la pèrgola cap a la façana nord de les cases, hi ha una glorieta inacabada amb una font amb falgueres, coronada per un escut renaixentista dels Santacília, amb un relleu escultòric que representa una escena de la mitologia grega: Hèrcules lluitant amb el lleó de Nemea.

ACTIVITATS DESPRÉS DE LA SORTIDA

Després d'haver dut a terme la funció del vostre rol al llarg de la sortida, ha arribat el moment de posar en comú el que heu observat.

Per començar repasseu les vostres notes de la sortida recollides a les 3 pàgines anteriors.

Compartiu-les amb els companys i companyes del grup i prepareu-vos per elaborar un informe, amb les aportacions de tots els membres del grup, sobre les possessions, centrant-vos en Alfàbia, la lluita de poder entre els Canamunt i Canavall i els personatges de Treufoc i Pere de Santacília.

L'informe ha de tenir les següents parts i ha de tenir una extensió mínima de 5 cinc pàgines:

1. Explicació de com es dividia una possessió així com quins eren els treballadors i els animals típics.
2. Breu història sobre el conflicte entre els Canamunt i els Canavall.
3. Breu biografia de Pere de Santacília i destacar la seva importància dins el conflicte.
4. Breu biografia de Treufoc, Antoni Gibert, i per què va ser conegut.
5. Breu explicació de la importància d'Alfàbia i per que va voler ser posseïda al llarg del temps per totes les cases des d'època musulmana.
6. Conclusió grupal

Valoreu els informes realitzats per la resta de grups:

COAVALUACIÓ INFORMES DELS GRUPS										
GRUP 1										
Valora numèricament l'informe de la resta de grups	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
El seu informe té les sis parts obligatòries?										
L'extensió és l'adequada?										
Explica l'origen del conflicte?										
Utilitza material recollit al llarg de la sortida?										
Destaca les diferents parts de la possessió?										
El paper d'Alfàbia està ben detallat?										
Anomena allò que t'ha agradat més i allò que t'ha agradat menys de l'informe d'aquest grup.										

COAVALUACIÓ INFORMES DELS GRUPS										
GRUP 2										
Valora numèricament l'informe de la resta de grups	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
El seu informe té les sis parts obligatòries?										
L'extensió és l'adequada?										
Explica l'origen del conflicte?										
Utilitza material recollit al llarg de la sortida?										
Destaca les diferents parts de la possessió?										
El paper d'Alfàbia està ben detallat?										
Anomena allò que t'ha agradat més i allò que t'ha agradat menys de l'informe d'aquest grup.										

COAVALUACIÓ INFORMES DELS GRUPS**GRUP 3**

Valora numèricament l'informe de la resta de grups	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
El seu informe té les sis parts obligatòries?										
L'extensió és l'adequada?										
Explica l'origen del conflicte?										
Utilitza material recollit al llarg de la sortida?										
Destaca les diferents parts de la possessió?										
El paper d'Alfàbia està ben detallat?										

Anomena allò que t'ha agradat més i allò que t'ha agradat menys de l'informe d'aquest grup.

COAVALUACIÓ INFORMES DELS GRUPS**GRUP 4**

Valora numèricament l'informe de la resta de grups	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
El seu informe té les sis parts obligatòries?										
L'extensió és l'adequada?										
Explica l'origen del conflicte?										
Utilitza material recollit al llarg de la sortida?										
Destaca les diferents parts de la possessió?										
El paper d'Alfàbia està ben detallat?										

Anomena allò que t'ha agradat més i allò que t'ha agradat menys de l'informe d'aquest grup.

COAVALUACIÓ INFORMES DELS GRUPS**GRUP 5**

Valora numèricament l'informe de la resta de grups	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
El seu informe té les sis parts obligatòries?										
L'extensió és l'adequada?										
Explica l'origen del conflicte?										
Utilitza material recollit al llarg de la sortida?										
Destaca les diferents parts de la possessió?										
El paper d'Alfàbia està ben detallat?										

Anomena allò que t'ha agradat més i allò que t'ha agradat menys de l'informe d'aquest grup.

Realitza aquesta autoavaluació de l'activitat

AUTOAVALUACIÓ INDIVIDUAL DEL TREBALL EN GRUP

Grup:

Valora de l'1 al 10

Objectius personals rol del grup	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
He participat de forma activa en el grup?										
He complert amb les exigències que requeria el meu rol?										
He realitzat totes les tasques que se m'han encomanat?										
He tingut una actitud positiva al llarg de tota l'activitat?										
He ajudat a preparar totes les tasques?										

Observacions vers la resta del grup:

Estàs content del treball que ha realitzat el teu grup? Per què?

Ha participat tothom igual al grup? Tothom ha complert amb la funció del seu rol? Si és que no, explica-ho.

Valora l'activitat (0-10). Destaca dues coses positives i dues coses que milloraries

Llistat de bibliografia i recursos per la proposta

Le-Senne, A. (1981). *Canamunt i Canavall. Els conflictes socials a Mallorca en el segle XVII*. Palma: Editorial Moll.

Morey, A., & Jover, G. (Eds.). (2012). *Les possessions mallorquines: passat i present*. Palma: Edicions Documenta Balear.

Morey, A. (2015). *L'ofici dels «bons conductors». Els amos de possessió a Mallorca (Segles XVIII-XIX)*. Palma: Miríade de Lletres.

Segura, M. (1987). *Possessions de Mallorca* (2.ª ed., Vol. 2). Campos: Edicions Teix.

Valero, G., Suau, B. & Mateu, J. (2012). *Les possessions de Bunyola. Història i patrimoni*. Palma: J.J. de Olañeta Editor.

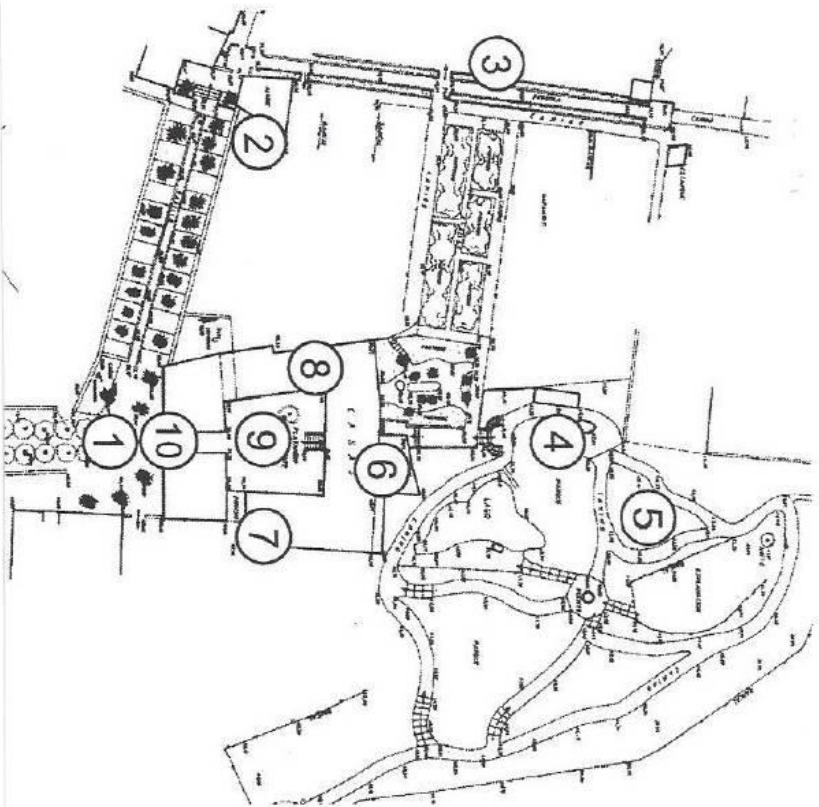
Vibot, T. (2016). *La possessió mallorquina. Arquitectura, explotació i quotidianitat*. Pollença: El Gall Editor.

Vilanova, B., Cerdà, M., & Martorell, A. (2001). *Vida i costums a la possessió mallorquina*. Pollença: El Gall Editor.

<https://www.youtube.com/watch?v=pOKFzG7FZh8> [21.04.20]

<https://www.youtube.com/watch?v=iTi-VHfqyfk> [11.05.20]

<https://www.youtube.com/watch?v=oNNj8T-6pwg> [11.05.20]

1. Entrada/Entrance/Eingang
2. Aljibe cubierto/Covered cistern/
Geddeck Wasserzisterne
3. Juego de aguas/Waterplay/Wasser-spiele
4. Bar
5. Jardines/Gardens/Gärten
6. Salones y silla gótica/Lounges and gothic chair/
Salons und gotik stuhl
7. Almazara y establos/Oil mill and stables/
Ölmühle und Stallungen
8. Capilla/Chapel//Kapelle
9. Patio
10. Artesonado Mudéjar/Mudejar paneling/
Mudejar panel

Tenien poder els amos de les possessions?

NOM i COGNOMS:

GRUP:

Saps qui eren els Amos de les possessions? Quines funcions en tenien? Tenien poder sobre els treballadors de la possessió?

Després de saber quines innovacions es donaren en el món agrícola amb l'esclat de la Revolució Industrial i tenir coneixement de la història de Els Calderes, un documentareu sobre el caciquisme i la vida a les possessions per tal de treballar sobre el terreny.

En grups cooperatius, visitarem la possessió d'Els Calderers i veurem in situ com era la societat mallorquina de finals del segle XIX, principis del XX, coneixent alguns personatges destacats com l'Amo Antoni Oliver. Això, més la informació que pugueu trobar, us permetrà realitzar un article històric per explicar als vostres possibles lectors qui era aquest personatge, relacionant-ho amb la vida a les possessions, el caciquisme, així com els canvis agrícoles que va introduir.

Seràs capaç de ser un/a autèntic/a investigador/a?

ACTIVITATS ABANS DE LA SORTIDA

Observa amb atenció el documental sobre els inicis de la revolució industrial a l'àmbit de l'agricultura i contesta les preguntes que tens a continuació:

Quan i on es va iniciar la revolució agrícola?

Quines són les tres principals transformacions que es donen? I que provocaren?

Quines conseqüències té aquesta nova ordenació de la propietat?

Com es diu la rotació que sorgeix al segle XVIII? Quins quatre cultius alterna?

Quines tres mecanitzacions hi apareixen al vídeo? Per a que servien?

Quin fou l'aliment bàsic per a la població, sobretot per als pagesos pobres?

Observa amb atenció el documental sobre la possessió d'Els Calderers i contesta les següents preguntes:

Qui va ser Antoni Oliver Gayà i entre quins anys va viure?

Per què destaca la possessió d'Els Calderers?

En quin any té l'origen aquesta possessió i per què es diu Els Calderers? A quina casa noble passà al segle XVII?

Com evolucionà la noblesa a partir del segle XIX?

Com afecta aquesta situació als amos?

Quins són els personatges que tenen els seus orígens a famílies pageses o de industrials i passen a ser burgesos?

Quina és la diferència entre senyor i amo?

Quines explotacions hi havia?

Com es demostra el caciquisme dins la figura de l'amo?

Quins canvis va introduir al món agrari l'amo Antoni?

Com havien de ser els quatre trimestres per a que fos un bon any agrícola?

Quines conclusions treuen els presentadors?

A continuació, i per grups cooperatius de 4 o 5 alumnes, us haureu de convertir en autèntics reporters experts en història i la vida agrícola. Haureu de distribuir-vos els rols que us tocarà dur a terme al llarg de la sortida que realitzarem el proper dia.

En acabar aquesta primera sessió els grups i rols hauran d'estar definits; omple aquest requadre amb els noms dels membres del teu grup.

Grup número:			
ROL	FUNCIÓ	MATERIAL NECESSARI	NOM ALUMNE
Coordinador del grup	Encarregat de coordinar i motivar el grup. Ha de garantir que totes les tasques es compleixin		
Càmera del grup	Encarregat de fer les fotografies pertinents per a dur a terme el futur article	Càmera o dispositiu electrònic per fer fotografies	
Reporter especialista en biografies	Encarregat d'escriure tot allò que s'expliqui o observi sobre els personatges clau per incorporar a l'article	Bolígraf	
Investigador especialista en innovacions agrícoles	Encarregat d'escriure tot allò que s'expliqui o observi sobre les innovacions agrícoles que s'incorporaren a Els Calderers	Bolígraf	
Investigador especialista en possessions	Encarregat d'escriure tot allò que s'expliqui o observi que sigui rellevant sobre les possessions per incorporar a l'article	Bolígraf	
Investigador especialista en política	Encarregat d'escriure tot allò que s'expliqui relacionat amb el caciquisme o la política del període que es treballa per incorporar a l'article	Bolígraf	

ACTIVITATS DURANT LA SORTIDA

Recorda que cada membre del grup té un rol assignat i no oblidis realitzar la tasca encomanada en totes les parades que realitzareu! Fixa't amb el que explica el professor ja que això t'ajudarà al llarg de tot el recorregut.

<https://www.google.es/maps/@39.5867455,3.0634496,340m/data=!3m1!1e3?hl=es> [28.05.20]

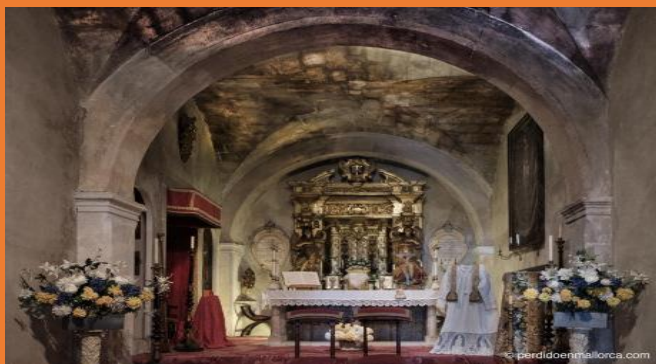
A continuació tens un espai per totes les notes que vulguis prendre de cadascuna de les aturades a més d'un parell d'exercicis que s'han d'emplenar i serviran d'ajuda per a realitzar l'article.

Aturada 1: Façana

Observa la façana principal de la possessió. Quins animals veus representats? Qui presideix el portal?

Aturada 2: Capella-Celler

Aturada 3: Despatx del senyor

Aturada 4: Sala de Música - Saleta de la Senyora

Aturada 5: Corredor primer pis

Selecciona una de les curiositats de la vitrina i descriu-la afegint una foto de l'objecte seleccionat

Aturada 6: Graner

Observa l'estança i anota tots els conreus que hi pots veure així com quina és la maquinària existent i quines altres activitats del dia a dia de la possessió s'observen.

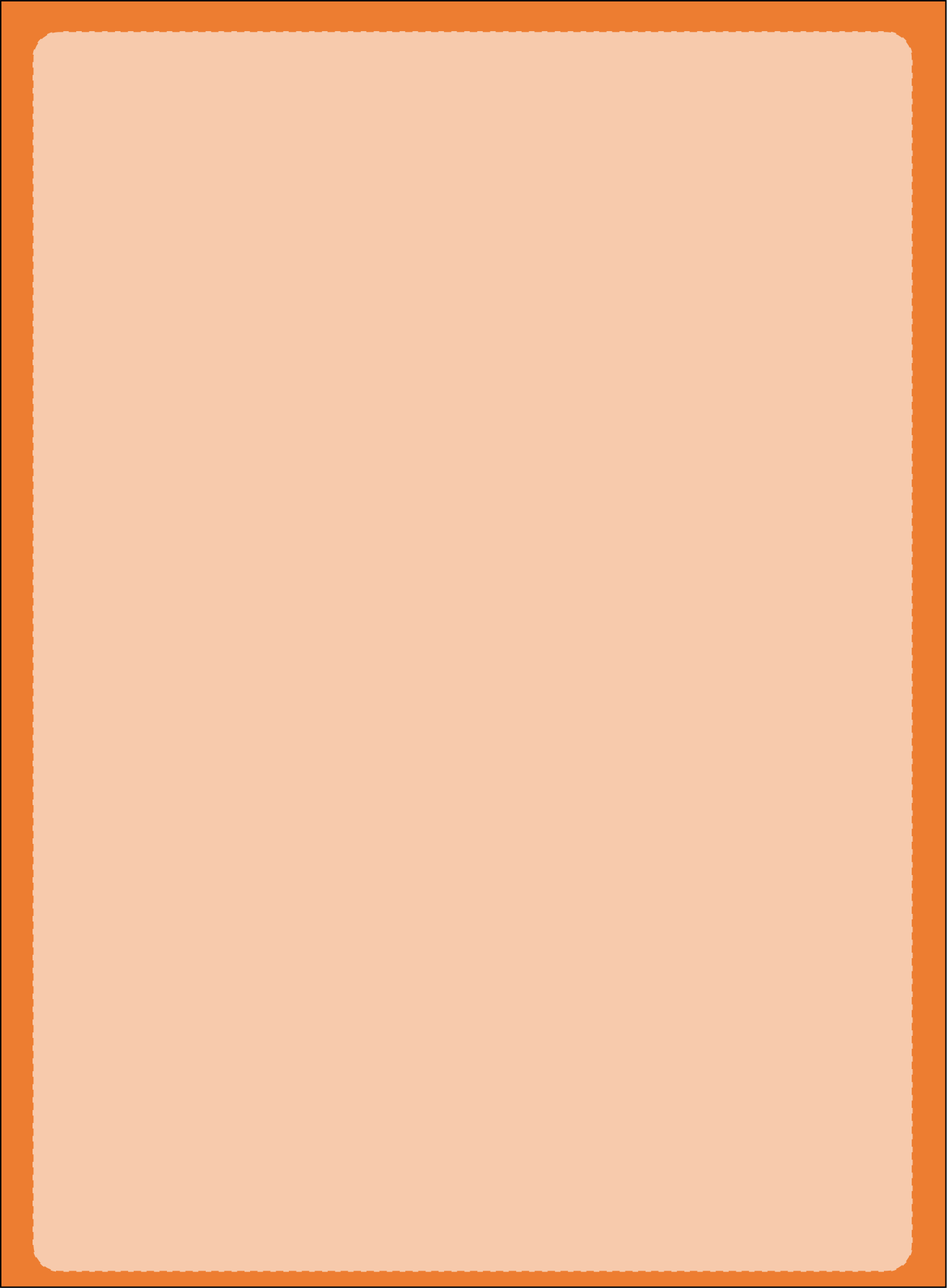
Aturada 7: Estables

Aturada 8: Sala de matances i eines agrícoles de l'exterior

Durant el recorregut hi ha diferents plaquetes amb informació de les diferents estàncies i un codi QR. Escaneja'l i anota aquí, les glosses que en surten.

ACTIVITATS DESPRÉS DE LA SORTIDA

Després d'haver dut a terme la funció del vostre rol al llarg de la sortida, ha arribat el moment de posar en comú el que heu observat.

Per començar repasseu les vostres notes de la sortida recollides a les pàgines anteriors.

Compartiu-les amb els companys i companyes del grup i prepareu-vos per elaborar un article periodístic, amb les aportacions de tots els membres del grup, sobre les possessions, centrant-vos en Els Calderers, la revolució industrial i les innovacions agrícoles que va aportar, el caciquisme a la illa de Mallorca i el personatge de l'amo Antoni Oliver Gayà.

L'informe ha de tenir les següents parts i ha de tenir una extensió mínima de sis pàgines:

1. Explicació de com es dividia una possessió així com quins eren els treballadors i els animals típics, en relació a allò explicat i vist a Els Calderers.
2. Breu context de l'època on es parla de la revolució industrial i agrícola.
3. Explicació del caciquisme i com funcionava a la Mallorca de principis de segle xx.
4. Breu biografia de l'amo Antoni Oliver i destacar la seva importància dins el món agrari del moment.
5. Conclusió grupal

Valoreu els informes realitzats per la resta de grups:

COAVALUACIÓ INFORMES DELS GRUPS										
GRUP 1										
Valora numèricament l'informe de la resta de grups	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
El seu informe té les cinc parts obligatòries?										
L'extensió és l'adequada?										
Explica les principals innovacions agrícoles que es donaren i les relaciona amb allò vist a la sortida?										
Utilitza material recollit al llarg de la sortida?										
Destaca les diferents parts de la possessió?										
El paper de l'amo Antoni està ben explicat?										
Anomena allò que t'ha agradat més i allò que t'ha agradat menys de l'informe d'aquest grup.										

COAVALUACIÓ INFORMES DELS GRUPS										
GRUP 2										
Valora numèricament l'informe de la resta de grups	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
El seu informe té les sis parts obligatòries?										
L'extensió és l'adequada?										
Explica les principals innovacions agrícoles que es donaren i les relaciona amb allò vist a la sortida?										
Utilitza material recollit al llarg de la sortida?										
Destaca les diferents parts de la possessió?										
El paper de l'amo Antoni està ben explicat?										
Anomena allò que t'ha agradat més i allò que t'ha agradat menys de l'informe d'aquest grup.										

COAVALUACIÓ INFORMES DELS GRUPS**GRUP 3**

Valora numèricament l'informe de la resta de grups	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
El seu informe té les sis parts obligatòries?										
L'extensió és l'adequada?										
Explica les principals innovacions agrícoles que es donaren i les relaciona amb allò vist a la sortida?										
Utilitza material recollit al llarg de la sortida?										
Destaca les diferents parts de la possessió?										
El paper de l'amo Antoni està ben explicat?										

Anomena allò que t'ha agradat més i allò que t'ha agradat menys de l'informe d'aquest grup.

COAVALUACIÓ INFORMES DELS GRUPS**GRUP 4**

Valora numèricament l'informe de la resta de grups	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
El seu informe té les sis parts obligatòries?										
L'extensió és l'adequada?										
Explica les principals innovacions agrícoles que es donaren i les relaciona amb allò vist a la sortida?										
Utilitza material recollit al llarg de la sortida?										
Destaca les diferents parts de la possessió?										
El paper de l'amo Antoni està ben explicat?										

Anomena allò que t'ha agradat més i allò que t'ha agradat menys de l'informe d'aquest grup.

COAVALUACIÓ INFORMES DELS GRUPS

GRUP 5

Valora numèricament l'informe de la resta de grups	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
El seu informe té les sis parts obligatòries?										
L'extensió és l'adequada?										
Explica les principals innovacions agrícoles que es donaren i les relaciona amb allò vist a la sortida?										
Utilitza material recollit al llarg de la sortida?										
Destaca les diferents parts de la possessió?										
El paper de l'amo Antoni està ben explicat?										
Anomena allò que t'ha agradat més i allò que t'ha agradat menys de l'informe d'aquest grup.										

Realitza aquesta autoavaluació de l'activitat

AUTOAVALUACIÓ INDIVIDUAL DEL TREBALL EN GRUP										
Grup:										
Valora de l'1 al 10										
Objectius personals rol del grup	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
He participat de forma activa en el grup?										
He complert amb les exigències que requeria el meu rol?										
He realitzat totes les tasques que se m'han encomanat?										
He tingut una actitud positiva al llarg de tota l'activitat?										
He ajudat a preparar totes les tasques?										
Observacions vers la resta del grup:										
Estàs content del treball que ha realitzat el teu grup? Per què?										
Ha participat tothom igual al grup? Tothom ha complert amb la funció del seu rol? Si és que no, explica-ho.										
Valora l'activitat (0-10). Destaca dues coses positives i dues coses que milloraries										

Llistat de bibliografia i recursos per la proposta

Morey, A., & Jover, G. (Eds.). (2012). *Les possessions mallorquines: passat i present*. Palma: Edicions Documenta Balear.

Morey, A. (2015). *L'ofici dels «bons conductors». Els amos de possessió a Mallorca (Segles XVIII-XIX)*. Palma: Miriade de Lletres.

Segura, M. (1987). *Possessions de Mallorca* (2.ª ed., Vol. 2). Campos: Edicions Teix.

Vibot, T. (2016). *La possessió mallorquina. Arquitectura, explotació i quotidianitat*. Pollença: El Gall Editor.

Vilanova, B., Cerdà, M., & Martorell, A. (2001). *Vida i costums a la possessió mallorquina*. Pollença: El Gall Editor.

<https://www.youtube.com/watch?v=Cl3vsckZw1c> [21.04.20]

<https://www.youtube.com/watch?v=iTi-VHfqyfk> [11.05.20]

<https://www.youtube.com/watch?v=oNNj8T-6pwg> [11.05.20]

<https://www.youtube.com/watch?v=amlKaAkRO3s> [24.04.20]

Tenien poder els amos de les possessions?

Saps qui eren els Amos de les possessions? Quines funcions en tenien? Tenien poder sobre els treballadors de la possessió?

Després de saber quines innovacions es donaren en el món agrícola amb l'esclat de la Revolució Industrial i tenir coneixement de la història de Els Calderes, un documentareu sobre el caciquisme i la vida a les possessions per tal de treballar sobre el terreny.

En grups cooperatius, visitarem la possessió d'Els Calderers i veurem in situ com era la societat mallorquina de finals del segle XIX, principis del XX, coneixent alguns personatges destacats com l'Amo Antoni Oliver. Això, més la informació que pugueu trobar, us permetrà realitzar un article històric per explicar als vostres possibles lectors qui era aquest personatge, relacionant-ho amb la vida a les possessions, el caciquisme, així com els canvis agrícoles que va introduir.

Seràs capaç de ser un/a autèntic/a investigador/a?

GUIA PEL PROFESSORAT

Durada aproximada: 3 hores i 30 minuts

8 aturades:

- Façana
- Capella-Celler
- Despatx del Senyor
- Saleta de la Senyora
- Corredor
- Graner
- Estables
- Cambra de matances i eines agrícoles

Punt d'inici: Façana principal

Punt final: Eines agrícoles de l'exterior

Ràtio idònia: 25 alumnes i 3 docents

Recomanacions:

- Dur calçat còmode
- Si es va en època de calor, dur aigua i capell pels jardins
- El preu d'entrada és de 6€ per persona a partir de grups de més de 10 individus

1.- Aspectes formals de la proposta didàctica

Objectius

1.- Reconèixer i identificar les innovacions agrícoles que es varen donar durant la revolució industrial

2.- Analitzar i explicar quins canvis i innovacions agrícoles es varen implantar a les Illes Balears a finals del segle XIX, principis del XX

3.- Reconèixer, interpretar i descriure quines transformacions a sofert l'economia i la societat de les Balears fins al 1936: el cas e les possessions

4.- Identificar i relacionar la pràctica del caciquisme a l'Estat amb la situació a les Illes

5.- Observar, reproduir i treure conclusions sobre la cultura popular a les Illes, concretament sobre les glosses

Competències a treballar

Competència matemàtica i competències bàsiques en Ciència i Tecnologia

Competència aprendre per aprendre

Competència comunicació lingüística

Competència digital

Competència social i cívica

Sentit de la iniciativa i esperit emprenedor

Consciència i expressions culturals

GUIA PEL PROFESSORAT

Continguts conceptuals

1.- La revolució industrial: el cas agrícola

2.- L'agricultura a Mallorca a finals del segle XIX, principis del XX

3.- Transformacions econòmiques i socials fins al 1936 a les Illes Balears

4.- L'Estat liberal i la Restauració a les Illes Balears: el caciquisme

5.- La cultura popular a les Illes Balears: les glosses

Continguts procedimentals

1.- Creació de discursos acadèmics

2.- Visualització i anàlisi d'elements audiovisuals

3.- Selecció, classificació i debat de informació

4.- Descripció i anàlisi d'elements materials

5.- Adquisició de vocabulari específic de la unitat didàctica

6.- Situar en l'espai i el temps fets històrics

Continguts actitudinals

1.- Consciència de valorar el patrimoni històric com a part del nostre passat

2.- Compromís amb la conservació del patrimoni que ens envolta

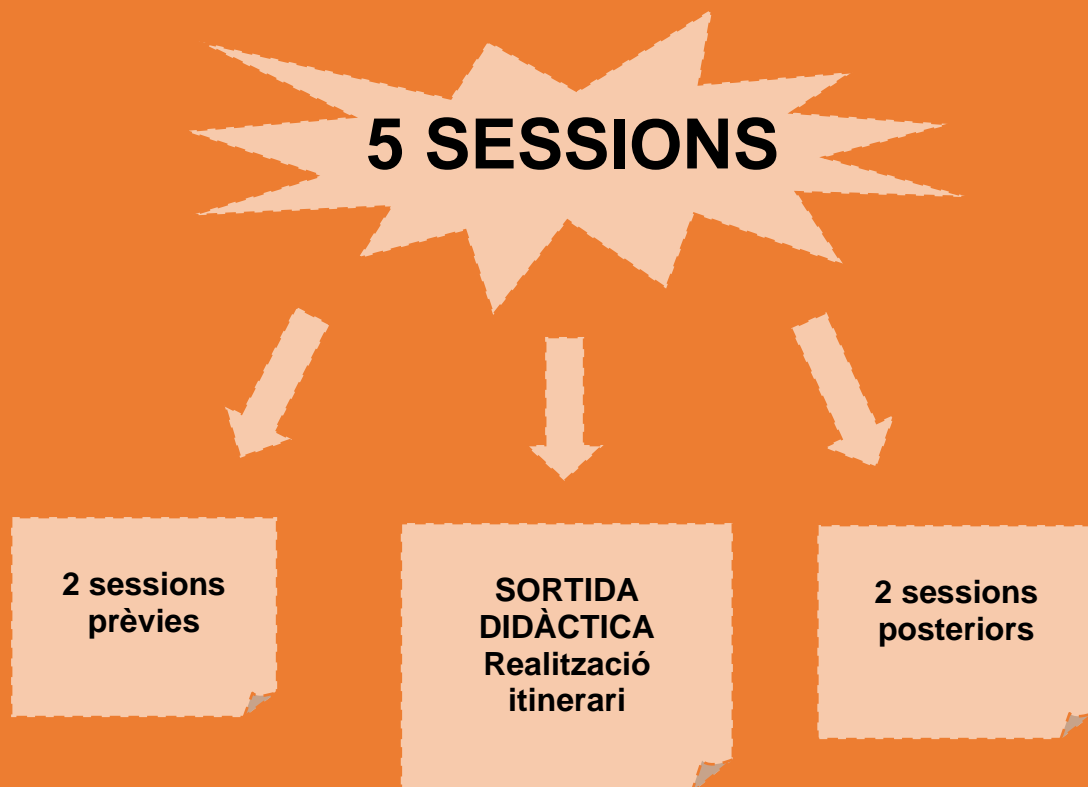
3.- Autoreflexió vers l'evolució de la societat a la qual es pertany

GUIA PEL PROFESSORAT

2.- Recomanacions metodològiques

La metodologia emprada per aquesta proposta és el treball de investigació. A les dues primeres sessions es treballarà de forma individual, per, posteriorment, treballar de forma cooperativa en grups de 4 o 5 alumnes, emprant la tècnica del grup d'experts en el sentit de que cada membre té un rol i ha de preparar una informació diferent, per a la realització de la sortida didàctica i les sessions posteriors que es dediquin a l'aula.

És important destacar el paper del docent com a guia al llarg de la proposta didàctica. Cal destacar que durant la sessió fora de l'aula el seu paper serà més actiu, ja que farà les explicacions pertinents en cada una de les aturades. Posteriorment, en tornar a l'aula, l'alumne tornarà a agafar el protagonisme.

GUIA PEL PROFESSORAT

3.- Proposta d'avaluació

Per a avaluar aquesta proposta docent el professor utilitzarà diferents recursos. L'observació directa de la feina feta a classe, així com del comportament i participació en la pròpia sortida, a més dels articles finals de cada grup i el dossier individual de cada alumne, són alguns dels recursos que emprarà per assolir el grau d' assoliment dels objectius de l' alumnat.

Per altra banda s' utilitzaran rubriques per valorar el compromís de l' alumnat en el marc del treball cooperatiu grupal, així com la coavaluació que faran els mateixos alumnes.

Finalment, la valoració individual de l' activitat serà una eina que ajudarà al docent a millorar la present proposta.

ACTIVITATS ABANS DE LA SORTIDA

Observa amb atenció el documental sobre els inicis de la revolució industrial a l'àmbit de l'agricultura i contesta les preguntes que tens a continuació:

Quan i on es va iniciar la revolució agrícola?

La segona meitat del segle XVIII a Anglaterra.

Quines són les tres principals transformacions que es donen? I que provocaren?

Una nova ordenació de la propietat, canvis a la metodologia del cultiu i una mecanització de les tasques agrícoles. Provocaren un increment de la producció.

Quines conseqüències té aquesta nova ordenació de la propietat?

L'enriquiment de grans terratinents gràcies a les Lleis d'encercament i a la individualització de cultius; i l'empobriment dels petits pagesos.

Com es diu la rotació que sorgeix al segle XVIII? Quins quatre cultius alterna?

Rotació quadriennal, sistema Norfolk. Cereals, naps, civada i farratge.

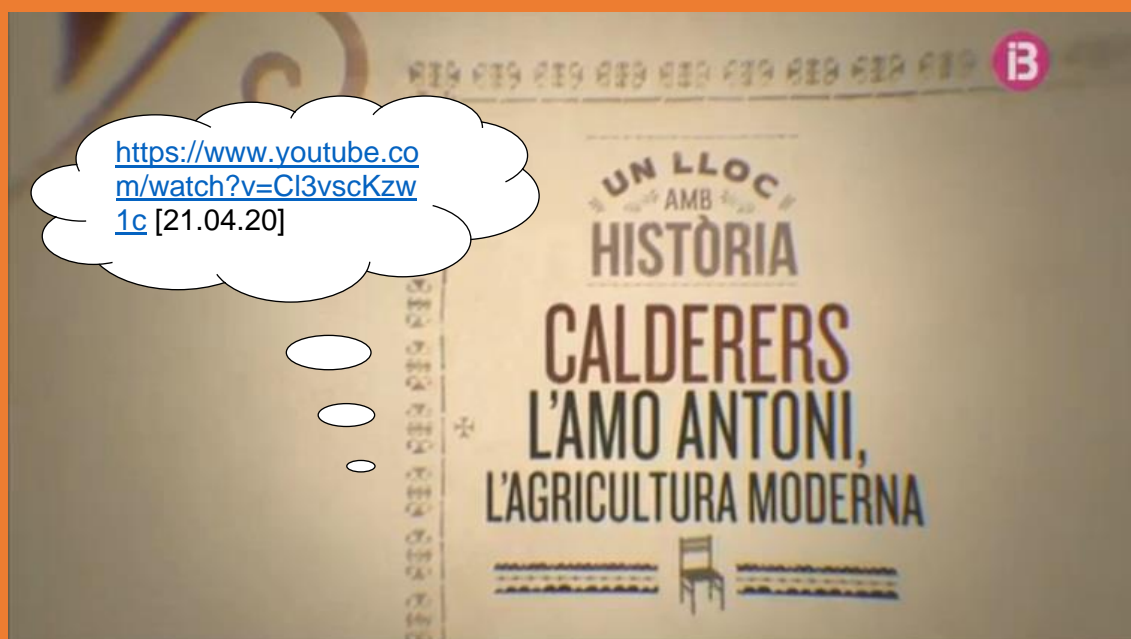
Quines tres mecanitzacions hi apareixen al vídeo? Per a que servien?

La sembra mecànica (mètode Jetho Tull (1701) que es basa en la sembra en solcs de fileres paral·leles que facilità la recollida de fruits i males herbes; l'arada de Rotherham que remogué la terra amb major rapidesa i profunditat i cobria les llavors per a protegir-les del vent i el animals; i la introducció de la maquina de vapor i la siderúrgia que donaren pas a la creació de màquines segadores i trilladores que foren fonamentals per la revolució agrícola.

Quin fou l'aliment basic per a la població, sobretot per als pagesos pobres?

La patata.

Observa amb atenció el documental sobre la possessió d'Els Calderers i contesta les següents preguntes:

Qui va ser Antoni Oliver Gayà i entre quins anys va viure?

Regidor i batle de Sant Joan; fundador i president de la primera Caixa Rural de Sant Joan; i un dels darrers amos de possessió que assetjà una revolució tecnològica anhelada a tot l'Estat. Va viure entre mi 1863 i 1936.

Per què destaca la possessió d'Els Calderers?

Per la seva arquitectura excepcional, perquè la història dels senyors és molt notable i per la nissaga d'amos que va tenir, sobretot n'Antoni Oliver, que fou un personatge singular.

En quin any té l'origen aquesta possessió i per que es diu Els Calderers? A quina casa noble passà al segle XVII?

Els seus orígens es troben a 1285. El nom el deu a la família propietària, els Calderer, tres germans. Al segle XVII passà a mans de la família Verí que aixecà, damunt l'estructura antiga, l'actual possessió.

Com evolucionà la noblesa a partir del segle XIX?

Al segle XIX perd la preeminència legal damunt la resta de la societat. El nou Estat Liberal iguala a tothom davant la llei i tenen els mateixos drets i deures, teòricament. Encara mantenen la major part de la propietat de la terra, al voltant del 10% del total de la illa a mitjans del segle XIX. A partir dels anys 60-70, desapareixen els fideïcomisos el que fa que molts nobles es desprenguin de la terra per mantenir el seu nivell de vida.

Com afecta aquesta situació als amos?

Tenen l'oportunitat per poder comprar, així com de negoci i augmentar el seu nivell social. Es convertiran en la burgesia emergent de Mallorca.

Quins són els personatges que tenen els seus orígens a famílies pageses o de industrials i passen a ser burgesos?

Joan March i Ordines (1880-1962), polític i financer, i Manuel Salas i Sureda (1880-1942), industrial i polític.

Quina és la diferència entre senyor i amo?

El senyor és el propietari de la terra, i l'amo és l'arrendatari, el que s'encarregava d'exploitar la possessió, contractar el personal.. i és l'intermediari entre pagesos i senyors.

Quines explotacions hi havia?

Productes hortícoles, sementers (secà), arbres, bestiar i vi.

Com es demostra el caciquisme dins la figura de l'amo?

L'amo tenia el poder sobre els treballadors. Si volies fer feina, havies de seguir les seves "normes". Els amos, a finals del segle XIX, són els qui dirigeix directament la política local essent petits senyors o burgesos.

Quins canvis va introduir al món agrari l'amo Antoni?

Va crear el primer aparell al camp, amb 16 anys; un pluviòmetre i termòmetre on cada dia apuntava a un quadern les dades. Va dur màquines a Mallorca i, també, les exportava, com per exemple a Menorca. Visità França i Catalunya per la qüestió vitícola, així com Roma, amb la intenció de investigar i dur les innovacions del món agrari.

Com havien de ser els quatre trimestres per a que fos un bon any agrícola?

El primer trimestre, la tardor havia de ser plujos; el segon, l'hivern, fred i alguna pluja, però sobretot molt de fred; el tercer, primavera, amb pluges irregulars; i el 4t, l'estiu, molta calor perquè els fruits siguin bons i sans.

Quines conclusions treuen els presentadors?

Després de la Guerra Civil les possessions perden molta força; amb el boom turístic es produeix un canvi radical de la societat de Mallorca; amb la mort de l'amo Antoni mor la figura de l'amo, pràcticament; i ens deixa de llegat la maquinaria i la innovació agropecuària, i la seva personalitat forta, del darrer gran Amo del Pla de Mallorca.

A continuació, i per grups cooperatius de 4 o 5 alumnes, us haureu de convertir en autèntics reporters experts en història i la vida agrícola. Haureu de distribuir-vos els rols que us tocarà dur a terme al llarg de la sortida que realitzarem el proper dia.

En acabar aquesta primera sessió els grups i rols hauran d'estar definits; omple aquest requadre amb els noms dels membres del teu grup.

Grup número:			
ROL	FUNCIÓ	MATERIAL NECESSARI	NOM ALUMNE
Coordinador del grup	Encarregat de coordinar i motivar el grup. Ha de garantir que totes les tasques es compleixin		
Càmera del grup	Encarregat de fer les fotografies pertinents per a dur a terme el futur article	Càmera o dispositiu electrònic per fer fotografies	
Reporter especialista en biografies	Encarregat d'escriure tot allò que s'expliqui o observi sobre els personatges clau per incorporar a l'article	Bolígraf	
Investigador especialista en innovacions agrícoles	Encarregat d'escriure tot allò que s'expliqui o observi sobre les innovacions agrícoles que s'incorporaren a Els Calderers	Bolígraf	
Investigador especialista en possessions	Encarregat d'escriure tot allò que s'expliqui o observi que sigui rellevant sobre les possessions per incorporar a l'article	Bolígraf	
Investigador especialista en política	Encarregat d'escriure tot allò que s'expliqui relacionat amb el caciquisme o la política del període que es treballa per incorporar a l'article	Bolígraf	

ACTIVITATS DURANT LA SORTIDA

Recorda que cada membre del grup té un rol assignat i no oblidis realitzar la tasca encomanada en totes les parades que realitzareu! Fixa't amb el que explica el professor ja que això t'ajudarà al llarg de tot el recorregut.

<https://www.google.es/maps/@39.5867455,3.0634496,340m/data=!3m1!1e3?hl=es> [28.05.20]

A continuació tens un espai per totes les notes que vulguis prendre de cadascuna de les aturades a més d'un parell d'exercicis que s'han d'emplenar i serviran d'ajuda per a realitzar l'article.

Aturada 1: Façana

Els Calderers fou una important productora de vi, fins que la terrible plaga de la fil·loxera acabà amb totes les vinyes. Bona prova del passat vitivinícol·la eren les grans dimensions de les cases on, a la planta baixa, es trobaven totes les instal·lacions pròpies de l'explotació.

Els Calderers no era un casal senyoriu, sinó que va sofrir unes reformes durant la segona meitat del segle XX que és lo que veiem ara. El senyor era Francisco Juan de Sentmenat.

Fer menció de la típica distribució de plantes a les diferents possessions. Façana pot datar del segle XVIII. L'estructura és de planta quadrada de tres pisos amb clastra central.

Observa la façana principal de la possessió. Quins animals veus representats? Qui presideix el portal?

Hi ha, a cada banda del portal forà, un lleó que sembla guardar l'entrada de les cases. Damunt el portal trobem un Sagrat Cor, devoció arrelada al segle XIX a Espanya i que ve a protegir la casa de les males obres i la defensa de l'amor o els sentiments

Aturada 2: Capella-Celler

El gran celler havia estat dividit en dos i, una meitat, convertida en capella.

El sòtil és de volta i s'aprofità a la reforma per aconseguir una nau que tingué alguna capella lateral. A una d'elles hi ha un betlem que, tradicionalment, es deixava cada Nadal a la parròquia de Sant Nicolau de Ciutat. S'observa, darrera l'altar major, un retaule barroc.

L'altra meitat del celler, amb la reforma es convertí en una espècie de "museu del vi" on hi ha moltes botelles de diferents anys.

També s'observen diferents maniquins amb vestes de l'època.

Aturada 3: Despatx del senyor

Trobem allò que, segurament per al propietari, era la seva sala més apreciada. Tota possessió tenia sales destinades per als senyors i, aquesta, és la seva màxima representació. En aquesta sala, amb sòtil de volta i xemeneia, era on el senyor rebia a la gent i on feia la tertúlia masculina pròpia de l'època.

A més, era el lloc on rendia comptes amb l'amo, el qual també tenia el seu propi despatx no lluny d'aquí.

Aturada 4: Sala de Música - Saleta de la Senyora

La música era un dels entreteniments femenins de l'època. Aquesta es podia gaudir des del jardinet romàntic i privat que hi té devora.

Devora aquesta sala, es trobava la saleta de la Senyora, on solia estar la padrina. Allà eren habituals activitats com la lectura, l'agulla de cosir o l'oració.

Aturada 5: Corredor primer pis

Al primer pis podem observar l'habitació dels senyors amb una decoració dels segles XVIII i XIX, amb la seva saleta comú i els seus respectius vestidors.

El corredor servia per comunicar el dormitori principal amb un antre individual i té vitrines amb curiositats de l'època. També s'observa un bany de l'època.

Finalment té sortida al planxador on el servei domèstic s'encarregava de planxar i cosir fent la tertúlia.

Selecciona una de les curiositats de la vitrina i descriu-la afegint una foto de l'objecte seleccionat

Aturada 6: Graner

És una peça de grans dimensions dividida per esveltes columnes. Aquí s'emmagatzemaven els productes de la finca. Es troba damunt el celler, al primer pis, i, segons els propis llibres de la finca, un any es varen guardar fins a 30 tones de cereals

Ara s'exposa maquinària i utilitat agrícola.

Observa l'estança i anota tots els conreus que hi pots veure així com quina és la maquinària existent i quines altres activitats del dia a dia de la possessió s'observen.

Figues, ciurons, faves, carabassa, garroves, ametles....

Conserves, zona de pebre, alls, tomàtiques...

Segadora, tremuja, peladora...

Aturada 7: Estables

Explicar els diferents animals que hi havia a una possessió (porcs, cabres, ànecs, gallines, indiots, vaques, cavalls) i per a que servien.

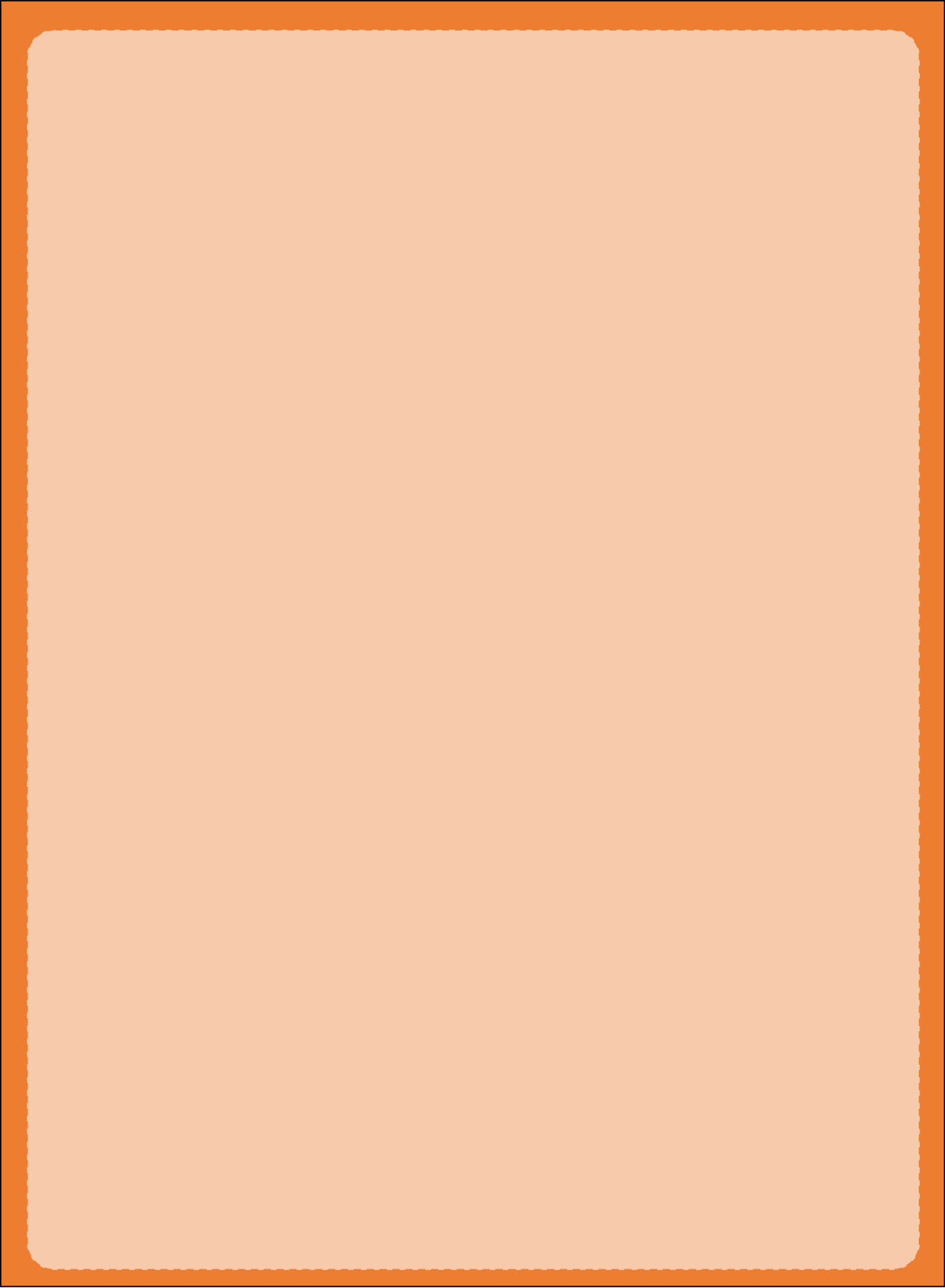
Aturada 8: Sala de matances i eines agrícoles de l'exterior

Descriure una mica les diferents eines que hi ha i aprofitar per parlar de les innovacions que aportà l'amo Antoni Oliver com vàrem veure al vídeo

Aprofitar per fer pluja d'idees amb ells i veure el que saben i se'n recorden

Durant el recorregut hi ha diferents plaquetes amb informació de les diferents estàncies i un codi QR. Escaneja'l i anota aquí, les glosses que en surten.

ACTIVITATS DESPRÉS DE LA SORTIDA

Després d'haver dut a terme la funció del vostre rol al llarg de la sortida, ha arribat el moment de posar en comú el que heu observat.

Per començar repasseu les vostres notes de la sortida recollides a les pàgines anteriors.

Compartiu-les amb els companys i companyes del grup i prepareu-vos per elaborar un article periodístic, amb les aportacions de tots els membres del grup, sobre les possessions, centrant-vos en Els Calderers, la revolució industrial i les innovacions agrícoles que va aportar, el caciquisme a la illa de Mallorca i el personatge de l'amo Antoni Oliver Gayà.

L'informe ha de tenir les següents parts i ha de tenir una extensió mínima de sis pàgines:

1. Explicació de com es dividia una possessió així com quins eren els treballadors i els animals típics, en relació a allò explicat i vist a Els Calderers.
2. Breu context de l'època on es parla de la revolució industrial i agrícola.
3. Explicació del caciquisme i com funcionava a la Mallorca de principis de segle xx.
4. Breu biografia de l'amo Antoni Oliver i destacar la seva importància dins el món agrari del moment.
5. Conclusió grupal

Valoreu els informes realitzats per la resta de grups:

COAVALUACIÓ INFORMES DELS GRUPS										
GRUP 1										
Valora numèricament l'informe de la resta de grups	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
El seu informe té les cinc parts obligatòries?										
L'extensió és l'adequada?										
Explica les principals innovacions agrícoles que es donaren i les relaciona amb allò vist a la sortida?										
Utilitza material recollit al llarg de la sortida?										
Destaca les diferents parts de la possessió?										
El paper de l'amo Antoni està ben explicat?										
Anomena allò que t'ha agradat més i allò que t'ha agradat menys de l'informe d'aquest grup.										

COAVALUACIÓ INFORMES DELS GRUPS										
GRUP 2										
Valora numèricament l'informe de la resta de grups	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
El seu informe té les sis parts obligatòries?										
L'extensió és l'adequada?										
Explica les principals innovacions agrícoles que es donaren i les relaciona amb allò vist a la sortida?										
Utilitza material recollit al llarg de la sortida?										
Destaca les diferents parts de la possessió?										
El paper de l'amo Antoni està ben explicat?										
Anomena allò que t'ha agradat més i allò que t'ha agradat menys de l'informe d'aquest grup.										

COAVALUACIÓ INFORMES DELS GRUPS**GRUP 3**

Valora numèricament l'informe de la resta de grups	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
El seu informe té les sis parts obligatòries?										
L'extensió és l'adequada?										
Explica les principals innovacions agrícoles que es donaren i les relaciona amb allò vist a la sortida?										
Utilitza material recollit al llarg de la sortida?										
Destaca les diferents parts de la possessió?										
El paper de l'amo Antoni està ben explicat?										

Anomena allò que t'ha agradat més i allò que t'ha agradat menys de l'informe d'aquest grup.

COAVALUACIÓ INFORMES DELS GRUPS**GRUP 4**

Valora numèricament l'informe de la resta de grups	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
El seu informe té les sis parts obligatòries?										
L'extensió és l'adequada?										
Explica les principals innovacions agrícoles que es donaren i les relaciona amb allò vist a la sortida?										
Utilitza material recollit al llarg de la sortida?										
Destaca les diferents parts de la possessió?										
El paper de l'amo Antoni està ben explicat?										

Anomena allò que t'ha agradat més i allò que t'ha agradat menys de l'informe d'aquest grup.

COAVALUACIÓ INFORMES DELS GRUPS**GRUP 5**

Valora numèricament l'informe de la resta de grups	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
El seu informe té les sis parts obligatòries?										
L'extensió és l'adequada?										
Explica les principals innovacions agrícoles que es donaren i les relaciona amb allò vist a la sortida?										
Utilitza material recollit al llarg de la sortida?										
Destaca les diferents parts de la possessió?										
El paper de l'amo Antoni està ben explicat?										

Anomena allò que t'ha agradat més i allò que t'ha agradat menys de l'informe d'aquest grup.

Realitza aquesta autoavaluació de l'activitat

AUTOAVALUACIÓ INDIVIDUAL DEL TREBALL EN GRUP										
Grup:										
Valora de l'1 al 10										
Objectius personals rol del grup	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
He participat de forma activa en el grup?										
He complert amb les exigències que requeria el meu rol?										
He realitzat totes les tasques que se m'han encomanat?										
He tingut una actitud positiva al llarg de tota l'activitat?										
He ajudat a preparar totes les tasques?										
Observacions vers la resta del grup:										
Estàs content del treball que ha realitzat el teu grup? Per què?										
Ha participat tothom igual al grup? Tothom ha complert amb la funció del seu rol? Si és que no, explica-ho.										
Valora l'activitat (0-10). Destaca dues coses positives i dues coses que milloraries										

Llistat de bibliografia i recursos per la proposta

Morey, A., & Jover, G. (Eds.). (2012). *Les possessions mallorquines: passat i present*. Palma: Edicions Documenta Balear.

Morey, A. (2015). *L'ofici dels «bons conductors». Els amos de possessió a Mallorca (Segles XVIII-XIX)*. Palma: Miríade de Lletres.

Segura, M. (1987). *Possessions de Mallorca* (2.ª ed., Vol. 2). Campos: Edicions Teix.

Vibot, T. (2016). *La possessió mallorquina. Arquitectura, explotació i quotidianitat*. Pollença: El Gall Editor.

Vilanova, B., Cerdà, M., & Martorell, A. (2001). *Vida i costums a la possessió mallorquina*. Pollença: El Gall Editor.

<https://www.youtube.com/watch?v=Cl3vscKzw1c> [21.04.20]

<https://www.youtube.com/watch?v=iTi-VHfqyfk> [11.05.20]

<https://www.youtube.com/watch?v=oNNj8T-6pwg> [11.05.20]

<https://www.youtube.com/watch?v=amlKaAkRO3s> [24.04.20]